

Jørgen Jevne

Den unge norske tippeligaspiller - forberedelser til arbeidslivet etter fotballkarrieren

Et kvalitativt studie av åtte unge tippeligaspilleres planer om utdanning og syn på fotballen som karriereforberedende

Masteroppgave i idrettsvitenskap

Seksjon for kultur og samfunn
Norges idrettshøgskole, 2013

Sammendrag

Hensikten med denne masteroppgaven i idrettssosiologi var å belyse hvordan unge norske tippeligaspillere forholder seg til forberedelsen av arbeidslivet etter fotballkarrieren og hva de mener fotballkarrieren kan bidra til i jakten på jobb etter fotballkarrieren. Gjennom sosiolog Pierre Bourdieus begreper sosialt rom, felt, habitus og kapital ble spillernes muligheter til å anvende egenskaper lært i fotballen, sosiale kontakter og status i senere arbeidsliv diskutert. Samtidig ble deres holdninger og planer for høyere utdanning diskutert i lys av sosial bakgrunn og holdningen i toppfotballfeltet.

Utvalget besto av åtte spillere, fra to små klubber, i alderen 20 til 24 år som var involvert i minimum halvparten av kampene for sin klubb i Tippeligaen 2012. Det ble brukt kvalitativ metode for innsamling og bearbeiding av data, hvor innsamlingen skjedde ved hjelp av delvis strukturert intervju i veien mot å svare på hovedproblemstillingen:

Hvordan forholder unge norske tippeligaspillere seg til forberedelsen til arbeidslivet etter fotballkarrieren?

Resultatene viser at de unge tippeligaspillere så på akkumulering av sosial-, kulturell- og symbolsk kapital som nyttig i jakten på og i en jobb etter fotballkarrieren. Hvor media og sponsorer er viktige aktører. Samtidig blir kapital akkumulert gjennom utdanning utpekt som den viktigste for å stå best mulig rustet etter fotballkarrieren. Allikevel var bare tre av åtte i høyere utdanning ved intervjutidspunktet, to hadde tenkt å starte på høyere utdanning i nær fremtid, en tok en ettårig utdanning for å kunne jobbe og to utsatte den høyere utdanningen til etter karrieren eller for alltid. Deres sosiale bakgrunn (foreldrenes utdanningsnivå) og habitus viste seg å ha en avgjørende innvirkning på spillernes utdanningsdeltakelse eller planer om utdanningsdeltakelse. Videre har, eller ønsker, de som var i utdanning et mer bevisst forhold til sponsorer, og var de med tydeligst planer for arbeidslivet etter fotballkarrieren. Å ta høyere utdanning blir derfor sett på som avgjørende for planleggingen og forberedelsen til et videre arbeidsliv.

Innhold

Sammendrag.....	3
Innhold	4
Forord.....	6
1. Innledning	7
1.1 Begrunnelse for valg av tema.....	8
1.2 Gangen i oppgaven.....	9
2. Fotball, utdanning og karriereplanlegging	11
2.1 Utvikling mot profesjonell fotball.....	11
2.2 Den profesjonaliserte fotballen.....	12
2.3 Den helhetsorienterte utøver.....	13
2.3.1 Toppidrettsgymnas og idrettslinjer	14
2.4 Tiltak i idretten	15
2.4.1 Tiltak i fotballen	17
2.5 Tidligere forskning	18
3. Teori	23
3.1 Pierre Bourdieu.....	23
3.2 Kapital.....	24
3.3 Sosiale rom.....	27
3.4 Sosialt Felt	30
3.4.1 Idrett som felt og toppfotball som delfelt	32
3.5 Habitus.....	36
3.5.1 Habitus sin påvirkning av idrettspraksis	37
3.6 To underproblemstillinger	38
4. Metode.....	39
4.1 Kvalitativ metode.....	39
4.2 Innsamling av data.....	41
4.2.1 Utvalg	41
4.2.2 Intervjuguide.....	42
4.2.3 Intervjusituasjonen.....	43

4.3	Analyse av data	45
4.3.1	Transkripsjon	45
4.3.2	Koding og kategorisering	45
4.4	Reliabilitet og validitet.....	46
4.5	Etiske overveielser	48
5.	Resultat og Diskusjon.....	51
5.1	Fotballen	51
5.2	Utdanning	53
5.2.1	Høyere utdanning i utvalget.....	54
5.2.2	Spillernes holdning til utdanning.....	63
5.2.3	Fotballfeltets holdning til utdanning.....	65
5.2.4	Kombinasjonen fotball og utdanning.....	68
5.3	Kapital akkumulert i og i tilknytning til toppfotballfeltet	72
5.3.1	Kulturell Kapital	72
5.3.2	Sosial Kapital.....	77
5.3.3	Symbolisk Kapital – kampen om posisjoner i toppfotballfeltet.....	82
5.4	Arbeidslivsplaner etter fotballkarrieren.....	88
6.	Oppsummering av sentrale funn.....	92
7.	Konklusjon.....	96
7.1	Videre studier	97
	Referanser.....	99
	Figuroversikt.....	106
	Vedlegg	107

Forord

Ti måneder med masteroppgaveskriving er forbi. Året med skriving har vært spennende og lærerikt på veldig mange måter, men det skal bli deilig å skru fokus vekk fra kapital, habitus, felt og Pierre Bourdieu, og heller rette fokus mot andre ting.

Selv om store deler av skrivingen har vært en selvstendig prosess, fortjener noen mennesker en takk for sitt bidrag. Først vil jeg takke spillerne som var villige til å stille opp på intervju, og gjorde at jeg i det hele tatt kunne skrive oppgaven. Videre ønsker jeg å takke veileder Mari Kristin Sisjord, som selv med en fullpakket kalender, klarte å presse inn tid til meg og min oppgave, og bidra med mange gode tanker og innspill.

Tilslutt ønsker jeg å takke mamma og pappa for korrekturlesning av oppgaven og «lunsjgruppen» for å gi meg en times hygge og avkobling hver dag i kantinen.

God lesning!

Oslo, mai 2013

Jørgen Jevne

1. Innledning

I 1990 vedtok Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) at man skulle tillate profesjonell idrett i Norge, året etter fulgte Norges Fotballforbund (NFF) og Tippeligaen ble opprettet. Det neste tiåret ble et tiår preget av en stor sportslig og økonomisk vekst i norsk fotball, åpne pengepremier, en voldsom oppblomstring av norsk toppfotball og en ny og mer dominerende kobling mellom idrett og media preget idretten (Goksøyr, 2008). Utviklingen førte til høyere lønninger, fotball som en fulltidsjobb og en drøm om proffspill i utlandet ble mer realistisk. Fotballen var ikke lenger noe man gjorde ved siden av jobb og studier, men heller noe man valgte foran eller i stedet for.

For fotballspillere ender dog gjerne denne fulltidsjobben en gang i 30 årene, og man vil da ha mange år igjen av sitt yrkesliv og en ny jobb vil for de fleste være nødvendig. Norges første generasjon av heltidsprofesjonelle spillere er pensjonert og de største profilene fra 90-tallet finner vi i klubber som trenere eller sportsdirektører, eller i mediene som eksperter (Johannessen, 2010). I følge Gammelsæter (2008) har næringslivet, idretten og etter hvert mediene vært flinke til å tilby tidligere idrettsprofiler jobber basert på deres gode navn, idrettserfaringer og personlige egenskaper fra idretten. Men i dag med mellom 350 og 400 profesjonelle spillere bare i Tippeligaen¹ er det mange som ikke klarer å skaffe seg et profilert navn og det kan samtidig være vanskelig å få plass til alle disse i media og idrettsbransjen. Den stadige utviklingen i idretten både på toppnivå og breddenivå samt i samfunnet for øvrig, setter videre et større krav til utdanning for et videre arbeidsliv både innenfor eller utenfor idretten (Statistisk Sentralbyrå [SSB], 2011; Stortinget, 2008).

Jeg skal derfor i denne oppgaven se på hva unge norske tippeligaspillere gjør for å forberede seg på tiden etter de har lagt fotballskoene på hylla. Dette vil jeg, ved hjelp av sosiologisk teori, belyse gjennom å finne svar på hovedproblemstillingen:

Hvordan forholder unge norske tippeligaspillere seg til forberedelsen til arbeidslivet etter fotballkarrieren?

¹ Estimert antall av Silje Kristin Bakkene, konsulent i NFF (epost, 21.2, 2013). Basert på 21-24 spiller i 16 lag, med krav om profesjonell kontrakt for å spille.

Jeg vil se på hvilket forhold spillerne har til egenskapene, kunnskapen, statusen og nettverket spillerne kan opparbeide seg gjennom fotball, samt deres holdning og planer for utdanning – og hvordan spillerne ser på å bruke disse faktorene til en jobb etter fotballkarrieren, alt sett i lys av sosiolog Pierre Bourdieu sitt begrepsapparat. Jeg vil etter å ha presentert teoridelen presentere to mer detaljerte underproblemstillinger.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Med en stor fotballinteresse både som supporter, trener og nøytral tilskuer har et tema innenfor fotball lenge vært noe jeg har ønsket å finne ut mer om. Interessen min for dette temaet ble tent under en eksamensoppgave på bachelor der jeg skrev om muligheten for sosial mobilitet for afrikanske fotballspillere. Tallene jeg refererte til var nedslående, og antallet som mislykkes både før og etter fotballkarrieren var høyt. Dette vekket min interesse for hvordan det faktisk er for norske fotballspillere. Hva skjer med de som ikke har fått synlige jobber i media eller som trener? Og hva med dagens spillere som ikke har hatt den samme sportslige suksessen som profilene på 90-tallet?

En undersøkelse fra 2010 gjort av 100 % fotball viste at åtte av ti tippeligaspillere ikke har eller tar høyere utdanning, og kun 2,1 % har jobb ved siden av (Bergli, 2010). U-21 landslagsspiller Marcus Pedersen sa da han skulle kommentere resultatene at: «Jeg satser alt på fotball. Gjør man det bra, ramler pengene inn i kassen. Da trenger man ikke utdanning» (Aas & Bergli, 2010). Det fikk meg til å undre, er dette en holdning som går igjen blant norske fotballspillere?

Reaksjonene på tallene fra 100 % fotball var mange og flere fotballspillere og andre toppidrettsutøvere uttalte seg i media.^{2 3} Mangeårig utenlandsproff Claus Lundekvam sto samtidig frem med en sterk historie om livet etter fotballkarrieren hvor han fylte tomrommet etter karrieren med alkohol og narkotika, hvor han tilslutt endte i et svart hull (Alsaker, 2010).

Sosialantropolog Ole Ivar Storø skrev i etterkant av disse to sakene en kronikk om temaet, hvor han hevdet at spillere lett kan ende i et slikt tomrom fordi de ikke

² Se for eksempel: <http://fotball.aftenposten.no/england/article171579.ece>
<http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article171582.ece>
<http://fotball.adressa.no/eliteserien/article180412.ece>
<http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article171567.ece>

³ Det har vært to store «runder» med temaet idrett og utdanning de siste årene. Den første kom etter disse tallene fra 100 % fotball. Den andre runden kommer etter at mental trener Erik Bertland Larssen uttalte at «Det er bare vår å skulle tro at det er mulig å kombinere utdanning og toppidrett» (<http://sport.aftenposten.no/sport/langrenn/article252753.ece>)

reflekterer over livet etter karrieren mens den pågår. Han mente at de manglende refleksjonene kan skyldes

«(...) at ingen legger til rette for det, men også fordi fotballspillere er altfor opptatt av sine egne prestasjoner mens de er aktive og fordi de mangler sosial og kulturell kompetanse til å se seg selv og samfunnet rundt i et større perspektiv» (Storø, 2010)

I kronikken sier han videre at spillerne må sørge for å opparbeide seg annen kapital ved siden av den økonomiske kapitalen de får gjennom fotballspillingen for at man skal unngå at tomrommet etter karrieren blir et stort mørke.

Det var denne kronikken som ga meg min endelige vinkling på oppgaven. I stedet for å se på de profesjonelle fotballspillerne som har vært, fikk jeg lyst til å så på de som nå er unge og jobber mot drømmen om et proffeventyr i utlandet. Reflekterer de over livet som kommer senere? Er opparbeidelse av en annen kapital enn den økonomiske noe de forholder seg til?

1.2 Gangen i oppgaven

Kapittel 2: Fotball, utdanning og karriereplanlegging. Her vil jeg kort beskrive fotballens historiske utvikling fra en amatøriddrett til en profesjonell idrett og hva det har ført med seg. Videre vil jeg se på statusen for utdanning i kombinasjon med toppidrett generelt og toppfotball spesielt.

Kapittel 3: Teori. Pierre Bourdieus begrepsapparat blir i dette kapitlet presentert og begrepene blir rettet inn mot oppgaven. Tilslutt presenterer jeg to underproblemstillinger som relateres til Bourdieus begreper.

Kapittel 4: Metode. Her vil jeg vise hvordan jeg har samlet inn og analysert data, og begrunne mitt valg av metode, samt diskutere kvaliteten på dataene og etiske overveielser.

Kapittel 5: Diskusjon: Her vil jeg presentere mine resultater og diskutere dem opp mot teorien og tidligere forskning

Kapittel 6: Oppsummering av sentrale funn: Her vil jeg sammenfatte funnene mine og gi svar på underproblemstillingene.

Kapittel 7: Konklusjon: Her vil jeg svare på hovedproblemstillingen og komme med forslag til videre studier på temaene.

2. Fotball, utdanning og karriereplanlegging

2.1 *Utvikling mot profesjonell fotball*

Helt siden fotballen kom til Norge fra England på midten av 1880-tallet og opprettelsen av NFF i 1902, hadde fotballen, som resten av idretten, vært basert på amatørprinsippet. Idrett skulle drives ved siden av arbeid som en fritidsaktivitet. Profesjonell idrett ble etter datidens holdninger sett på som snuskete og tvilsom, og penger kunne ikke være en sunn drivkraft for idretten (Goksøyr, 2008).

I fotball sto amatøridealet spesielt sterkt, noe man finner igjen ved at de alltid lå noen år bak idretten generelt i veien mot profesjonalisering. Generalsekretær i NFF Asbjørn Halvorsen sa i 1947: «Vi skal drive vår fotball på amatørmessig grunnlag, frembringe spillere som ikke bare er dyktige ute på banen, men som også skjøtter sine plikter som gode samfunnsborgere» (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 292). Forbundet sto hardt på dette prinsippet, og når noen av Norges beste spillere prøvde seg med en proffkarriere på 50-tallet ble de utestengt fra landslaget (Goksøyr, 2008).

Også på 1970-tallet ble profesjonell fotball sett på som nesten utenkelig, både fordi det økonomisk ikke var mulig å lønne fotballspillere, men også fra et samfunnsmessig syn tok man avstand fra et profesjonelt system i norsk fotball. «Talentfulle unggutter skulle ikke fristes med tilbud om penger og berømmelse før de hadde rukket å få yrkesutdanning» (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 294).

Selv om NFF sto hardt på amatørprinsippet, var presset på å få gjennomslag for en profesjonell idrett sterk, og det foregikk betalinger under bordet og andre mer eller mindre skjulte former for betaling. Som et siste forsøk på å finne en mellomvei, før profesjonaliseringen ble tillatt, innførte NFF i 1984, etter at idrettstinget hadde åpnet for det i 1978, begrepet «nonamatører». En nonamatør skulle ha sin hovedbeskjeftigelse utenfor idretten, men kunne tjene inntil et beløp fastsatt av forbundsstyret (Goksøyr & Olstad, 2002).

2.2 Den profesjonaliserte fotballen

Med profesjonaliseringen fra 1991 gikk fotball fra å være en idrett strengt regulert av sitt eget regelverk på nasjonalt og internasjonalt nivå til å bli en idrett med langt friere spillerom for både økonomiske eiere (TV-selskaper, eiere, sponsorer, agenter) og sportslige (spillere og trenere) aktører (Gammelsæter & Ohr, 2002). Det ble en sterkere tilknytning mellom media og idretten, som igjen førte til økte sponsorinntekter. Media og idrett fikk etter hvert et så sterkt gjensidig avhengighetsforhold av hverandre, at forholdet har fått betegnelsen symbioseforhold (Helland, 2004; Lesjø, 2008; Goksøyr, 2008; Skogvang, 2006). Ikke bare ble koblingen mellom media og idrett sterkere, men medieverden ble annerledes. I samme periode som profesjonaliseringen skjedde, var det også en oppblomstring av flere norske tv-kanaler. Dette ga NFF gode kort til å selge sitt «produkt». NFF hadde monopol på et produkt, som flere tv-kanaler måtte kjempe om å få rettigheter til, som igjen førte til økte tv-inntekter (Goksøyr, 2008). Denne utviklingen har bare fortsatt med nye kanaler og enda flere medieplattformer utover 1990 og 2000-tallet. Fotballbanen ble en arena for medier i deres kamp om markedssegmenter for å kunne selge sine egne produkter og for å kunne selge sine kunder til reklameindustrien (Helland, 2004). Med en kamp om flest mulig seere og/eller lesere utvidet også sportsmedia målgruppen, og la mer fokus på utenomsportslige forhold. Publikumsinteressen gikk fra å være for idrettsinteresserte til å vokse frem som en omfattende populærkultur (Lesjø, 2008).

Med økt oppslutning ble det for næringslivet en mulighetens arena for å bygge merkevarebevissthet gjennom sponing (Helland, 2004). Samtidig har også de fleste toppfotballklubber inngått avtaler med aksjeselskaper eller privatpersoner som har investert i klubben, i spillere eller i stadionanlegg (Gammelsæter, 2011). Tilbake står fotballen med masse penger som har muliggjort en sportslig og organisatorisk utvikling, og en unik posisjon i dagens samfunn. Et bevis på den økonomiske utviklingen er endringen i omsetningen i Tippeligaen, som gikk fra 150 millioner i 1993 (Goksøyr, 2008) til 1,65 milliarder i 2009 (Gammelsæter, 2011).

Pengestrømmen, et ønske om sportslig suksess og Bosman-dommen⁴ fra 1995 førte til en betraktelig økning av lønningene og fotballen ble en meget godt betalt jobb.

⁴ Bosman-dommen innebar at klubber ikke lenger kunne kreve overgangspenger for spillere som hadde gått kontraktstiden ut, og som ønsket å spille for en klubb i et annet EU-land. Dette har i ettertid blitt gjeldende innenfor nasjonale grenser. Dommen reduserte også fotballens egne muligheter til å regulere

Åpningen av spillermarkedet sammen med sportslig suksess for landslaget og Rosenborg i Europa, økte også eksporten av norske fotballspillere og «proffdrømmen» ble en realitet for langt flere (Goksør & Olstad, 2002).

Som et resultat av denne utviklingen er fotballspillere i dag vanlige arbeidstakere og fotballklubber blir betraktet som forretningsforetak drevet av det frie markeds prinsipper, der spillerne er investeringsobjekter. Med endring i struktur og klubb-spiller forhold, kom også organiseringen. Fotballklubber meldte seg inn i Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), mens mange spillere har siden 1995 vært medlemmer av den LO-tilknyttede Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon (NISO), med LO-godkjent tariffavtale gjeldende fra 1. januar 2000 (Goksøyr & Olstad, 2002).

Som fulltidsprofesjonelle spiller, med høye lønninger, økte også kravene om bedre prestasjoner og økning i treningstid. Med en til to treninger hver dag, kamper hver helg og tid til restitusjon var fotballspillere blitt heltidsutøvere. Tanker om at spillerne også burde ha interesser utenom fotball fikk vanskeligere levekår (Goksøyr & Olstad, 2002) og veien til å skulle bli fotballspiller krever nå hardt og målrettet arbeid med høye treningsmengder (Sæther, 2013; Fikerstrand & Rimeslåttén, 2008). Som godt betalte ansatte har spillere stort press på seg til å prestere. Ikke bare fra klubben, men fra sponsorer, eiere og med medienes utvikling blir enhver kamp diskutert både av journalister og vanlige folk i diskusjonsforumer, på Twitter og på Facebook (Goksøyr, 2008).

2.3 Den helhetsorienterte utøver

I et idrettsmiljø hvor diskusjonene florerer rundt tidlig selektering og spesialisering (Gammelsæter, 2011) for å få høy nok treningsmengde inn mot å bli en verdensstjerne har Olympiatoppen satt fokus på at man også må utvikle hele mennesker og ikke bare en utøvers idrettsspesifikke ferdigheter. Det handler om «at unge utøvere skaffer seg flere bein å stå på ved å sørge for å sikre seg utdanning og /eller arbeidserfaring og ta vare på sosiale relasjoner ved siden av idrettskarrieren.» (Olympiatoppen - seksjon for unge utøvere, 2011)

flyten av arbeidskraft ved å slå fas at det ikke var anledning til å begrense antall utlendinger i en klubb fra EU/EØS-området. (Gammelsæter & Ohr, 2002, s. 29)

En utøver som utvikler flere sider ved seg selv og forbereder seg på livet etter idrettskarrieren får ofte større mental trygghet, oppdager nye sider ved seg selv, kan fortsette idrettskarrieren lengre og takler avbrekk (skader, sykdom) bedre enn utøvere som kun satser på idrett (Olympiatoppen, seksjon for unge utøvere, 2011; Price, Morrison & Arnold, 2010). Utdanning er, i følge NISO-leder Joachim Waltin, en del av forberedelsen av planleggingen av livet etter idrettskarrieren (Gudbrandsen, 2011). Samtidig kan det for mange være en utfordring å starte på en utdanning etter endt idrettskarriere. Man er gjerne mye eldre enn sine medstudenter, og for en del utøvere er dette også tiden der en ønsker å stifte familie (Bartnes & Veum, 2012).

Kombinasjon utdanning og toppidrett er derfor viktig både i et idrettspolitisk og utdanningspolitisk perspektiv. Samtidig er kunnskap og kompetanse blitt viktigere og viktigere i vårt moderne samfunn, og utdanning er i stadig større grad veien til arbeidslivet, også for toppidrettsutøvere (Stortinget, 2008). Veien til høyere utdanning krever studiekompetanse som man får gjennom videregående skole, og det har derfor blitt opprettet toppidrettsgymnas, idrettslinjer og spesifikke fotballinjer som er rettet mot idrettsutøvere, med hensikt å gjøre kombinasjonen mellom en idrettskarriere og videregående skole mulig (Sæther, 2013).

2.3.1 Toppidrettsgymnas og idrettslinjer

Slike videregående skoler har det vært en markant økning av de senere årene (Aambø, 2011), og i følge Olympiatoppen (Aambø, 2011) skal disse skolene:

- Bidra til å utvikle «24-timers-utøvere» - ha sterkt fokus på å utvikle selvstendige mennesker som tar ansvar for egen utvikling både i idrett og skole.
- Ha hovedansvar for at elever i tilrettelagte utdanningsløp gjennomfører en skolegang som gir godt grunnlag for høyere utdanning og/eller framtidig yrkesvalg.
- Sette den enkeltes og lagets idrettslige utvikling i et langsiktig perspektiv. Det skal skapes gode treningsarenaer for utvikling av utøvernes forutsetning for senere idrett på høyt nivå.
- Legge det idrettslige tilbudet til rette på en slik måte at lysten og muligheten til videre satsing er minst like høy ved avslutning av videregående skolegang som ved starten.

For fotballspillere gir toppidrettsgymnasene, idrettslinjene og fotballinjene en mulighet til å trene i skoletiden enten det er med de andre elevene eller den lokale klubben. Dette gjelder også mange toppfotballkubber, som har inngått avtaler med både spissede toppidrettsgymnas, men også med idrettslinjer og fotballinjer slik at de mest talentfulle spillerne skal få en så optimal utvikling som mulig (Sæther, 2013).

Utviklingen av tilpassede utdanningsløp i den videregående skolen har gjort at unge utøvere som ønsker å satse på en toppidrettskarriere også kan få et godt faglig tilbud. Derimot er det en større utfordring og en vei å gå når det gjelder det å kombinere toppidrett med høyere utdanning (Stortinget, 2008), men Universitets- og høyskolelovens (2005) § 4-3 danner hvert fall rammer for at en slik kombinasjon skal kunne gjennomføres:

Institusjonen skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium. (Universitets- og høyskoleloven, 2005)

I følge daværende kulturminister Trond Giske er toppidrettsutøvere «en gruppe som har et slikt behov for særskilt tilrettelegging.» (Stortinget, 2008). Utfordringen er å oppnå en felles og helhetlig strategi og tilnærming blant utdanningsinstitusjonene for å kunne tilrettelegge for kombinasjonen idrett og utdanning. Han peker på informasjonsflyt og erfaringsoverføring mellom utdanningsinstitusjonene som viktig i dette arbeidet (Stortinget, 2008).

Med loven på sin side, interesse fra politisk hold og en klar holdning til at utdanning er viktig hos NISO og Olympiatoppen skulle ingenting stå i veien for tilrettelegging av høyere utdanning ved siden av idretts/fotballkarrieren. Vi skal videre se på tiltak gjort i idretten generelt og fotball spesielt.

2.4 Tiltak i idretten

I idrettspolitisk dokument 2007-2011 står det at: Særforbundene sammen med Olympiatoppen skal «sikre yngre utøvere som fortsatt er i en studiesituasjon de beste rammebetingelsene for å kunne kombinere studier og toppidrett» (Norges Idrettsforbund og olympisk komite, 2007)

Det idrettspolitiske dokumentet er med på å styre idretts-Norges arbeid, og Olympiatoppen har i dag avtale med 15 forskjellige høyskoler og universitet i Norge om tilrettelegging for toppidrettsutøvere. Avtalene omfatter veiledning til riktig studie, mulighet til å ta studiet over lengre tid, fleksibilitet ved obligatorisk undervisning og frister, studiepermisjoner, en koordinator som utøverne kan forholde seg til og tilrettelegging/fleksibilitet ved eksamen (Olympiatoppen, 2013b). I tillegg har de et samarbeid med Ecademy som tilbyr yrkesrettet utdanning over nettet. (Olympiatoppen, u.å.)

Disse avtalene gjelder personer med toppidrettsstatus, en status tippeligaspillere kvalifiserer til (Olympiatoppen, 2009). For stipendutøvere (gjelder ikke tippeligaspillere) og landslagsutøvere har de også tilbud om karriereveiledning gjennom Adecco. Dette innebærer en samtale om arbeid etter idrettskarrieren og hvordan man skal komme dit. Man får også hjelp hvis man ønsker jobb ved siden av å være aktiv idrettsutøver (Olympiatoppen, 2013a).

Omfanget av de 15 nevnte avtalene med utdanningsinstitusjonene varierer. Noen gjelder kun enkelte fakulteter og avdelinger, andre gjelder hele skoler og et enda bredere samarbeid⁵ (Olympiatoppen, 2013b). Trond Giske trekker frem Høyskolen i Lillehammer som et godt eksempel hvor alle studier er tilrettelagt og de har egen toppidrettsveileder, og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har fulgt etter med en tilsvarende modell som Lillehammer (Stortinget, 2008).

I Sør-Trøndelag har de startet en satsning som heter «Gode hoder, gode hjerter» som er et samarbeid mellom Olympiatoppen Midt-Norge, NTNU, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune. Regionen ønsker med dette å markedsføre sine fortinn innen kombinasjonen idrett og utdanning. En toppidrettsutøver får gjennom dette samarbeidet mulighet til fleksibilitet i studieløpet og ved obligatorisk aktivitet, forlengelse av studieløp og tilrettelegging av semesterprøver og eksamen (Best? Gode hoder - gode hjerter, u.å.)

Norges idrettshøgskole (NIH) har en egen kvote for idrettsutøvere. Kvoten kan brukes på eliteutøvere og/eller tidligere utøvere som den enkelte idrett kan nyttiggjøre seg av i sitt trener- og lederarbeid og studenten må innstilles av Olympiatoppen. Det kan tildeles inntil 10 % av studieplassene på 1.bachelor i idrettsvitenskap, fire plasser på 2. år

⁵ For alle studieavtaler se Olympiatoppen har se: <http://www.olympiatoppen.no/forutovere/Utdanningskoleogjobb/toppidrettogstudier/page4784.html>

bachelor og en plass på masterstudiet. Man har etter opptak til NIH også muligheten til å søke om toppidrettsstatus, uansett om man har kommet inn på kvoten eller på vanlig måte, som gir tilrettelegging av studieløpet (Olympiatoppen, 2013b).

2.4.1 Tiltak i fotballen

I likhet med OLT synes NISO og Norsk Toppfotball at utdanning eller annen yrkeslivplanlegging er viktig. I 2011 streiket norske fotballspillere da de ikke kom til enighet med NHO. Et av NISOs krav var å presisere viktigheten av utdanning og at det skal tilrettelegges for dette i den enkelte klubb (Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon [NISO], 2011). En avtale kom etter hvert på plass og i overenskomsten mellom NHO idrett og NISO står det at:

Den enkelte arbeidstaker kan ta opp sine utdanningsplaner med klubben, hvorefter partene drøfter og søker å tilrettelegge for hvordan disse best kan tilpasses arbeidstakers forpliktelser etter ansettelsesavtalen. Hvis det i forbindelse med utdanning er nødvendig med hel eller delvis permisjon, bør dette som hovedregel innvilges med mindre særlige grunner er til hinder for det (Næringslivets hovedorganisasjon, 2011, s. 3).

I tillegg til å få gjennom krav om at det skal jobbes med utdanning, har NISO også flere tilbud til sine medlemmer, som de informerer om på sine nettsider (Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon [NISO], u.å.). Under underkategorien «utdanning» finner man at de har avtaler med tre ulike nettbaserte skoler, hvor NISO-medlemmene får 15 % rabatt på studieavgift, egen kontaktperson og fleksibel gjennomføring av studiene. De har også avtale med Handelshøyskolen BI som gir særskilt tilrettelegging og egen veileder, og det tilbys et eget studieprogram i regi av FIFpro (den internasjonale spillerorganisasjonen) og universitetet på Nordjylland. Studiet er nettbasert og etter syv semestre får man en bachelorgrad i Sports Management (NISO, u.å.).

Videre kan man se på nettsiden at NISO har en avtale med «KI kompetanse» for karriereplanlegging, de deler ut tre ulike utdanningsstipend årlig (NISO, u.å.) og arrangerer karriere dag (Norsk Idrettsutøver Sentralorganisasjon, 2012). I 2012 var også Norsk Toppfotball og NISO på besøk hos alle Tippeliga-klubbene og holdt foredrag om utdanning og nettverksbygging. Håpet var at arbeidet vil bidra til at utøverne reflekterer over egen karriere, tar utdanning eller opparbeider seg annen erfaring. Budskapet ser ut til å ha nådd ut til spillerne og antall spillere som tar utdanning har doblet seg fra 20 % i 2010 til 40 % i 2012 (TV2, 2012).

Norske toppfotballklubber har også begynt å ta tak og nesten samtlige av klubbene i Tippeligaen har avtaler med universiteter og høyskoler som spillerne kan benytte seg av. For eksempel har Sogndal begynt å legge til utdanningsbonus i kontraktene til spillerne (TV,2012), Odd Grenland har inngått et samarbeid med Høgskolen i Telemark (Høgskolen i Telemark, 2011) og Tromsø IL har karriereplanlegging for spillere som et eget punkt i sin strategiplan. Det innebærer at alle spillere skal ha individuelle karriereplaner og de skal styrke samarbeidet med utdanningsinstitusjoner (Tromsø Idrettslag, u.å.).

2.5 Tidligere forskning

Med økt fokus på viktigheten av kombinasjonen idrett og utdanning i idrettsorganisasjoner, klubber og media har det de siste årene kommet en del mer forskning på temaet i Norge, hvor kvantitative studier i langrenn, fotball og håndball har vært mest vanlig. Jeg har valgt å benytte meg av funn fra alle disse idrettene, siden funnene til dels viser hvordan utøvere opplever tilretteleggingen til Olympiatoppen mot utdanning, samt at de beskriver viktige punkter om hvordan utdanning påvirker idrettskarrieren. Det er dog noen vesentlige skiller mellom disse idrettene, spesielt at langt flere tjener bra med penger i fotball, samtidig trener gjerne langrennsløpere flere timer og har flere reisedøgn i løpet av et år enn fotballspillere. Det finnes også en del utenlandske studier, noen fokuserer på utdanning, mens andre har fokus på overførbare egenskaper. Jeg vil videre presentere de ulike norske og utenlandske studiene, samt et par doktorgradsavhandlinger og masteroppgaver for å gi en innsikt i hva som er blitt gjort tidligere og skape en enda bedre forståelse av emnet.

I 2011 publiserte Hanstad og Andersen rapporten «Livet under og etter langrennskarrieren: Utdanning og yrke». I rapporten ser de nærmere på hvordan det har gått med utøvere som var på elitelag i langrenn fra 1970-tallet frem til 2008/09 sesongen, hvor de spesielt ser på hvordan utøverne fikk tilrettelagt for utdanning og om utøverne kan dra nytte av erfaringen fra langrenn i senere yrkesliv. Rapporten viser at utdanningsnivået blant disse utøverne er høyt, men at hoveddelen av utdanningen ble tatt etter langrennskarrieren. Dette kan, ifølge forfatterne, skyldes at utøverne i liten grad fikk hjelp eller oppmuntring av trenere og ledere til å tilrettelegge for utdanning.

Langrennsløperne i denne undersøkelsen mente at det å være på topp i langrenn betydde mer enn utdanning da de fikk sin første jobb. De anbefaler avslutningsvis at det kan være nyttig med innspill om hvilke tilbud som er tilgjengelig og få til fleksible ordninger for å «holde det litt i gang» med utdanning, og at utøvere bør få råd og skoloring om merkebygging for at man kan bruke idrettskarrieren til å skaffe arbeid. (Andersen & Hanstad, 2011).

I et arbeidsnotat fra Høgskolen i Molde er det gjort en undersøkelse på blant annet utdanningsnivået og tanker om livet etter idrettskarriere hos kontraktspillere i Tippe- og Adeccoligaen og i Gildeserien (øverste nivå i kvinnehåndball). De søkte også å finne forklaring på hvorfor noen tar og andre ikke tar utdanning og hvilken sammenheng det er mellom grad av kommersialisering og kombinasjonen idrett og utdanning (Solenes, Gammelsæter, & Herskedal, 2008). Hovedfunnene viste at cirka halvparten av fotballspillerne var i utdanning, men mange så på kombinasjonen som vanskelig. Samtidig var en stor andel villig til å utsette jobb og studier til fordel for fotballkarrieren. Til sammenligning med kvinnelige håndballspillere viser undersøkelsen at flere håndballspillere tar utdanning og jobber ved siden av, et mindre antall håndballspillere synes at det er problematisk å kombinere idrett og utdanning og langt færre håndballspillerne er villig til å utsette jobb og utdanning. Noe av forklaringen på forskjellen mellom kvinnelige håndballspillere og mannlige fotballspillere legger forfatterne på profesjonalisering og kommersialiseringen av fotballen (Solenes et al., 2008).

Som en del av et større prosjekt så Bergsgard (2003) på hvordan unge utøvere i fotball og langrenn så på sin framtidige idrettskarriere, og hvilke strategier de legger opp for å takle risikoen for ikke å lykkes og hvilken betydning den sosiale og idrettslige bakgrunnen har for håndteringen av usikkerheten. De resultatene som er av betydning for denne oppgaven, viser at flertallet av utøverne har planer om å studere ved siden av idrettskarrieren for å sikre seg enten ved avbrudd i karrieren eller etter at karrieren er over.

Som en del av samme prosjekt skrev Henningsen (2001) en artikkel som baserte seg på kvalitative intervjuer med 12 fotballspillere i etableringsfasen. Artikkelen tar for seg spillernes betraktninger over tilværelsen som toppidrettsutøver, hvor blant annet idretten som jobb og i kombinasjon med utdanning blir tatt opp.

I sin doktorgrad «Toppfotball – et felt i forandring» analyserte Skogvang (2006) holdninger og verdier hos mannlige og kvinnelige fotballspillere, samt profesjonaliseringen og kommersialiseringen av norsk toppfotball og medias rolle. Hennes resultater rundt medias innvirkning på toppfotballen og toppfotballen som et delfelt er spesielt relevant for denne oppgaven. Hennes artikkel fra 2013 med bakgrunnen i doktorgraden er også brukt.

Munk (1999) analyserte i «Livsbaner gjennom et felt» livsbanene til en rekke danske idrettsutøvere, med Pierre Bourdieu sitt begrepsapparat som teoretisk rammeverk. Avhandlingen har fokus på hvordan eliteutøvere klarer seg i samfunnet etter idretten, hvor betydningen av fysisk idrettskapital og utdanning brukes til å se på deres posisjon i samfunnet. Han konkluderer med at idrettskapital kanskje bidrar til sosial mobilitet, men at det er gjennom akademisk eller faglært utdanning og jobberfaring utøverne som oftest får nye posisjoner i samfunnet. Resultatene viser at det er de utøverne med mye idrettskapital som oftest lykkes i å bli innenfor idretten (Munk, 1999).

I «Football is My Life: Theorizing Social Practice in the Scottish Professional Football Field» så David McGillivray og Aaron McIntosh (2006) på profesjonelle skotske fotballspillere sin sosiale praksis, med fokus på deres involvering i utdanning, og om deres utvikling av identiteter begrenses til innenfor fotballfeltet. De intervjuet spillere i tre ulike karrierestadier fra to klubber i Scottish League Division One (tilsvarende Adeccoligaen). Studiet konkluderer med at det nå finnes flere muligheter for profesjonelle spillere å ta utdanning enn tidligere og at det er en større bevissthet hos etablerte spillere at en videre profesjonell utvikling ikke bare referer til ekstra trening. Det er en gradvis endring mot en mere «empowering» kultur i fotballen i relasjon til involvering i utdanning. De fant at flere spillere var bevisst på nødvendigheten av å fortsette deres utdanning, men få kunne forklare hvorfor det var viktig. De mener at utdanningsmuligheter må introduseres på «recruitment stage»- den perioden unge menn fortsatt kan akkumulere utdannings kulturell kapital (McGillivray & McIntosh, 2006)

Hickey og Kelly (2008) undersøkte hva det betyr å være en profesjonell Australian Football League⁶ (AFL) -spiller og hvordan deres identitet best blir utviklet og forvaltet.

⁶ Australian Football League er den høyeste ligaen i Australsk fotball, som ikke er det samme som «europeisk fotball»

Spillerne som ble intervjuet ble delt inn i tre stadier hvor de så på ønsker, behov, forventinger, erfaringer og forståelse av hva det betyr å være en profesjonell spiller, og deres forståelse og erfaring med hvordan deres profesjonelle identitet er blitt utviklet. Hvor det også ble lagt et fokus på identiteter utenfor idretten, spesielt gjennom utdanning. Resultatene viser at spillerne føler at det å ta utdanning eller andre programmer ved siden av fotballen er vanskelig. Tid og tilgjengelighet blir nevnt som vanlige problemer ved at de ikke tar utdanning, men en generell mangel på fokus og engasjement er det største hinderet for at de skal oppnå suksess på disse arenaene. Selv om mange spillere i studien (80 %) prøvde å ta utdanning og mange dermed så verdien i å ta utdanning eller andre programmer, var fotball alltid første prioritet. Klubbene så også verdien i at spillerne var involvert i utdanning eller andre programmer, men hvor mye det ble prioritert varierte (Hickey & Kelly, 2008).

En annen studie fra Australia, «Life out of the limelight: Understanding the non-sporting pursuits of elite athletes», ønsket å identifisere ikke-sportslige aktiviteter som eliteutøvere fra 28 ulike idretter bedrev regelmessig og å vurdere om disse aktivitetene hadde noen oppfattet innvirkning på idrettsprestasjon, lengde på karriere, livsbalanse og velvære. Studiet viser at deltakelse i ikke-sportslige aktiviteter nettopp hjelper utøvere å gi en livsbalanse, bidra til en mer variert utvikling av utøverne og kan stryke og øke en utøvers idrettskarriere. Studiet viser også at det er flere personlige egenskaper man kan ta med seg fra en utdanning inn i idrettskarrieren (Price et al., 2010).

Utdanning og toppidrett har også interessert masterstudenter i Norge. Blant annet har Bjerkeli og Veum (2006) sett på hvilke valg langrennsløpere og skiskyttere tar i forhold til høyere utdanning, mens Eide (2012) har sett på kjennetegn, holdninger og utfordringer hos tippeligaklubber i forbindelse med det at spillerne tar utdannelse.

Bjerkeli og Veum (2006) fant gjennom oppgaven «Toppidrettsutøvere og utdanningsvalg» at flere toppidrettsutøvere tar utdannelse enn den generelle delen av befolkningen, hvor foreldrene sitt utdanningsnivå, inntjening fra idretten og idrettslige resultater påvirket sannsynligheten for å ta høyere utdanning. Flertallet av utøverne i studien mener at gode idrettsprestasjoner gir høyere status i samfunnet enn høyere utdanning og en stor del av utvalget ville bruke erfaringen fra toppidretten videre. Mest positive er de som har studert eller som studerer nå.

For de som studerer har idretten begrenset deres studievalg, dette begrunnes i mangel på studiemuligheter der det er gode treningsforhold, eller mangel på tilrettelegging (Bjerkeli og Veum, 2006).

I masteroppgaven til Eide (2012) kommer det frem at tippeligaklubbene er bevisste på at det kommer et liv etter fotballkarrieren og at de er positive til at spillerne tar utdanning ved siden av, men at det i praksis ikke blir vektlagt hos de fleste klubbene. Det er pengene og fokus på resultater som styrer. Eide (2012) peker på tre problemområder: Fotballen som profesjonell idrett har relativt kort historie hvor klubbene har lite kunnskap om hvordan de skal imøtekomme spillernes forberedelser til arbeidslivet etter. Det er store individuelle forskjeller og utskiftninger i en spillertropp så det er vanskelig å legge til rette for alle. Den siste utfordringen er at spillere kommer opp i A-stallen i stadig yngre alder, og med klubbens fokus på at de skal fullføre videregående skole gjør at de er skolelei når tiden for høyere utdanning kommer. Eide (2012) sier også at det er noen klubber som jobber bevisst for tilrettelegging og jobber for at det skal bli aksept for utdanning. Det hevdes at dette er en indikasjon på at en utdanningslogikk er på vei til å bli mer fremtredende i fotballen (Eide, 2012).

I idrettspsykologien er overganger i forskjellige stadier av idrettskarrieren blitt et viktig tema å studere. Overgangene i idretten er i følge Wylleman, Alfermann & Lavalee (2004) startfasen, utviklingsfasen, perfektjonsfasen og avslutningsfasen. Hvor alle fasene har sine karakteristika og problemer. Denne studien vil jeg ikke brukes videre, men jeg nevner den for å vise relevansen også innenfor andre vitenskaper. Jeg vil derimot benytte Mayocchi og Hanrahan (2000) sin studie på «Transferable Skills for Career Change». Studien presenterer ulike ferdigheter idrettsutøvere kan overføre fra idretten til arbeidslivet, og ser på ulike faktorer som kan hjelpe eller hindre overføringen av ferdigheter.

3. Teori

3.1 *Pierre Bourdieu*

Pierre Bourdieu (1931-2002) var en fransk sosiolog, først utdannet filosof, og var en av de mest betydningsfulle sosiologer i det 20. århundre (Wilken, 2008). Gjennom empiriske studier av det franske samfunn på blant annet utdanningssystemet, smak og forbruk, det politiske feltet, mediene og sosial marginalisering utviklet han et begrepsapparat (Aakvåg, 2008) som fortsatt inspirerer forskere og studenter innenfor en lang rekke fag (Wilken, 2008). Bourdieu, i motsetning til mange andre sosiologiske teoretikere, var kritisk til ren teori. Hans generelle samfunnsteori er kun et forsøk på å løse de problemene han støtte på underveis i sine empiriske studier, og er ikke teori for teoriens skyld (Aakvåg, 2008). Begrepene han anvender er laget for å brukes empirisk på en systematisk måte og kan kun defineres innenfor det teoretiske systemet de utgjør, aldri i isolert forstand (Bourdieu & Wacquant, 1993).

Bourdieu sin samfunnsteori tok form utover på 1970 og begynnelsen av 1980-tallet, der verket «La Distinction» fra 1979 er spesielt viktig. Mange av begrepene han bruker er inspirert av kjente samfunnsforskere som Marx, Weber og Durkheim (Laaberge & Kay, 2002). Bourdieu og Marx deler flere oppfatninger hvor det er spesielt på tre punkter Bourdieu har fulgt Marx. De mener begge at sosial teori burde rettes mot å avsløre dominering i samfunnet, de bruker begge klassekonflikter og materiell interesse for å forstå sosiale ulikheter, og til slutt begrunner begge menneskelig bevissthet i praktisk sosialt liv. På den andre siden bruker ikke Bourdieu utnyttelse og ideologi i sin teori, noe som er sentralt i Marx sin teori. Selv om Bourdieu har hentet kapitalbegrepet fra Marx, er han kritisk til Marx sin bruk av økonomisk kapital som eneste kapitalform og hans konsept om sosial klasse som faktiske oppdelinger (Laaberge & Kay, 2002). Han deler derimot Weber sitt syn på sosial klasse, siden Weber mente at klasser styrer en persons livsmuligheter, men at de ikke er reelle oppdelinger i samfunnet. En spesielt viktig inspirasjon for Bourdieu, er Webers studie av interesse, hvor Bourdieu utvider begrepet ved også å se på ikke-materielle goder. Til slutt bruker Bourdieu også Webers begreper om karisma og legitimitet for å konstruere sin symbolske kapital (Laaberge & Kay, 2002). Fra Durkheim hentet Bourdieu hans hypotese om det fundamentale prinsippet at vitenskap må kobles bort fra menneskets forklaringer på sosialt liv og

heller ha en objektiv tilnærming. Bourdieu skiller seg dog fra Durkheims objektive tilnærming ved å integrere et subjektivt perspektiv på sosial teori (Laberge & Kay, 2002). Det er nettopp dette som er forskjellen på Bourdieu og mange andre forskere i samfunnsvitenskapen og filosofien. Generelt sverger de enten til objektivismen eller til subjektivismen, mens Bourdieu ønsker med sin samfunnsteori å bygge en bro mellom subjektivismen og objektivismen (Wilken, 2008).

Subjektivismen tar for seg hvordan aktører ved sine handlinger produserer og reproducerer de sosiale systemene de inngår i. Objektivismen på sin side omhandler at det er objektive sosiale strukturer som styrer aktørenes handling (Wilken, 2008). Bourdieu mener her at subjektivismen underspiller den objektive strukturens betydning i samfunnslivet, mens objektivismen underspiller den rollen aktive og kompetente aktører har. De objektive sosiale strukturene handler i Bourdieu sitt bilde om sosialt rom, sosialt felt og kapital. Mens habitus er begrepet som brukes for å beskrive den kreative og kompetente aktøren (Aakvåg, 2008).

Jeg vil videre ta for meg disse fire begrepene, og underveis knytte dem til idretten og fotballen for å vise deres relevans i oppgaven. Jeg vil starte med å presentere kapitalbegrepet som styrer posisjonene i de sosiale strukturene.

3.2 Kapital

For Bourdieu er kapital ikke bare økonomisk kapital, det er akkumulert arbeid (Bourdieu, 1986, s. 241) og et sett av faktiske omsettelige ressurser og makt (Bourdieu, 1984, s. 114). Han mente at det er umulig å gjøre rede for struktur og funksjon i den sosiale verden med mindre man ser på kapital i alle dens former. For Bourdieu er dette økonomisk-, kulturell-, sosial- og symbolsk kapital (Bourdieu, 1986). I tillegg har det innenfor idrettsforskningen blitt brukt fysisk kapital (Blant annet i Munk, 1999; Munk & Lind, 2004; Skogvang, 2006; Mc Gillivary & McIntosh, 2006).

Bourdieu har ikke gjort store utredninger om økonomisk kapital, da dette er et velkjent begrep og skiller seg lite fra økonomens begrep. Økonomisk kapital er for ham; «alle former for økonomiske ressurser som kan investeres og gi økonomisk avkastning: penger, aksjer, eiendommer, redskaper, land, fabrikker, råvarer osv.» (Aakvåg, 2008, s.

152). I fotballverden kan eksempler på økonomisk kapital være lønn, hus, bil, utstyr og så videre, gitt av klubb eller sponsorer.

Kulturell kapital er «kulturspesifikk kompetanse som kan omsettes til en ressurs i en bestemt sosial sammenheng» (Wilken, 2008, s. 56). Det vil si at man akkumulerer spesifikk kapital i ulike kulturer/felt, for eksempel gjennom utdanning eller fotball, som man kan benytte seg av i bestemte sammenhenger. Grovt sett handler det om legitim kunnskap, utdanning og kompetanse (Wilken, 2008). Bourdieu deler kulturell kapital inn i tre former; den kroppsliggjorte, den objektiverte og den institusjonaliserte formen (Bourdieu, 1986). Den kroppsliggjorte formen er langvarige disposisjoner i kropp og sinn og er dermed utviklingen av et menneske sine egenskaper, eller personlighet. Å akkumulere kroppsliggjort kulturell kapital tar lang tid og hele sosialiseringprosessen, spesielt tidlig i livet, blir viktig for tilegnelse av denne kapitalen, hvor da familien blir den viktigste påvirkningskraften. Dette fører til at familiens kapital reproduseres, som betyr at barn ofte får samme type kapital som sine foreldre (Bourdieu, 1986).

Den objektiverte formen er kulturell kapital i materiell forstand, det kan være bøker, instrumenter, malerier osv. Denne typen kulturell kapital har en rekke egenskaper som er definert bare i forhold til kulturell kapital i sin kroppsliggjorte form. Om man setter pris på et maleri eller kan bruke et instrument, avhenger av en persons disposisjoner (Bourdieu, 1986). Innenfor idrett kan denne kapitalen til en viss grad være idrettsprestasjoner i materiell forstand (Munk & Lind, 2004), i form av for eksempel en pokal eller ballen du får etter å ha scoret hat-trick i en kamp. Den objektiverte kulturelle kapital kan også være utstyr, som for eksempel et par ski eller en fotball, som bare har verdi for dem som kan bruke det.

Den institusjonaliserte formen av kulturell kapital er i hovedsak utdanningskvalifikasjoner (grad av utdanning). Den består av kunnskap og formelle utdanningstitler tilegnet i skoler, høyskoler og universiteter. Den institusjonaliserte formen av kulturell kapital er enkel å overføre til økonomisk kapital, hvor den på jobbmarkedene skiller aktuelle kandidater i form av tydelig og gjenkjennbar kapital (Bourdieu 1986). I idretten kan denne formen for kulturell kapital typisk være titler i et mesterskap eller som formelle posisjoner, kurs eller utdanning i ulike organisasjoner som for eksempel NFF (Munk & Lind, 2004).

Sosial kapital er en persons sosiale nettverk, som kan medføre makt på den måten at med et stort sosialt nettverk kan man mobilisere andre hvis man ønsker å oppnå noe:

Den sosiale kapitalen er summen av ressursar, enten desse er aktuelle eller moglege, som eit individ eller ei gruppe forvaltar ut frå det forholdet at individet eller gruppa rår over eit varig tilfang av relasjonar, kjennskapar og gjensidige anerkjenningar som er meir eller mindre institusjonaliserte, det vil seie summen av kapital og makt som kan mobiliserast ut frå eit slikt tilfang. (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 104)

Bevisst eller ubevisst bruker man investeringsstrategier for å etablere sosiale relasjoner som man kan bruke på kort eller lang sikt. En persons sosiale kapital øker ved å ha et nettverk av personer med høy kapital, gjerne en kapitalmengde man selv ikke besitter (Bourdieu, 1986). En tilegnelse av sosial kapital kan i idretten skje gjennom å etablere relasjoner, utvikle kjennskap og gjensidig anerkjennelse til for eksempel sponsorer, media, idrettsledere og med- og motspillere, som man da kan mobilisere i løpet av idrettskarrieren, ved karriereslutt eller i andre situasjoner man trenger å mobilisere ressursene man forvalter.

Symbolsk kapital er hvilken som helst kapital som blir gjenkjent og satt pris på av andre. Hva som kjennes igjen og verdsettes er avhengig av en persons habitus og innenfor hvilket felt personen er en del av. En person med mye symbolsk kapital vil ha en høy posisjon innenfor et gitt felt, (Bourdieu, 1996) og kan typisk være eksamenspapirer, pokaler og prestasjoner. Symbolsk kapital vil få mer omtale under feltspesifikk kapital.

Fysisk kapital er en kroppsliggjort kapital. Bourdieu selv snakker ikke direkte om fysisk kapital, men om kampene om en monopolistisk definisjon av den legitime kropp og den legitime bruk av kroppen. En persons syn på kroppen og bruk av kroppen avgjøres av klassesilhørighet (kapitalmengde), habitus og smak (Bourdieu, 1991). Disse forskjellene kommer jeg tilbake til i kapittel 3.5.1. Shilling (1991, 2003) har brukt Bourdieu sine analyser av kropp til å utvikle begrepet fysisk kapital. Produksjonen av fysisk kapital «refers to the social formation of bodies by individuals through sporting leisure and other activities in ways which express a class location and are accorded symbolic value» (Shilling, 1991, s. 654). Denne produksjonen av fysisk kapital er en utvikling av kroppen på måter som blir gjenkjent som å inneha verdi i ulike sosiale felt, mens

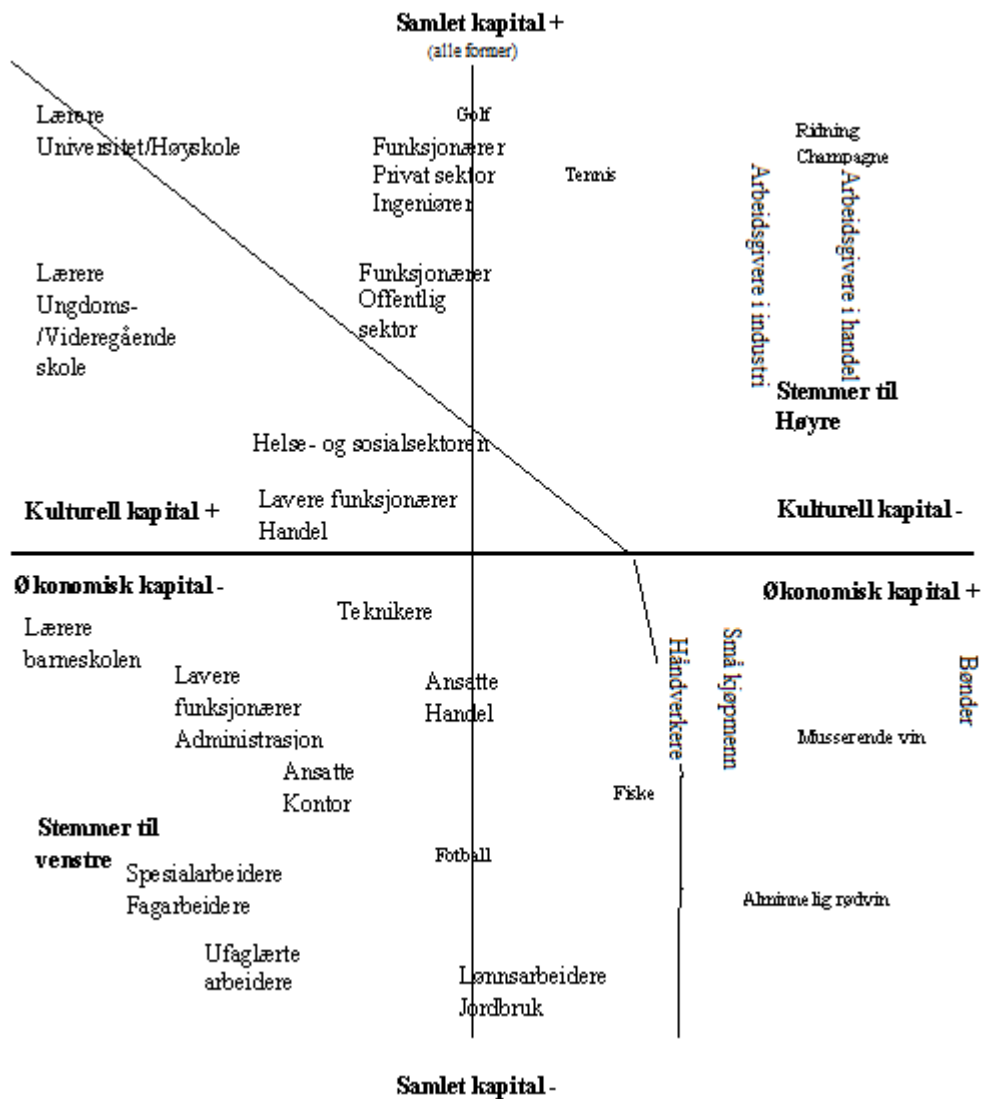
konvertering av fysisk kapital er «oversettelse» av kroppslig deltagelse i arbeid, fritidsaktivitet og sport til ulike typer kapital som økonomisk, kulturell og sosial kapital (Shilling, 2003). I fotballen konverterer alle profesjonelle fotballspillere styrken, farten og koordinasjon som er investert i kroppen inn i lønn (økonomisk kapital) og mulig medaljer, eller utmerkelser som toppscorertitler, plass på årets lag og så videre. Den fysiske kapitalen kan videre gi spillere sosiale kontakter (sosial kapital), premier og kunnskap om spillet (kulturell kapital) og anerkjennelse (symbolsk kapital).

Med denne introduksjon av de ulike kapitaltypene skal vi videre se på hvordan kapitalen omsettes i det sosiale liv. I følge Bourdieu er mengden og type kapital avgjørende for et menneskes posisjon i samfunnet og derfor består alt samfunnsliv «dypest sett i at individer og grupper kjemper om mer kapital» (Aakvåg, 2008, s. 152). Dette vil jeg vise gjennom sosialt rom og sosialt felt.

3.3 Sosiale rom

Det sosiale rom er for Bourdieu samfunnet som helhet og kan forstås som grunnstrukturen i analysen av det avanserte samfunn (Wilken, 2008). Rommet er en hierarkisk struktur av objektive, sosiale posisjoner, basert på kapitalmengde. Kapitalen som har betydning for en persons posisjon i denne hierarkiske strukturen er samlet-, kulturell- og økonomisk kapital. Dette skisserer Bourdieu i et koordinatsystem der samlet kapital (alle typer kapital) er den vertikale aksene. Jo mer samlet kapital jo høyere er du på den vertikale aksene.

Som vi kan se av figuren på neste side ligger «universitetslærere» høyt på den vertikale aksene og har dermed mye samlet kapital, mens «lønnsarbeidere» ligger lavt og har lite samlet kapital. Innad i det sosiale rom deler Bourdieu inn i de tre hovedklassene dominerende-, middel- og den dominerte klassen, hvor den totale kapitalmengden avgjør tilhørigheten til en «klasse» (Aakvåg, 2008). De med mest samlet kapital ligger høyt i det sosiale rom og tilhører den dominerende klassen, de med lite samlet kapital tilhører den dominerte klassen og ligger nederst på den vertikale aksene. Det sosiale rommet har videre en relasjonell struktur, som betyr at en posisjon defineres gjennom den relasjonen den har til andre posisjoner. For at noen skal kunne tilhøre den dominerende klassen må noen tilhøre middel- og den dominerte klassen.

Figur 3.1: Det sosiale rom. Fritt tegnet og forenklet fra Bourdieu (1995) s. 35.

Den horisontale aksene viser den relative fordelingen mellom kapitaltypene. De med mest økonomisk kapital befinner seg til høyre i det sosiale rom, mens de med mest kulturell kapital befinner seg til venstre. De ulike klassene deles derfor igjen opp i en økonomisk og kulturell del (Aakvåg, 2008). Ut av koordinatsystemet kan vi se at «universitetslærere» og «arbeidsgivere i handel» har tilnærmet lik posisjon på den vertikale aksene, men «universitetslærere» står langt til venstre (mest kulturell kapital) og «arbeidsgivere i handel» står langt til høyre (mest økonomisk kapital).

De som er innenfor samme område i rommet vil ha størst mulighet for å møte hverandre rent fysisk, samtidig som de vil være likere hverandre i egenskaper, disposisjoner og smak, og vil være mer tilbøyelige til å ville nærme seg hverandre og bruke hverandre (Bourdieu, 1995). Det betyr at det er ulikheter i disposisjoner og oppfatninger mellom

den dominerende klassen og middelklassen, men også mellom for eksempel «universitetslærere» og «arbeidsgivere i handel» (posisjon i forhold til den horisontale akse) (Aakvåg, 2008).

Selv om Bourdieu deler inn i klasser påpeker han at samfunnsklasser ikke finnes.

Det som finnes er et sosialt rom, et rom av forskjeller og i dette rommet finnes klassene i en slags virtuell tilstand, som samlinger av punkter, altså ikke som et faktum, men som noe det dreier seg om å gjøre. (Bourdieu, 1995, s. 42)

Disse klassene, eller posisjonene i rommet, er objektive. Det betyr at posisjonene «eksisterer og påvirker aktørene uavhengig av om aktørene er seg bevisst dette eller ikke» (Aakvåg, 2008, s. 155). Slik Bourdieu ser det er forholdet mellom klassene basert på konflikt, noe som betyr at alle de tre klassene ønsker å forsvare og/eller forbedre sin relative posisjon (Aakvåg, 2008), ved å akkumulere mest mulig kapital.

For å beskrive endring i det sosiale rom introduserer Bourdieu en tredje akse, slik at vi får et tredimensjonalt rom. Det sosiale rom blir da en objektiv struktur med akser som beskriver mengde samlet kapital, fordeling av kulturell og økonomisk kapital og endring i disse kapitaltypene over tid. Den tredje akse viser da tidligere og potensiell livsbane i det sosiale rom (Bourdieu, 1984). Ved å legge inn en tredje dimensjon får Bourdieu også frem betydningen av en persons sosiokulturelle historie, hvor kapital både kan arves og settes over styr. Gjennom en kartlegging av en persons livsbane blir det mulig å diskutere sosial mobilitet og muligheten for å konvertere kapital fra en form til en annen (Wilken, 2008). Mobiliteten eller endringen som kan skje i rommet er vertikale i samme felt og tverrgående fra et felt til et annet. De vertikale endringene er de som forekommer oftest. Dette er en endring i den totale mengden dominerende kapital i et felt, i mitt eksempel fotballfeltet. Hvor en endring her kan være å gå fra å være tippeligaspiller til Premier League-spiller, eller fra spiller til trener. De tverrgående endringene kan skje horisontalt eller mellom forskjellige nivåer og krever veksling i anvendelse av en type kapital til en annen, for eksempel fra fotballspiller til en jobb utenfor fotballfeltet. Det er snakk om en endring i kapitalsammensetningen mens den totale kapitalmengden forblir den samme (Bourdieu, 1984).

3.4 Sosialt Felt

Innenfor det sosiale rom finner vi en annen sosial struktur, sosialt felt, som igjen kan deles opp i delfelt. For at noe skal kunne defineres som et felt må man kunne påvise at det står noe på spill som agenter finner det verdt å kjempe om eller for (Wilken, 2008). I likhet med klassene i det sosiale rom så er det ikke snakk om faktiske oppdelinger i samfunnet. «Felt er et analytisk redskap som brukes til å systematisere kampene om ulike former for kapital som foregår innenfor rammen av et sosialt system.» (Wilken, 2008, s. 40).

Det sosiale felt er videre likt konstruert som det sosiale rom med hierarkiske, objektive posisjoner som er relasjonelt definert. (Aakvåg, 2008). Forskjellen er hva som bestemmer posisjonene. I et sosialt felt er det den feltspesifikke kapitalen som er gjeldende, hvor personen med mest feltspesifikk kapital har makten i det feltet. Feltspesifikk kapital er en sammensetting av kapital som sees på som verdifull i et gitt felt (Wilken, 2008) og det foregår kamper i hvert enkelt felt om å akkumulere den verdsatte kapitaltypen, definere kapitaltypene som inngår i den feltspesifikke kapital og dermed posisjonene i feltet. Hvilke kapitaltyper som utgjør den feltspesifikke kapitalen er forskjellig i ulike felt og bestemmer strukturen i feltet. Som betyr at hvert felt har sin egen logikk og gjør at kampene i et felt kun gir mening for de som er en del av feltet, og ikke kan reduseres til kamper i andre felt. Sosiale felt blir dermed omtalt som relativt autonome (Bourdieu & Wacquant, 1993).

For å forklare felt og kampene som foregår anvender Bourdieu brettspill som en metafor. En person deltar i mange ulike spill (felt), som for eksempel på skolen, fotballaget, jobben, i familien og blant venner, hvor noen spill er viktigere enn andre, avhengig av en persons interesse og kapitalsammensetning (Wilken, 2008). For å kunne være med i spillet (være en del av feltet) må man kjenne til og følge reglene som setter rammene for spillet (Bourdieu & Wacquant, 1993). Dette betegnes som doxa, og er en objektiv enighet som underligger alle motstanderne. Doxa er alt som gjør et felt til et felt, spillet, innsatsene, alle forutsetningene som en taktisk og uten å vite det, aksepterer ved å spille (Bourdieu, 1993). For å delta i fotballfeltet og kjempe om posisjonene der, har man akseptert at fotball spilles med en rund ball, hvor hensikten er å få ballen i motstanderens mål flere ganger enn motstanderen klarer å få ballen i ditt mål. Videre

må man ha et sett av spesielt sammensatte egenskaper som blir sett på som gyldig av de andre i spillet. Disse egenskapene/kapital representeres av spillebrikker i forskjellige farger, hvor hver farge representerer en kapital type, som brukes i alle spillene man deltar i. Den samlede mengde spillebrikker og fordelingen av ulike spillebrikker avgjør styrken til hver enkelt spiller. Det gjør at man i noen spill stiller sterkere enn i andre, avhengig av den kapitalen som verdsettes (Bourdieu & Wacquant, 1993).

For å oppnå høyest mulig posisjon i feltet har spiller to hovedstrategier. Hvilken strategi spillerne velger er avhengig av posisjonen deres i feltet og den oppfatningen de har av feltet. Som nevnt kan en spiller spille for å øke eller opprettholde den feltspesifikke kapitalen sin, eller så kan han prøve å redefinere hva som skal være den gjeldende kapitalen. En spiller kan redefinere den gjeldende kapitalen ved å prøve å gi en kapitaltype han har lite av, som også er styrken til motstanderen, mindre verdi og få høyere verdsettelse av den kapitalen han selv har mye av (Bourdieu & Wacquant, 1993). Dette betegner Bourdieu (1993) som en heterodoxa, og får de dominerende i feltet til å forsvare seg gjennom orthodoxa. Et eksempel på slike kamper kan være kampen for profesjonalisering av idretten på 1900-tallet.

For å øke sin idrettsspesifikke kapital kan man i for eksempel idrettsfeltet ta kurs eller utdanning for å øke sin kulturelle kapital som gjør at man blir en bedre leder eller trener, eller man kan trene, øke den fysiske kapitalen, for å oppnå bedre resultater. Man kan også få mer feltspesifikk kapital i et gitt felt hvis man klarer å gjøre om (konvertere) sin dominerende kapitalform til den kapitalformen som verdsettes i det gitte feltet (Bourdieu & Wacquant, 1993). For å kunne konvertere sin dominerende kapital til en annen, fordrer det at en persons kapital har relevans som byttemiddel i forhold til det gitte feltet, og personens evne til å gi sin kapital verdi i det nye feltet. Samtidig avgjør en persons habitus hvilke vekslingsmuligheter han ser (Wilken, 2008).

Kapitalen akkumulert i et utdanningsfelt er et eksempel på en kapital som er forholdsvis lett å konvertere i en annen type kapital. Denne kapitalen er i økende grad den eneste legitime kapitalen for inngang i flere deler av arbeidsmarkedet. Utdanningssystemet blir derfor sett på som grunnlaget for sosial mobilitet, i tillegg er utdanning noe alle har rett til i dagens samfunn. Derimot er ikke alle, i følge Bourdieu, like godt disponert til å ta i mot den kulturelle kapitalen som gjøres tilgjengelig i utdanningssystemet. Kunnskapen som presenteres og måten den presenteres på, passer ulikt til ulike sosiale grupperinger,

hvor de dominerende grupper barn vil klare seg bedre på videregående utdannelse enn andre klassers barn. I det franske samfunnet fant Bourdieu at undervisningen i skolen favoriserer elever som har mye kulturell kapital, en kapital som ofte er «arvet» av foreldrene (Wilken, 2008).

Det er ikke bare posisjonene innad i feltene som er hierarkisk relatert til hverandre, men også posisjonene til ulike felt i forhold til hverandre i det sosiale rom. Her har naturligvis de feltene som kjemper om maktbærende kapitalformer (kulturell og økonomisk) en høy posisjon. Kapitalformene som gir makt i det sosiale rommet er objektivt sett mer verdt enn kapitalformer som gir prestisje og makt i et enkelt felt (Wilken, 2008).

Det foregår som vi ser alltid kamper om å kunne ha monopol på den utøvende makten, noe som betyr at man kjemper om å definere den feltspesifikke kapitalen. Det er tilstanden av styrkeforholdet mellom spillerne som til en hver tid avgjør feltstrukturen. Hvis man da lykkes med å endre den verdsatte kapitalen i et felt, vil det kunne føre til endringer i feltstrukturen. Det gjør at den spesielle logikken i et hvert felt er et produkt av historien (Bourdieu & Wacquant, 1993).

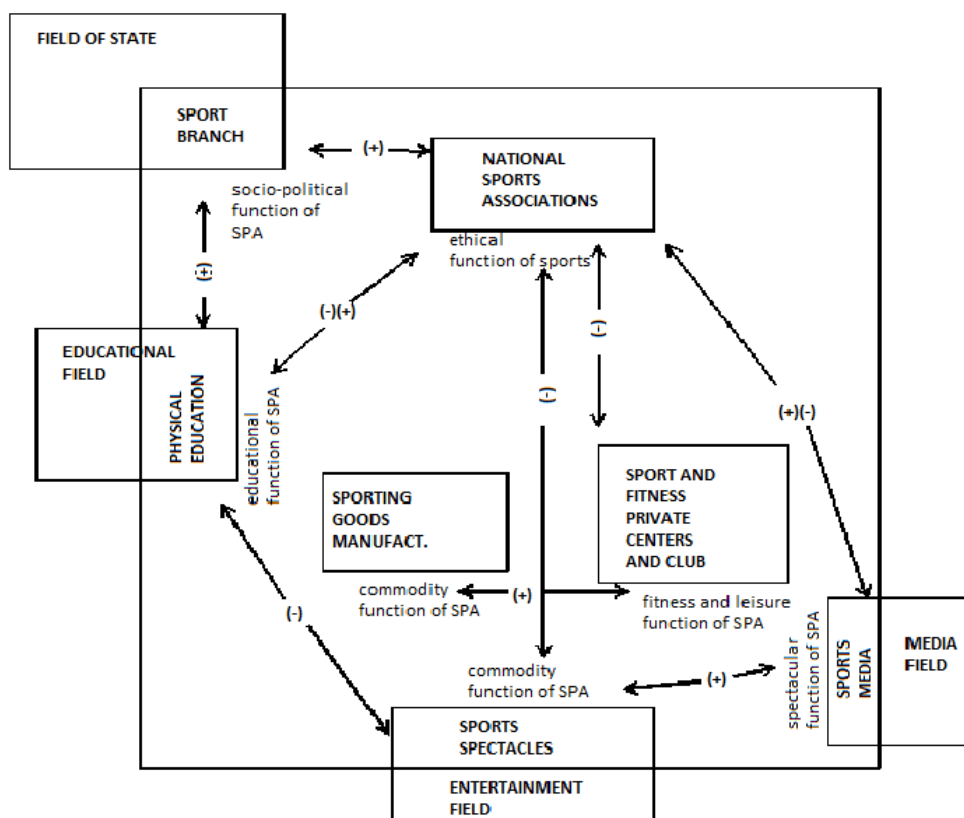
3.4.1 Idrett som felt og toppfotball som delfelt

Munk (1999) bruker idretten som et felt, med sin egen logikk, kamper og idrettsspesifikk kapital. Hvor fotballen kan bli sett på som et delfelt innenfor idrettsfeltet (Skogvang, 2006). Avgjørende for at man kan karakterisere et felt for et felt, er at det er relativt autonomt, med sin egen logikk. Veien til et relativt autonomt idrettsfelt begynte med aristokratene og bourgeois familier sin innføring av populære spill til engelske offentlige skoler på 1800-tallet, der mening og funksjon med de gamle spillene ble endret (Laberge & Kay, 2002). Autonomiseringen av idrettsfeltet ble videre ledsaget av en rasjonalisering av idretten og opprettelsen av selv-administrerende idrettsorganisasjoner som lager standardiserte regler, har en disiplinær makt over disse reglene og deler ut premier og titler. Titler kan være prestasjoner som seriemester og toppscorer, men også titler basert på rolle – som trener og leder. Videre kobler Bourdieu opprettelsen av et idrettsfelt til utviklingen av en idrettsfilosofi som fremmer mot, mandighet og en vilje til å vinne, men en vilje til å vinne innenfor reglene (fair play) (Bourdieu, 1991).

Som vi har sett i kapitel 2 utviklet idrett seg fra noe som skulle drives av amatører til å bli profesjonalisert. Noe som førte til at det ble flere aktører og en endring av strukturen på idrettsfeltet. Idrettsfeltet har blitt:

(...)the site of struggles in which what is at stake, «inter alia», is the monopolistic capacity to impose the legitimate definition of sporting practice and of the legitimate function of sporting activity – amateurism vs. professionalism, participant sport vs. spectator sport, distinctive (èlite) sport vs popular (mass sport) (Bourdieu, 1991, s. 361).

For å vise disse kampene og aktørene som deltar presenterer Laberge og Kay (2002) en tilpasset versjon av Defrance og Pociello (1993) sin skisse av idrettsfeltet, med tilstøtende felt. Som vi kan se av figuren under, inneholder idrettsfeltet mange ulike institusjoner: nasjonale idrettsforbund, idrettsutstyrs produsenter, fitnessindustrien, idrettsmedia, tilskuere, kroppsøving i skolen og departementet som styrer idretten, der de ulike institusjonene står for ulike funksjoner av idrett. De fire sistnevnte institusjonene har også en overlapp mellom idrettsfeltet og eksterne felt hvor strategier i idrettsfeltet blir påvirket av innsatsen og dynamikken i de eksterne feltene (Laberge & Kay, 2002).

Figur 3.2: Idrettsfeltet med dets delfelt. Fritt tegnet fra Laaberge og Kay (2002) s. 257

Innad i feltet foregår det kamper for å øke sin egen økonomiske profitt eller anerkjennelse av de sosiale verdiene deres funksjonen av idrett står for, og dermed øke sin posisjon i feltet. De ulike institusjonene utvikler strategier for allianse og motstand (markert med + for allianse, og – for motstand i figuren) med andre institusjoner i idrettsfeltet. Man har logiske allianser som for eksempel mellom sportsmedia og idretten som tilskuersport eller man kan ha allianse for å sikre økonomisk vinning, selv om det er ideologiske konflikter (Laberge & Kay, 2002). Et eksempel på sistnevnte er hvordan forholdet mellom NFF og media utviklet seg fra 1990-tallet og utover. I følge NFF var ikke denne kommersialiseringen et mål i seg selv, men et middel for å skaffe inntekter som igjen skulle brukes til å utvikle den norske fotballen (Goksøyr & Olstad, 2002).

I denne figuren handler utdanning om idrett med en utdanningsfunksjon i skolen (kroppsøving). Deler av denne oppgaven vil handle om tilknytningen mellom et utdanningsfelt og idrettsfeltet, men på en litt annen måte. Som vi så av «kapitel 2.4» ser utdanningsinstitusjoner og idrettsorganisasjoner at de kan dra nytte av hverandre og at det nå er inngått avtaler mellom ulike institusjoner og idrettsorganisasjoner og klubber. I tillegg ønsker jeg å legge til næringslivet som et eksternt felt. De er, som vist i kapittel 2.2, med på å påvirke økonomien i idrett og har en link inn til idretten som eiere og sponsorer.

Med påvirkningen andre felt har på dagens idrettsfelt kan det være naturlig å spørre seg om idrettsfeltet fortsatt er relativt autonomt. Munk og Lind (2004) tok for seg dette når de så på de pedagogiske, politiske og økonomiske logikkens påvirkning på idrettens logikker og målsetninger. De konkluderer med at idretten alltid hviler på forestillingen om idretten som et rom for idealer som ikke kan realiseres andre steder og derfor er relativt autonomt (Munk & Lind, 2004). Skogvang (2006) karakteriserer derimot toppfotballfeltet som veldig heteronomt (ikke selvstendig) på grunn av den sterke påvirkningen fra media og næringsliv. Hun presenterer derfor toppfotball som et delfelt under fotballfeltet, som igjen er et delfelt i idrettsfeltet i Norge. Det gjør at delfeltet toppfotball er autonomt innen idrettsfeltet, men at det ikke er så autonomt i forhold til næringslivs og media feltet (Skogvang, 2006). I omtalelser spesifikt rettet mot denne oppgaven vil jeg derfor videre bruke toppfotballfeltet.

Med idretten som et eget felt blir idrettskapital følgende idrettsfeltets feltspesifikke kapital, og toppfotballkapital den feltspesifikke kapitalen i delfeltet toppfotball. Idrettskapital, som annen feltspesifikk kapital, gir opphav til anerkjennelse og dermed adgang til fordeler i feltets sosiale spill og eventuelt også spillet utenfor. En persons mengde idrettskapital avhenger av tider, lengder, seiere, medaljer, antall kamper osv. (Munk, 1999). Med andre ord gir prestasjoner høy symbolsk verdi. I fotballen som en lagsport, verdsettes både kollektive og individuelle prestasjoner. Som fotballtilskuer og trener setter jeg pris på personlige prestasjoner i form av driblinger, scoringer, utsøkte pasninger, innsats, og vinnervilje, men når alt kommer til alt er det seiere og det å vinne ligaen eller cupen som gjelder. Dette er prestasjoner som kommer av en særlig form fysiske kapital, som anerkjennes i feltet (Munk, 1999). Det er allikevel ikke bare fysisk kapital som er viktig for å prestere i idretten, men også ulike psykologiske og sosiale egenskaper (Dreier, Morisbak & Skarsfjord, 2009).

I denne oppgaven vil ikke bare muligheten til å bruke toppfotballkapital til å få jobb i toppfotballfeltet viktig, men også muligheten til å konvertere toppfotballkapital til kapital verdsatt i andre felt og dermed gi mulighet for jobb i for eksempel næringslivsfeltet. Utviklingen av toppfotballfeltet som et resultat av profesjonaliseringen og symbiose forholdet til media har gjort at det også har åpnet seg mye flere arbeidsplasser i og i tilknytning til fotballen. I følge Munk (1999) gjør det at ervervelse av idrettsligkapital kan gi idrettsutøvere jobb i eller i tilknytning til idrettsfeltet, men er mest aktuelt for idretter som er mye i media, som for eksempel fotball. Denne idrettskapitalen kan videre, i følge Munk (1999), først og fremst konverteres hvis det er homologi (tilknytning og påvirkning) mellom et felt og et annet, og jo mer symbolsk kapital (toppfotballkapital) desto større er sjansen for kontakter og jobb i et yrke som er beslektet til idretten eller på andre måter knyttet til feltet.

For å kunne delta i dette nå mye omtalte idrettsfeltet og delfeltet toppfotball krever det at man verdsetter kampene som kjempes og har kapital som verdsettes i feltet. Hvilke idretter man ønsker å drive, intensjonene med idretten og veien videre etter idretten avhenger av en persons ervervet kapital og habitus.

3.5 Habitus

Som vi har sett beskriver felt de sosiale arenaene hvor handling foregår. Habitus på sin side beskriver bakgrunnen og rammene for menneskers handling (Wilken, 2008).

Habitus er «et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden» (Aakvåg, 2008, s. 160). Dette betyr at måten en handler på ikke først og fremst baserer seg på refleksjoner, men det skjer på impuls basert på erfaring – vi kan kalle det ryggmargskunnskap (Wilken, 2008). Det gjør at «man bare vet» hvordan man skal håndtere en situasjon uten at man trenger å tenke over det. Det er viktig å påpeke at habitus bare kommer til syne i relasjon til en bundet situasjon (Bourdieu & Wacquant, 1993), det vil si at habitusbegrepet forholder seg til det folk gjør med utgangspunkt i deres forståelse av den situasjonen de er i (Wilken, 2008, s. 36).

Bourdieu betegner habitus som strukturerende, som betyr at den muliggjør en persons deltakelse i sosiale situasjoner. Det er ens habitus som gjør det mulig for en person å delta i sosiale praksiser på en kompetent måte. Habitus er grunnlaget for handlingskompetanse og uten den ville man ikke kunne vært en del av det sosiale liv. Det gjør det mulig å ta vare på ens interesser på en kompetent og kreativ måte (Aakvåg, 2008)

Disse kroppsliggjorte disposisjonene og dermed interesser tilegnes gjennom sosialisering, hvor spesielt barndommen er viktig. Hver enkelt får en forståelse av hva som er bra og dårlig, riktig og galt, mulig og umulig, farget av de sosiale betingelsene man vokser opp under. I denne sammenheng vil familien ha en stor innvirkning på en persons habitus (Wilken, 2008). Dette gjør at habitus ikke bare er strukturerende, men også strukturert. Det betyr at habitus er påvirket av de sosiale betingelsene vi vokser opp under og dermed vil mennesker fra forskjellige sosiale miljøer utvikle forskjellig habitus (Aakvåg, 2008). En persons habitus gjenspeiler derfor vår posisjon i det sosiale rom, og videre hans deltakelse i ulike sosiale felt, hans smak og livsstil (Bourdieu, 1984). Det betyr at man har en begrensende klassespesifikk habitus som setter grenser for en persons handlinger og væremåter, og sosiale forskjeller reproduseres (Aakvåg, 2008).

Videre er habitusen et produkt av historien og en person står hele tiden ovenfor nye erfaringer som vil påvirke historien og ens habitus. Dog er mennesket statistisk sett dømt til å møte sosiale omgivelser som er i samsvar med den som opprinnelig formet en persons habitus, og dermed få erfaringer som styrker disposisjonene i habitusen (Bourdieu & Wacquant, 1993). I følge Bourdieu er forandring i habitus knyttet til forandringer i ytre omgivelser, som f.eks. bytte av bosted, og en endring i habitus krever både en sosial forankring i og en individuell aksept av, et nytt sosialt miljø. Endring av habitus er en treg prosess, men det kan skje. (Wilken, 2008)

3.5.1 Habitus sin påvirkning av idrettspraksis

Idrettsdeltakelse varierer i følge Bourdieu (1991) mellom de ulike klassene. Klassevariasjonene i idrettsdeltakelsen avhenger av den økonomisk og kulturelle kostnaden ved å delta i en idrett, men også variasjonen i deres oppfatning og betydning av umiddelbare og fremtidig fortjeneste, som styres av en persons habitus.

Som vi har sett er habitus preget av det sosiale miljøet man har vokst opp i, og videre det sosiale miljøet man lever i. Dette preger en persons relasjon til kroppen, som igjen legger føringer for en persons oppfatning av betydningen av å drive ulike idrettsaktiviteter, som betyr at en persons relasjon til kroppen er med på å bestemme hvilke idretter han mener det er verdt å drive med (Bourdieu, 1991).

I følge Bourdieu (1991) har arbeiderklassen et instrumentelt forhold til kroppen. Kroppen sees på som en maskin, og deres idrettspraksis krever en betydelig investering av innsats, noen ganger smerte og lidelse, og til og med gambling med kroppen. De ønsker en kropp som viser styrke, for eksempel synlige muskler. Den dominerende klassen (høy posisjon i det sosiale rom) behandler kroppen som «an end in itself». Hvor de enten legger vekt den iboende funksjonen i kroppen som en organisme, hvor helse er viktig, eller på kroppens utseende og fremtoning. Den dominerende klassen driver derfor med idretter som er estetiske og som frembringer god helse.

Videre styrer habitus en persons smak og preferanser, noe som også har innvirkning på idrettsdeltakelse. Ulike idrettsgrener presenterer seg med blant annet ulike tradisjoner, regler, logikker, utstyr og symboler, og en persons deltakelse styres derfor også av deres smak eller avsmak til dette (jmfør kapittel 3.4 om deltagelse i felt). Hvis vi for

eksempel ser på lagidretter som fotball, håndball og basketball innebærer de verdier og egenskaper som styrke, utholdenhet, en tendens til vold og offervilje, der konkurransen er viktig. Dette er alle egenskaper og verdier som ikke appellerer til den dominerende klassen. Populariteten av idrettene trekker heller ikke til seg den dominerende klasse, som skal heve seg over de andre. Videre er profesjonaliseringen av idretten, og kampen om seiere, titler og rekorder, i harmoni med interessen og verdiene til arbeider- og lavere middelklasse. (Bourdieu, 1991).

Hva man kan få ut av idrettsdeltakelsen varierer også mellom «klassene». For den dominerte klassen kan idrettsdeltakelse være en vei til å bedre posisjonen i det sosiale rom. De bruker mye tid på å opparbeide seg fysisk kapital som gir anerkjennelse i idrettsfeltet som kan konverteres til økonomisk kapital. Idrettsdeltagelsen til den dominerte klassen blir dermed instrumentell og prestasjoner og resultat blir veldig viktig. For den dominerende klassen er ikke idretten en akseptabel livsvei, da det ikke vil gi dem noen mulighet for å avansere i det sosiale rom. Anvendelse av fysisk kapital for dem kan i stedet være med å understreke bestemte sosiale verdier og kroppsholdninger, og gi mulighet for å øke sin sosiale kapital (Bourdieu, 1991).

3.6 To underproblemstillinger

Etter denne gjennomgangen av Pierre Bourdieus begrepsapparat og koblingen mot idretten og spesielt toppfotballfeltet presenterer jeg her to underproblemstillinger. Disse har til formål å gjøre diskusjonen mer oversiktlig og gjøre veien til et svar på hovedproblemstillingen lettere og mer tydelig. Jeg vil, som Skogvang (2006), bruke toppfotballfeltet som et eget felt innenfor idrettsfeltet, og dermed også anvende toppfotballkapital som betegnelse på sammensetningen av den verdsatte kapitalen i feltet:

Hva gjør unge tippeligaspillere for å akkumulere kapital utenfor toppfotballfeltet og hvilken effekt har det på fotballkarrieren?

Hva slags kapital kan fotballspillere akkumulere i, eller i tilknytning til toppfotballfeltet, og på hvilken måte kan denne kapitalen anvendes etter karriereslutt?

4. Metode

Sosiologi er et samfunnsvitenskapelig fag og forskningen gjort i forbindelse med denne oppgaven er dermed samfunnsvitenskapelig. Det betyr at jeg ønsker å bidra med kunnskap om den sosiale virkeligheten. Kunnskapen utvikles gjennom forskning, som omfatter en prosess fra idé og problemstilling, gjennom innsamling og analysering av data før man kommer frem med et svar på problemstillingen og ny kunnskap. For å komme frem til målet bruker man en metode, som kommer av det greske «methodos» og betyr å følge en bestemt vei mot mål (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Jeg vil videre i dette kapitlet beskrive veien min mot målet, hvordan jeg har samlet inn og analysert data, og videre reflektere rundt kvaliteten på mine data og etiske overveielser som er gjort underveis. Jeg vil begrunne mine valg i metodelitteraturen.

4.1 *Kvalitativ metode*

Hvilken metode man velger, avhenger av hva man ønsker å finne ut. I samfunnsvitenskapelig forskning er det vanlig å skille mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Kvalitative metoder søker å gå i dybden og vektlegger betydning, mens kvantitative metoder vektlegger utbredelse og antall. Kvalitativ forskning gir mye informasjon om få enheter, hvor man tar sikte på å få en forståelse av sosiale fenomener og arbeider med data i form av tekster eller visuelle data. Man innhenter data gjennom intervjuer og/eller observasjon, eller ved analyser av tekster og bilder. Kvantitativ forskning innebærer store utvalg, hvor man er ute etter statistisk generalisering og arbeidet baserer seg stort sett på talldata (Thagaard, 2009).

Jeg har i denne oppgaven brukt kvalitativ metode, fordi jeg er ute etter å få en dypere forståelse av hvilke muligheter unge fotballspillere ser, og anvender for å best mulig forberede seg til arbeidslivet etter karrieren. Hadde jeg ønsket å få tall og statistikker på for eksempel hvor mange som tenker på livet etter fotballkarrieren, hva de planlegger å gjøre eller hvor mange som tar utdanning, ville jeg brukt kvantitativ metode. Videre er kvalitativ metode i følge Johannessen et al. (2010) hensiktsmessig hvis vi skal undersøke fenomener som vi ikke kjenner særlig godt, og som det er forsket lite på, og når vi undersøker fenomener vi ønsker å forstå mer grundig. Det finnes i dag noe

kvantitativ forskning på utdanning blant fotballspillere og idrettsutøvere generelt i Norge, men jeg har ikke lyktes å finne noe på utøveres syn på fotball som karriereforberedende i seg selv.

Jeg har videre valgt å benytte meg av intervju som innsamlings metode, fordi: «Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Å få frem betydningen av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelig forklaringer, er et mål.» (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 21). Intervjuet gir altså muligheten til å få frem refleksjoner, tanker og opplevelser om et tema, samtidig kan man styre et intervju ved å be intervjupersonen om å utdype utsagn som er interessante (Johannesse et al., 2010).

Det kvalitative intervjuet kan være ustrukturert, delvis strukturert eller strukturert. Hvordan man strukturer intervjuet avhenger av hva slags type data man ønsker å samle inn. Det ustrukturerte intervjuet foregår som en åpen samtale, og er hensiktsmessig som en innledning til en undersøkelse og hvis forskeren ønsker å la intervjupersonene komme frem med egne temaer. Den strukturerte tilnærmingen har innholdet i, og rekkefølgen på spørsmålene fastlagt på forhånd, som kan være hensiktsmessig når sammenligninger mellom intervjupersoner er viktig. Den delvis strukturerte tilnærmingen er den tilnærmingen jeg har brukt, og er den mest brukte i kvalitative intervjuer. Ved en slik tilnærming er temaene i hovedsak fastlagt på forhånd, men rekkefølgen på temaene bestemmes underveis. Denne formen for kvalitativt intervju er en samtale mellom forsker og intervjuperson som styres av de temaene man ønsker å få informasjon om (Thagaard, 2009). Muligheten intervjuformen gir for at intervjupersonene kan trekke frem nye temaer og perspektiver var også viktig. For da kunne jeg få flere resultater som kunne være nyttig å ta med seg i diskusjonen og til å svare på problemstillingene.

4.2 Innsamling av data

4.2.1 Utvalg

Det at jeg brukte kvalitativ metode satte begrensninger for hvor mange intervjupersoner jeg burde ha med i min forskning. I følge Kvale & Brinkmann (2009) skal man intervju «så mange personer som det trengs for å finne ut det du trenger å vite» (s. 129). I vanlige intervjuundersøkelser pleier antallet å ligge på 10-15 intervjupersoner. I studentprosjekter, sånn som dette, hvor tid og økonomi er en begrensende faktor kan man begrense seg til mindre enn 10 intervjuer. Jeg gikk derfor med en tanke om å intervju mellom 8 og 10 personer. Jeg baserte meg på et strategisk utvalg, det vil si at jeg valgte intervjupersoner «som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen og undersøkelsens teoretiske perspektiver.» (Thagaard, 2009, s. 55). Jeg valgte å definere «unge norske tippeligaspillere» som spillere i alderen 20-24 år, som var involvert (startet eller byttet inn) i minst halvparten av Tippeligakampene i 2012. Grunnen til disse kriteriene var at jeg ønsket spillere som var i en alder hvor det er vanlig å starte eller holde på med utdanning og se hvordan de tenker. Ved at de skulle ha vært involvert i minimum halvparten av kampene kunne jeg anslå at de var på et bra nivå og at de var etablert som elitespillere. Som etablert spiller antok jeg at de ville ha følt på kroppen hva som kreves for å spille på et Tippeligalag, og at de mest sannsynlig også hadde hatt flere møter med sponsorer, media og eventuelt andre aktører.

For å finne spillere som passet i mitt utvalg brukte jeg altomfotball.no⁷. Jeg sendte ut mail til ledelsen i fem klubber med informasjon om studiet og med forespørsel om navngitte spillere kunne delta i studien. Jeg fikk positivt svar umiddelbart fra en klubb og etter oppfølging på telefon fikk jeg senere positivt svar per mail fra en til. Kontaktpersonene mine i de to klubbene forhørte seg med spillerne og ga meg kontaktinfo til de spillerne jeg ønsket å intervju. Totalt 12 spillere ble kontaktet per epost eller telefon, og åtte (fire fra hver klubb) av dem hadde mulighet til å stille i tidsperioden jeg ønsket å utføre intervjuene. De åtte spillerne passet innenfor kriteriene for mitt utvalg, hvor snittalderen var 21,9 år. Klubbene spillerne representerer betegnes som små klubber (basert på økonomi) i Tippeligaen.

Alle fikk tilsendt informasjonsskrivet (se vedlegg 3) etter første kontakt, og jeg ga

⁷ Altomfotball.no er en nettside med fotballstatistikk fra fotball-Europa levert av Tv2 AS.

beskjed om at de kunne trekke seg hvis de ombestemte seg. For at det skulle være enklest mulig for dem å stille til intervju lot jeg intervjupersonene bestemme intervjustedet som passet dem best. Jeg intervjuet tre spillere i et møterom på Norges idrettshøgskole, en spiller i et grupperom på intervjupersonens studiested og fire i et møterom i klubblokalene.

4.2.2 Intervjuguide

En intervjuguide er et manuskript som strukturerer intervjuforløpet (Kvale & Brinkmann, 2009). Ved et delvis strukturert intervju består intervjuguiden av en oversikt over emner som skal dekkes og forslag til spørsmål, men rekkefølgen på temaene bestemmes underveis i intervjuet (Thagaard, 2009). Basert på problemstillingene og min kunnskap om teorien og temaene jeg skulle ta opp, utarbeidet jeg en intervjuguide som jeg brukte som mitt manuskript i intervjusituasjonen. I og med at det kvalitative intervjuet omhandler personlige temaer, krever det at det opparbeides et tillitsforhold mellom intervjuer og intervjuperson for at han skal åpne seg (Thagaard, 2009). Rekkefølgen av temaer kan dermed være avgjørende for hvordan intervjuet forløper. Thagaard (2009) mener derfor at en dramaturgisk oppbygning av intervjuguiden, som starter med nøytrale emner før man gradvis kommer inn på mer emosjonelt ladede temaer og som mot slutten nedtones, kan være viktig. Intervjuguiden min besto av fire ulike hovedtemaer: «Fotballkarrieren», «det å gjøre noe ved siden av», «muligheter fotballkarrieren gir» og «livet etter karrieren» (se vedlegg 4). Det første temaet omhandlet oppvekst, fotballkarrierens utvikling og fremtidsperspektiver. Slike temaer, som blant annet bakgrunn, kan i følge Thagaard (2009) være en velegnet start på et intervju, da disse spørsmålene er med på å skape en tillit til meg som forsker. Under hvert tema hadde jeg det Kvale & Brinkmann (2009) karakteriserer som introduksjonsspørsmål. Dette er åpne spørsmål som har til hensikt å «fremkalle spontane, rike beskrivelser hvor intervjupersonen selv presenterer det de opplever som hoveddimensjonene ved fenomenet som undersøkes.» (s.147). Under introduksjonsspørsmålet hadde jeg punkter med stikkord jeg ønsket at intervjupersonen skulle komme inn på og forslag til mer direkte spørsmål for å få svar på disse punktene. «Det å gjøre noe ved siden av» la fokus på utdanning og eventuell jobb ved siden av fotballen. «Muligheter fotballkarrieren gir» tok opp sosiale kontakter gjennom fotballen, egenskaper de har som er viktige som fotballspillere og profilstatus. Det siste temaet tok

for seg planene deres etter fotballkarrieren, hva de kan ta med seg fra fotballkarrieren og hvordan de vil være best mulig forberedt til tiden etter fotballkarrieren.

4.2.3 Intervjusituasjonen

Kvaliteten på intervjuet er i følge Kvale og Brinkmann (2009) avgjørende for kvaliteten på den senere analysering, verifisering av svarene og rapporteringen av intervjuet. Et godt intervju gir spontane, innholdsrike og relevante svar, som følges opp, tolkes og hvor man får bekreftet at utsagn stemmer underveis. Det krever at jeg som intervjuer har kunnskap om temaene og sosiale relasjoner. Produksjonen av dataene mine var avhengig av mine ferdigheter og min situerte personlige vurdering med hensyn til hvordan spørsmålene stilles. For å kunne få gode og utdypende svar var det viktig å stille gode oppfølgingsspørsmål og vite hva som er verdt å følge opp (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette kan være vanskelig, og erfaring og trening i å intervjuer blir derfor viktig for å kunne få til et godt intervju. For å få litt erfaring og trening gjennomførte jeg et prøveintervju med en idrettsutøver som er inne i en lignende problemstilling om å satse kun på idretten, eller å kombinere den med høyere utdanning. Det ga meg god trening i å intervjuer og jeg fikk nyttige tilbakemeldinger som jeg tok med meg videre.

De første minuttene av intervjuet er i følge Kvale og Brinkmann (2009) avgjørende. Intervjupersonen vil gjerne ha en trygg relasjon til intervjueren før de begynner å snakke fritt og legge frem sine opplevelser og følelser for en fremmed. I tillegg til den dramaturgiske oppbygning beskrevet tidligere, blir også god kontakt ved å lytte oppmerksomt og å vise interesse, forståelse og respekt viktig. Intervjuet ble derfor introdusert med en «brifing» (Kvale og Brinkmann, 2009). Temaet vi skulle prate om har vært mye dekket i media, samt at NISO har vært rundt i alle klubber og snakket om temaet. Det ble derfor understreket fra min side at jeg var ute etter den enkeltes personlige erfaringer og refleksjoner. Jeg fortalte videre litt om formålet med intervjuet og etiske forhold. Intervjupersonen leste så igjennom informasjonsskrivet (som tidligere hadde blitt sendt pr mail), og skrev under samtykkeerklæringen. Før vi startet intervjuet forklarte jeg hva lydopptakeren skulle brukes til og om det var greit at jeg tok opp samtalen. Alle intervjupersonene syntes det var greit.

Intervjuene gikk greit å gjennomføre. Alle med unntak av én virket interesserte i å prate om temaene, men det var også lettere å gå i dybden hos enkelte av intervjupersonene enn andre. Jeg brukte aktivt «prober» ved å nikke og bekrefte med «mm» og stilte oppfølgingsspørsmål for å vise interesse for det som ble sagt, og dermed få mer informasjon ut av intervjupersonen (Thagaard, 2009). I ettertid når jeg har transkribert og lest igjennom transkripsjonen, er det allikevel flere steder jeg kunne ønske at jeg hadde stilt oppfølgingsspørsmål. Av og til føler jeg også at noen av intervjupersonene «slapp litt billig unna» ved at jeg ikke fortsatte å grave, eller omstrukturerte spørsmålene for å få gode svar på alle temaene mine. Jeg føler at jeg hadde nok kunnskap om temaet, men uerfarenhet med intervjusituasjonen og en usikkerhet for hvor langt jeg kunne «strekke strikken» uten å fornærme intervjupersonen, kan være en grunn til at jeg ikke kom så dypt på enkelte tema som jeg ønsket.

Som sagt brukte jeg lydopptaker under intervjuene, det gjorde at jeg kunne konsentrere meg om det som ble sagt, og kunne notere ned små stikkord på uttalelser jeg ønsket å prate mer om. Jeg klarte fint å rette konsentrasjonen mot svarene jeg fikk og ikke mot neste spørsmål, som ifølge Thagaard (2009) er en tabbe mange intervjuere gjør. I og med at jeg brukte åpne introduksjonsspørsmål på hvert tema, og at temaene henger sammen, omfattet mange av svarene spørsmål fra forskjellige deler av intervjuguiden. Dette gjorde at det kunne bli en del pauser hvor jeg lette etter neste spørsmål. Jeg erfarte gjennom intervjuene, i likhet med hva Thagaard (2009) skriver, at dette ikke nødvendigvis trenger å være negativt, for tausheten gir intervjupersonen tid til å assosiere og reflektere og dermed avbryte stillheten med mer utdypende svar. Ut over i intervjuet ble spørsmålene rettet mer direkte mot stikkordene jeg ønsket å få svar på, samtidig som jeg fikk verifisert tidligere uttalelser.

Intervjuene varte totalt i 5,5 time, med det lengste intervjuet på 1 time og 3 minutter, og det korteste på 26 minutter.

4.3 Analyse av data

Ifølge Johannessen et al. (2010) har dataanalysen to hensikter: Å reorganisere data etter tema og å analysere og tolke dataene. Første skritt i analysen er å gjøre om muntlig data til skriftlig form for å gjøre intervjusamtalene bedre egnet for analyse.

4.3.1 Transkripsjon

Å transkribere betyr å transformere, skifte fra en form til en annen (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg startet med transkriberingen straks etter hvert intervju, som gjorde at jeg hadde intervjuet friskt i minne. Gjennom å transkribere mellom hvert intervju kunne jeg plukke opp interessante punkter underveis, som førte til små endringer i intervjuguiden hele veien. I følge Thagaard (2009) er det viktig at datainnsamling og analyse foregår parallelt slik at forskeren kan tilpasse den videre datainnsamlingen til tidlige analyser av materialet.

En erfaring jeg gjorde meg var at jeg kunne være misfornøyd til inntrykket av hva jeg satt igjen med etter intervjuet, men etter transkripsjonen viste det seg at jeg hadde fått mer data enn jeg trodde, samtidig som jeg flere ganger unnlot å stille oppfølgingsspørsmål der jeg burde.

Det ble totalt 105 sider med transkripsjon. Disse sidene sammen med lydfilene ble alle krypterte med passord på min personlige pc så ingen andre skulle få tilgang.

Transkripsjonen og lydfilene har ved prosjektets slutt blitt slett.

4.3.2 Koding og kategorisering

For å få en oversikt av materialet benyttet jeg det Thagaard (2009) kaller en temasentrert analytisk tilnærming. En slik tilnærming innebærer at jeg delte materialet inn i ulike temaer og underkategorier og sorterte ut teksten i matriser/skjemaer, med de ulike intervjupersonene vertikalt og kategoriene horisontalt. Ved å presentere dataene i slike matriser får man ifølge Thagaard (2009) en god oversikt over dataene og det gir en mulighet til å studere sammenhenger mellom de kategoriene som dataene er inndelt i. Jeg delte først opp i de fire hovedtemaene jeg hadde brukt i intervjuguiden, men fant etter «første runde» med kategorisering ut at jeg måtte dele opp i mindre omfattende temaer og flere underkategorier for å få en god oversikt. Jeg kopierte tekst direkte fra transkripsjonen og inn i matrisene. Gode sitater ble underveis uthevet innenfor hver

kategori, og jeg noterte små stikkord med meningsinnhold ved siden av hver intervjupersons svar, for å få en enda bedre oversikt over forskjeller og sammenhenger i dataene.

Videre må man i følge Thagaard (2009) passe på at informasjonen fra hver enkelt intervjuperson settes inn i den sammenheng som utsnittet av teksten var en del av, for å ivareta et helhetlig perspektiv. For å ivareta denne helhetsforståelsen, som er grunnleggende for kvalitativ forskning, er det viktig å kombinere temasentrerte og personsentrerte tilnæringer (Thagaard, 2009). Det gir bedre grunnlag for å forstå nyanser i hvordan intervjupersonen opplever sin situasjon. Jeg lagde derfor også en matrise med en kortfattet oversikt over intervjupersonenes sosiale bakgrunn (foreldrenes utdanning), utdanningsnivå, idrettslige bakgrunn, motivasjon i fotball og ambisjoner og mål med fotball, som jeg brukte til å sette opp mot en intervjupersons utsagn for å kunne forklare hvorfor han opplevde en situasjon eller tenkte slik han gjorde. Kodingen og kategoriseringen ble kryptert med passord og lagret på min personlige PC.

4.4 Reliabilitet og validitet

For å vurdere et forskningsprosjekt og kvalitet ved data reises ofte spørsmål om reliabilitet og validitet. I følge Kvale og Brinkmann (2009) har enkelte kvalitative forskere ignorert eller avvist spørsmålet om validitet og reliabilitet fordi det hindrer en kreativ og frigjørende kvalitativ forskning. Andre, blant annet Silverman (2001), argumenterer for at en diskusjon om validitet og reliabilitet er avgjørende i en diskusjon om troverdigheten i en studie, uansett om det er kvantitativt eller kvalitativt. Han sier at med mindre du kan overbevise dine lesere at prosedyrene du har brukt sikrer at metodene var reliable og at konklusjonen din var valid, er det lite poeng å sikte på å konkludere et forskningsprosjekt (Silverman, 2001). Jeg vil derfor videre diskutere reliabiliteten og validiteten i dette prosjektet.

Reliabilitet retter seg mot om forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte. I utgangspunktet vil en studie være reliabelt hvis en forsker kan komme frem til samme resultat ved å bruke de samme metodene, også kalt repliserbarhet (Thagaard, 2009) I kvantitative studier kan dette beregnes ved hjelp av standardiserte metoder (Grønmo, 2004), men i et kvalitativt forskningsintervju er derimot repliserbarhet vanskelig å oppnå, fordi det er samtalen som styrer datainnsamlingen og ingen forskere

vil på grunn av ulike erfaringsbakgrunn gjennomføre og tolke på samme måte (Johannessen et al., 2010; Grønmo, 2004). Forskeren må i kvalitativ forskning derfor argumentere for reliabilitet ved å redegjøre for hvordan dataene er blitt utviklet (Thagaard, 2009), noe jeg har gjort gjennom metodekapittelet og som jeg vil gå dypere inn på her.

I intervjusituasjonen kan ledende spørsmål føre til at reliabiliteten ved undersøkelsen svekkes, samtidig kan ledende spørsmål bidra til å sjekke reliabiliteten og styrke troverdigheten i en intervjupersons svar (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg var bevisst på dette i mine intervjuer, og hvis jeg kom med ledende spørsmål var det avgjørende at jeg fikk begrunnelser for den uttalelsen, for at svaret skulle være reliabelt og kunne brukes. I transkriberingen kan hvor man setter punktum, komma og hva man eventuelt utelater, være avgjørende for hvordan man forstår et utsagn (Kvale & Brinkmann, 2009). Samtidig vil det å bruke båndopptaker i stedet for å ta notater i større grad gi data som er mer uavhengig av forskerens oppfatning (Thagaard, 2009). Jeg brukte som sagt båndopptaker, og transkriberte rett etter intervju slutt. Jeg skrev ordrett ned hva jeg hørte, og var jeg usikker lyttet jeg en gang til. I stedet for å «gjette» hva intervjupersonen sa, noterte jeg at det var uklart. I noen tilfeller husket jeg hva intervjupersonen sa og noterte det i parentes der det var uklart. Disse utsagnene har vist seg å ikke være nødvendig i diskusjonen, og er dermed ikke brukt for å svare på problemstillingen. Videre styrkes reliabiliteten ved at det tydelig kommer frem hva som er utsagn fra intervjupersonene, og hva som er mine vurderinger eller andre personers uttalelser (Thagaard, 2009). Jeg har derfor i diskusjonen prøvd å tydelig markere hva som er en intervjupersons uttalelse, hva som er min tolkning og hva som er sitater fra andre kilder. Jeg har gjort dette ved blant annet å sette alle intervjupersonenes sitater i *kursiv* og anførselstegn, der sitater fra andre tekster bare står innenfor anførselstegn, med unntak av når sitatene er over 40 ord, da står de i kursiv og for seg selv, i henhold til APA malen.

Validitet kan deles i intern og ekstern validitet. Intern validitet i kvalitativ forskning handler om «i hvilken grad forskerens framgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten.» (Johannessen et al., 2010, s. 230). Man styrker den interne validiteten ved å tydeliggjøre grunnlaget for fortolkninger og ved å redegjøre for hvordan analysen gir grunnlag for de konklusjoner

man kommer fram til (Thagaard, 2009). Gjennom diskusjonen vil man se at jeg har gjort dette, ved å diskutere funnene mine i sammenheng med teori og tidligere forskning, som til sammen har ført til en konklusjon og svar på problemstillingene.

Ekstern validitet handler om overførbarhet. Kan resultatene overføres til lignende fenomener? (Johannessen et al., 2010) Jeg mener at mine resultater kan overføres til lignende fenomener, som først og fremst representert ved andre elite fotballspillere. I og med at mine intervjupersoner representerer ulike bakgrunner og fremtidsplaner, men samtidig deler syn på utdanning og overførbarhet av kapital som fotballspiller mener jeg dette også gjelder for flere. Deres grad av gjennomføring av disse «iltakene» begrunnes i stor grad i teori og bekreftes av tidligere studier, og deres synspunkter finner man også igjen i uttalelser i media. Noe som svekker overførbarheten til for eksempel andre idrettsgrener er at fotballen er privilegert i form av økonomi og medieoppmerksomhet, som gjør at kanskje ikke alle idrettsgrener blir gitt samme opplæring og muligheter med media og sponsorer som fotballspillere. Samtidig er mitt utvalg fra små klubber, det er mulig at holdningene også er forskjellige i de større klubbene hvor de tjener mer penger.

4.5 Etiske overveielser

All forskning krever at forskeren forholder seg til etiske prinsipper internt i forskningsmiljøet og i forhold til omgivelsene (Thagaard, 2009). De etiske prinsippene innad i forskningsmiljøet innebærer at forskeren «utviser redelighet og nøyaktighet i presentasjonen av forskningsresultater og i vurderingen av andre forskeres arbeid» (Thagaard, 2009, s. 24). Et annet grunnleggende prinsipp er at man ikke skal plagiere andre tekster, det vil si stjele utdrag fra andre forfatters og forskeres arbeid og utgi det som sitt eget. Utdrag av tekster som hentes fra andre forfattere skal derfor henvises til (Thagaard, 2009), og har i denne oppgaven blitt henvist til gjennom bruk av APA-malen 6th edition.

Videre er det i studier, som denne, hvor man skal samle inn og behandle personopplysninger krav om å melde prosjektet inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD). Jeg sendte derfor inn meldeskjema til NSD med informasjon om hvordan jeg skal behandle personopplysninger, informasjonsskrivet som skulle sendes intervjupersonene, og et utkast til intervjuguide. Prosjektet ble godkjent

23.10.2012 (se vedlegg 1), med forbehold om visse endringer i informasjonsskrivet. Informasjonsskrivet ble godkjent 27.11.2012 (innsendt 13.11) per epost (se vedlegg 2).

For å videre kunne forholde seg til etiske prinsipper har jeg fulgt «Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora» (NESH) sine vedtatte forskningsetiske retningslinjer, som kan sammenfattes i tre typer hensyn.

Intervjupersonens rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere intervjupersonens privatliv og forskerens ansvar for å unngå skade (Johannessen et al., 2010).

Selvbestemmelse og autonomi gis intervjupersonen gjennom informert samtykke. Det betyr at en person selv skal bestemme om han/hun ønsker å delta i prosjektet, og skal kunne trekke seg uten noen form for forklaring (Thagaard, 2009). Jeg sendte ut et informasjonsskriv ved inngåelse av avtale om intervju, og de fikk igjen lese igjennom det på intervjudagen. Informasjonsskrivet inneholdt en beskrivelse av hensikten med studien, hva studien innebar, hva jeg skulle gjøre med personlige opplysninger jeg innhentet, og at det var frivillig deltakelse. De fikk også mulighet til å stille spørsmål til studiet, før de skrev under samtykkeerklæring.

Respekt ovenfor intervjupersonens privatliv oppnås gjennom konfidensialitet. Det betyr at jeg har anonymisert alle intervjupersonene og klubbene og at dataene er presentert på en måte som gjør at deltagerne i studien ikke kan identifiseres. I og med at intervjupersonene mine er fotballspillere på toppnivå, er de også attraktive i media. Det gjør at det kan være enklere å kjenne igjen intervjupersonene og jeg valgte derfor å ikke bruke navn eller pseudonym på spillere eller klubb. Jeg valgte også å anonymisere andre forhold som kunne identifisere dem, for eksempel oppvekststed, spillere i samme klubb, foreldres utdanning og egen utdanning. Jeg har valgt å gjøre som Fangen (2004) (siteret av Thagaard, 2009, s. 27) beskriver, å la kravene til konfidensiell behandling av opplysninger gi prioritet fremfor kravet om å legge til rette for etterprøvbarehet.

I utarbeidelsen av presentasjonen av data så jeg at et par av sitatene fra en intervjuperson lett kan kobles tilbake til ham. Jeg sendte derfor en mail til vedkommende med sitatene og tilhørende diskusjon, hvor jeg ba om godkjennelse for å bruke sitatene, selv om de kunne føres tilbake til han. Dette ble godkjent av han pr mail 14.5.2013.

Kun veileder, Mari Kristin Sisjord, har i etterkant av intervjuet fått tilgang til materialet. Hun fikk lese to transkripsjoner for å kunne veilede meg i forhold til koding. For at andre ikke skulle få tilgang til personopplysningene krypterte jeg, som nevnt tidligere, alle transkripsjoner, lydfiler og koding og kategorisering på min personlige pc mens prosjektet pågikk, og ved avslutning av prosjektet ble alle disse filene slettet.

Tilslutt skal man unngå at forskningen medfører negative konsekvenser for dem som deltar. I samfunnsvitenskapelig forskning innebærer det å ta hensyn til om intervjuene berører sårbare og følsomme områder som det kan gi negative ettervirkninger (Thagaard, 2009). Slike hensyn er ivaretatt i denne studien, jeg fikk i hvert fall ingen indikasjoner i løpet av datainnsamlingen på at noe hadde vært vanskelig for intervjupersonene. Som beskrevet i intervjusituasjonen holdt jeg heller igjen spørsmål, med hensyn til at jeg var usikker på hvor langt jeg kunne «strekke strikken»

5. Resultat og Diskusjon

Jeg vil i dette kapittelet presentere resultatene fra datamaterialet jeg har samlet inn og diskutere dette for å gi et svar på problemstillingene i lys av Pierre Bourdieu sitt begrepsapparat. Problemstillingene er, som tidligere presentert:

Hovedproblemstilling:

Hvordan forholder unge norske tippeligaspillere seg til forberedelsen til arbeidslivet etter fotballkarrieren?

Underproblemstillinger:

Hva gjør unge tippeligaspillere for å akkumulere kapital utenfor toppfotballfeltet og hvilken effekt har det på fotballkarrieren?

Hva slags kapital kan fotballspillere akkumulere, i eller i tilknytning til toppfotballfeltet, og på hvilken måte kan denne kapitalen anvendes etter karriereslutt?

Jeg vil starte med å gi en liten introduksjon av spillernes fotballbakgrunn, motivasjon og ambisjoner, for å gi et bilde av de i utvalget. Før jeg går over på diskusjonen i vei mot å svare på problemstillingene.

5.1 Fotballen

Alle i utvalget begynte å spille organisert fotball tidlig. De var mellom fire og seks år når de begynte å spille for den lokale fotballklubben, som de senere har gått fra for å kunne bli tippeligaspillere. Det første byttet av klubb for fem av intervjupersonene fant sted i 14-15 års alderen. Byttet var i følge intervjupersonene med tanke på å få et miljø med bedre spillere, bedre trenere og bedre fasiliteter hvor treningen var mer seriøs, for å bidra til at utviklingen kunne fortsette.

Når og hvorfor intervjupersonene bestemte seg for at de skulle satse på fotball varierer. For noen har fotball vært den eneste interessen, det var det de skulle bli fra de var unge, mens for andre var det mer tilfeldig. En intervjuperson beskriver at da han fikk sjansen på A-laget til en toppfotballklubb så skjedde det egentlig automatisk: «*Og da var du egentlig inne i det allerede [med plass på A-laget]. Så da var det vel egentlig ikke sånn at du tenkte på det da, da var du liksom inne i et system som forvalta deg.*» En annen,

som også var god i en individuell vinteridrett, tok det avgjørende valget når han kom inn på toppidrettsgymnas:

(...)og så ble det jo sånn at jeg sa at hvis jeg kommer inn på [navn på videregående skole] så velger jeg fotball da, fordi det alltid har vært min drøm da jeg gikk på [skolens] fotballskole og litt sånn. Og da gjorde jeg valget litt enklere for meg

For flere av intervjupersonene ble valget av videregående skole avgjørende i forhold til hvor de spiller i dag. Mange gjorde et bytte til klubben knyttet til den videregående skolen de startet på. En av intervjupersonene fikk mulighet til et utenlandsopphold hvor han signerte en akademikontrakt med en klubb i Europa, men kom senere hjem igjen og fullførte videregående i tilknytning til klubben han spiller i.

Alle spillerne debuterte i 2. eller 3. divisjon i ung alder, mens tidspunktet for debut i Tippeligaen varierer fra 18-24 år, hvor halvparten debuterte før fylte 20. Tre av intervjupersonene debuterte i Tippeligaen i 2012.

For de fleste av intervjupersonene blir det å spille for en full stadion (få anerkjennelse for sine prestasjoner), og at fotball er gøy nevnt som hovedmotivasjon for å drive med idretten. To av intervjupersonene blir imidlertid mer drevet av utvikling. De presenterer seg selv som veldig utviklingsorienterte, og at det er kampen mot seg selv om å bli best mulig som driver dem. Men som en av dem sier

[hvis jeg blir så god som jeg ønsker] så ligger det i korta at jeg blir en profil og. Det hadde vært gøy å få en slags status i form av at du er en av de beste da. Det er jo en anerkjennelse til deg sjøl.

Den videre ambisjonen eller målet varierer også, selv om et par av intervjupersonene mener at «de fleste vil jo ut i Europa. Det regner jeg jo med, og jeg regner med at de fleste vil spille på landslaget også». Dette inntrykket stemmer i hvert fall overens med flertallet i utvalget, hvor de fleste har en ambisjon eller i hvert fall en drøm om å spille i utlandet, og tre av intervjupersonene har klare ambisjoner om å spille i utlandet innen to til tre år. På den andre siden har vi to intervjupersoner som sier at de først og fremst ønsker å bli godt etablert i Tippeligaen, og noe lenger enn det ønsker de ikke å se.

Konverteringen av fysisk kapital til økonomisk kapital gjennom å være fotballspillere er åpenbar, men deres inntekt er ikke fokus for meg i denne oppgaven. Jeg fokuserer på deres planer om arbeidsliv etter karrieren, da dette virker viktig uansett hvor mye penger man skulle tjene (jmfør kapittel 1 og 2). De fikk allikevel et spørsmål om de i dag kunne leve av inntekten fra fotballen, noe alle kunne. Inntekten deres har også bidratt til at flere har kjøpt seg leilighet, og at de som studerer slipper å ta opp studielån. Sammenfattet er lønningene til intervjupersonene ikke veldig høye, men lønningene er høye nok til å kunne klare seg bra i hverdagen, de fleste kan kjøpe egen leilighet og de har mulighet til å spare litt.

5.2 Utdanning

Før jeg går inn på spørsmålet om akkumulering av kapital utenfor toppfotballfeltet og høyere utdanning, gir jeg en oversikt over deres videregående skolegang, som legger føringer for en persons muligheter til høyere utdanning.

Resultatene viser at syv av åtte har fullført videregående skole med studiekompetanse. Den åttende intervjupersonen mangler et fag som han nå tar opp på egenhånd. Videre har syv intervjupersoner gått på en idrettsfaglig linje⁸ med tilknytning til et fotballag. Den eneste som gikk allmennfag forklarer seg slik:

da jeg valgte videregående, eller hvor jeg skulle gå på videregående skole så valgte jeg allmennfaglig. I motsetning til samtlige på laget mitt, som gikk idrettslinja (...) Det ga meg de fagene jeg trengte for å komme inn på studiet.

Det vi kan se av uttalelsen over er at han ved å velge allmennfaglig fikk de fagene han trengte for å kunne studere det han ønsker, en mulighet han ikke ville fått ved å gå idrettslinja. Han tok tidlig et valg med hensyn til utdanning og ikke det valget som de fleste andre fotballspillere tar. Idrettsfaglige linjer er, som nevnt i kapittel 2, ofte tilknyttet klubber i toppfotballen og gir dermed en vei inn mot en toppfotballkarriere (Sæther, 2013), noe som var tilfellet for de som i min studie hadde tatt en idrettsfaglig linje. Intervjupersonen med sitatet over var allerede i en Tippeligaklubb og hadde skrevet en amatørkontrakt, dette kan derfor ha bidratt til å gjøre valget lettere for han.

⁸ Jeg bruker her idrettsfagliglinje som en fellesbetegnelse for Toppidrettsgymnas, idrettslinje og fotballlinje

Lagkameratene som refereres til i sitatet over samt at syv i mitt utvalg tok idrettsfag, viser til en tendens hvor veldig mange fotballspillere tar idrettsfag på videregående. Disse resultatene samsvarer med det Sæther (2013) fant, hvor 86 % av spillerne i hans studie planla å ta idrettsfag på videregående. Sæther mener dette kan forklares med at mange føler seg presset til det fordi det gir en større mulighet for å få tilpasset treingshverdagen og at «spillerne kan oppfatte det slik at de ikke har et reelt valg av studieretning dersom de skal kunne bekrefte at de har ambisjoner for sin fotballkarriere.» (Sæther, 2013).

5.2.1 Høyere utdanning i utvalget

Når det gjelder videre utdanning sier alle på direkte spørsmål at de tenker å ta høyere utdanning. Vi finner allikevel en tredeling i utvalget i forhold til planer om videre studier. En gruppe som studerer nå, en mellomgruppe og en gruppe som utsetter utdanningen på grunn av fotballen.

Utdanningsgruppen

Tre av intervjupersonene er per dags dato i gang med studier som fører til en akademisk grad. En tar masterstudium på deltid og en tar det på fulltid, hvor begge er profesjonsstudier. Den tredje tar en bachelorgrad på deltid. Førstnevnte startet rett på studier etter videregående og var på sitt tredje år, de to sistnevnte var i sitt første semester på intervjutidspunktet.

Hvis vi ser på foreldrenes utdannelsesnivå har to av intervjupersonene foreldre med høy akademisk utdanning (mastergrad). Dette samstemmer med Bourdieu sin teori, som sier at det ofte er en sammenheng mellom foreldre og barns utdanning, hvor barn med høyt utdannede foreldre ofte har de riktige disposisjonene til å ta i mot den kulturelle kapitalen utdanningssystemet gjør tilgjengelig og dermed øker sjansen for å ta høyere utdanning med foreldrenes utdannelsesnivå (Wilken, 2008). Lignende resultater fant også Munk (1999), hvor spesielt mannlige utøveres utdanningsnivå ble påvirket av foreldrene. På spørsmål om de hadde følt press hjemmefra i forhold til å ta utdanning, uttaler en av dem:

De har bare vært veldig flinke til å presisere viktigheten i å ha en utdanning, noe som jeg er veldig glad for at de har innprenta meg og full forståelse for at de har gjort det, men jeg har aldri følt noe press på at jeg burde studere ved siden av fotballen(...) Det er noe jeg selv har valgt.

Han sier at han ikke har følt noe press, men at han har blitt «innprenta» med viktigheten av å ta utdanning. Slik jeg tolker det har han dermed ikke følt press, men innprentingen har hatt betydning for hans skjema for handlingsvalg – hans habitus (Aakvåg, 2008). Bjerkeli og Veum (2006) konkluderte, i likhet med det vi ser igjen her, at «foreldrene er med på å påvirke det valget utøverne tar i forhold til utdanning.» (s.90). Både gjennom at foreldrene har høyere utdanning og at foreldrene aktivt påvirker barna ved å fortelle dem at de synes utdanning er viktig (Bjerkeli & Veum, 2006).

Intervjupersonen som startet mastergraden sin rett etter videregående, har foreldre uten høyere utdanning. På spørsmål om hvorfor han studerer det han gjør, svarte han:

Av en eller annen grunn sto det liksom klart for meg fra ungdomskolen og videre på videregående at det var planen da. Jeg vet ikke helt hvorfor, det er ikke i familien eller noe sånn da, kusina mi er vel utdanna [innenfor samme felt], men ellers så er det ikke noen i familien som driver med det heller. Men det var liksom sånn noe som var tiltrekkende for meg da.

Ut i fra sitatet kan man se at intervjupersonen ikke er påvirket av foreldrene sin utdanning, og at han ikke helt vet hvorfor studiet han går på var tiltrekkende for han, det bare var sånn. At han tar høyere utdanning i kontrast til foreldrene er ganske vanlig i dagens samfunn, hvor flere av dagens ungdom tar utdanning enn hva som var tilfellet for foreldregenerasjonen (Statistisk Sentralbyrå, 2013). Det har derfor vært en utjevning de senere årene på tvers av «klassene» i forhold til antall som tar utdanning på bachelor nivå, men fortsatt tar flere med høy sosial bakgrunn⁹ utdanning sammenlignet med de andre klassene, med spesielt store forskjeller på mastergradsnivå (Hansen & Mastekaasa, 2010).

På samme måten som de med høyt utdannede foreldre følte han ikke noe press til å skulle ta videre studier. Som han selv sa: «Det var mere det at jeg presset på at jeg skulle fortsette. Så det kom egentlig fra meg sjøl, at jeg pressa meg sjøl da». Samtidig

⁹ M. N. Hansen & A. Mastekaasa (2010) karakteriserer høy sosial bakgrunn som at foreldrene er blant de 20 prosentene med høyest inntekt i sitt årskull, og dessuten at minst en av dem har mastergrad eller tilsvarende.

forteller han at foreldrene var nøye på at han skulle fullføre grunnskolen og videregående. Selv om denne intervjupersonen ikke beskriver en like klar «innprenting» av at utdanning er viktig, som intervjupersonen over, kan foreldrenes påvirkning til å gjøre det bra på skolen ha utviklet en smak og preferanse som gjør høyere utdanning til det naturlige valget. Som han selv sier, visste han ikke hvorfor studiet var tiltrekkende, det bare var sånn. Det stemmer godt overens med en persons habitus, som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler basert på disposisjonene våre. Vi bare vet hvordan vi skal håndtere en situasjon (Aakvåg, 2008).

Videre viser intervjuene med de to intervjupersonene av høyt utdannende foreldre at de setter studiet høyt, og kanskje først. En vurderte allerede som 19 åring å slutte med fotball for og kun ta utdanning, men med debuten i Tippeligaen fortsatte han. Nå som han bare har et år igjen av kontrakten sier han følgende om en eventuell ny kontrakt:

Det vil jo hvert fall være under evaluering i forhold til mine interesser og hva jeg ønsker (...) Det er ikke noen undergang for meg hvis dette blir min siste sesong, men jeg ønsker jo selvfølgelig å spille fotball videre, men det er jo litt forskjellige omstendigheter [som avgjør hva jeg velger].

Han begrunner dette med at «fotball er jo ikke alt i livet» og «jeg vil ikke bruke opp min karriere eller tid, mange år, på og ikke bli noe eller blir noe bedre av». Dette kan tyde på at han er veldig utviklingsorientert og uten en mulighet for utvikling vil han ikke bruke opp tiden sin. Denne tiden tolker jeg som tid til å utvikle en yrkeslivskarriere utenfor fotballen, gjennom studier og etter hvert arbeid. Som ung byttet han klubb flere ganger for å få den riktige matchingen og de rette utfordringene, kanskje er det en overgang til en større klubb i Norge eller utlandet som er det som er overens med han sine interesser og ønsker. Med henvisning til Bourdieu (1991) er idrettsdeltakelsen styrt av habitus, hvor blant annet syn på kropp og effekten av idrettsdeltakelse er avgjørende. Intervjupersonen virker først og fremst å ha en indre motivasjon med fotballdeltagelsen som er styrt av mestringsmål, og ikke rettet mot prestasjonsmål i form av resultater (Fiskerstrand & Rimeslåttan, 2008). Dette samsvarer mer med den dominerende klasses idrettsdeltakelse, og idrettskarrieren er heller ikke en vei for sosial mobilitet eller reproduksjon av sosial posisjon for denne klassen (Bourdieu, 1991). Dermed blir skole viktigere.

En utviklingsorientert tilnærming og motivasjon finner vi også igjen hos intervjupersonen med foreldre uten høyere utdanning.

Jeg kjemper egentlig mot meg sjøl da. Hvor langt kan jeg nå da? Når jeg trener så er det en fight mot meg sjøl jeg syns er interessant. Det jeg ikke fikk til i går, kan jeg få det til i dag? Jeg har ikke noe motivasjon i penger eller i stjernestatus. Det er det derre at du hele tiden kan utvikle deg og du ser at du har utvikla deg

Fra sitatet kan vi se at han drives av en indre motivasjon (Fiskerstrand & Rimeslåttén, 2008). Med henvisning til Bourdieu kan det være fristende å begrunne likhet mellom holdning til utdanning og fotballkarrieren til habitus. Men habitus kommer bare til syne i en bundet situasjon (Bourdieu & Wacquant, 1993). Derimot kan det sees på som et personlighetstrekk, og dermed kulturell kapital i kroppsliggjort form (Bourdieu, 1986). Den kroppsliggjorte kapitalen, hvor familien er den viktigste påvirkningskraften, ser derfor ut til å styre to av intervjupersonenes utviklingsrettede holdning mot fotball og utdanning, og da også i andre sammenhenger.

Mellomgruppen

Tre av intervjupersonene tilhører denne gruppen, hvor to uttrykker tydelig at de ønsker å ta utdanning i nærmeste fremtid, mens den tredje har fullført tre av fire år på en bachelor i utlandet. Han avbrøt studiet fordi «det var på tide å gå profesjonelt», men tar nå en ettårig deltids utdanning i form av helgekurs, innenfor idrett, som kan gi ham mulighet til å jobbe ved siden av fotballen.

De to som har planer om å ta høyere utdanning i nærmeste fremtid, har ikke startet ennå på grunn av manglende studiekompetanse hos han ene, og på grunn av familiære årsaker hos han andre.. Han uten studiekompetanse tar opp faget han mangler nå, og sier han hadde «nok allerede begynt å studere hvis det ikke hadde vært for at jeg må ta opp [fag]». Studiene de begge ønsker å ta er studier som krever oppmøte og praksis. Dette ser de på som vanskelig å kombinere med fotballen da treninger ofte er midt på dagen samtidig som forelesninger og eventuell praksis. Dette er et kjent problem i idretten, for eksempel sier utviklingssjef i Olympiatoppen Helge Bartnes til papirutgaven av Aftenposten at «profesjonsstudier med oppmøtekrav og praksis er de mest krevende studiene.» (Aftenposten, 2012a, s. 27).

De to nevnte intervjupersonene er allikevel fast bestemt på å ta høyere utdanning samtidig med fotballkarrieren. En av dem uttalte seg slik:

Så da får jeg se om jeg bare tar en bachelor i noe annet og ser om jeg kan bruke det senere. Eller om man tar, man kan alltid ta noe forberedende kurs for at det skal bli lettere å ta studiet senere.

Sitatet viser at han er villig til å ta en annen utdanning hvis det han ønsker ikke lar seg kombinere. Han setter fotballen først, men skal prøve å studere noe, enten en bachelorgrad han kan bruke til jobb senere, eller noe som forbereder ham til sitt ønskede studie. Den andre intervjupersonen kommer til å finne noe som lar seg kombinere uansett, fordi som han sier «*jeg har lyst til å ha en utdanning når jeg er ferdig*». Holdningen disse to har angående betydningen av å ta studier ved siden av fotballkarrieren, karakteriserer Bergsgard (2003) som en instrumentell holdning til utdanning, hvor studiet/faget ikke er så viktig, men tryggheten og effekten utdanningen gir på fotballkarrieren og livet etter er det viktigste (Bergsgard, 2003).

Videre har begge foreldre med høyere utdanning, og kan, som diskutert rundt spillerne i «utdanningsgruppen», ha fått en påvirkning fra dette. De har begge følt press hjemmefra, og en av dem uttrykker det slik:

Ja, de syns utdanning er viktig. Og de pusha veldig på videregående og sånne ting at jeg måtte fullføre det da. Nå er det jo veldig vanlig å gjøre det, men før så var det flere som hoppa ut av det og. Men de syns det er viktig at jeg har noe å gjøre etter fotballkarrieren

Det kan se ut til at denne intervjupersonen i motsetning til de i utdanningsgruppen føler et større press til å ta utdanning. På samme måte som dem, har han gjennom barndommen lært at utdanning er viktig, men slik jeg tolker det er det fortsatt et tema som opptar foreldrene. Med det kan man anta at han har utviklet en habitus og akkumulert en kulturell kapital i barndommen som gjør at han er mottagelig for utdanningssystemets kulturelle kapital (Wilken, 2008). Han andre beskriver tøffe diskusjoner opp igjennom videregående i forhold til at han måtte klare å fullføre, men at de nå «*tenker at det er noe jeg nesten må finne ut av og klare å ordne sjæl.(...) Det er mer press fra samboeren enn hjemmefra*». Han føler altså mer press fra samboeren som nå studerer, enn hjemmefra. I følge Bourdieu (1995) omgås vi med folk som er like oss selv og har samme disposisjoner og interesser, som gjør at man kommer bedre overens.

Det viser samboeren ved at hun synes det er viktig at han tar utdanning, som det virker som han har tatt til seg. Han viser det med dette utsagnet:

Jeg føler jeg må ha en utdanning, enten jeg vil eller ikke da. Selv om jeg vil jo få meg en utdanning for jeg vet jo at jeg ikke kan være fotballspiller for evig. Og så er det jo gøy å ha noe, særlig hvis du finner en ting du brenner for da, for da er det gøy å studere, og gøy å jobbe. Det er vel motivasjon i seg sjøl.

Ut i fra sitatet kan man se at han mener det er gøy å studere og gøy å jobbe, hvis man gjør noe man interesserer seg for. Akkurat nå er fotball det som interesserer han mest, det er det han virkelig brenner for og synes er gøy. Det gjør at han, sammen med de to andre i «mellomgruppen», setter derfor fotballen foran utdanning. Men han føler likevel at han også må ta utdanning for å ha det gøy i fremtiden, i tillegg til at han føler han må. Dette kan grunne i hans sosiale bakgrunn, hans samboer, men også at utdanning kreves i større grad i samfunnet for øvrig.

Den tredje intervjupersonen i denne gruppen, som avbrøt bachelorgraden sin, ser på det å ta høyere utdanning ved siden av fotballen som problematisk. Med av og til to treninger om dagen samt helgekamper kan dette, i følge ham, føre til fravær og problemer på skolen. Dette er et resultat vi finner igjen i studien til Bjerkeli og Veum (2006), hvor spesielt de som har avbrutt studiene mener at det ideelle for idrettskarrieren er ikke å studere, og 60 % i Solenes et al. (2008) så på kombinasjonen mellom fotball og utdanning som problematisk. Han tar allikevel nå helgekurs innenfor idrettsfag med studiepoeng så han kan få en jobb som han håper kan være litt mer fleksibel enn studier og dermed lettere å kombinere. Selv om han mener dette kurset/utdanningen mest sannsynlig ikke vil sikre han en fremtid når han er ferdig som fotballspiller, vil det å gjøre noe ved siden av fotballen, i følge ham selv, minske sjansen for å bli utbrent og han vil ha mer glød på fotballbanen.

Denne intervjupersonen har foreldre uten høyere utdanning og beskriver et forhold der mor ønsker at han skal ta utdanning. Faren har han derimot hørt flere ganger si: *han blir fotballspiller han, så han kommer seg til utlandet og tjener masse penger og sånn han kan gi oss en bil eller to (...)*». Sitatet viser at faren uttrykker en holdning hvor fotballkarrieren fører med seg økonomiske goder. Dette kjennetegner den dominerte klassens idrettsdeltakelse, hvor man ønsker å bruke idrettskapitalen for å oppnå

økonomisk kapital, og hvor idretten er en av få veier for stigning i det sosiale rommet (Bourdieu, 1991). En holdning vi også finner igjen i motivasjonen for fotballdeltakelse: «at det er gøy (...) og det er selvfølgelig viktig at fotballen bidrar til at jeg kan være økonomisk stabil».

100 % fotball gruppen

To av intervjupersonene setter utdannelsen på vent for å satse kun på fotballen og se hvordan det går. De er begge barn av foreldre uten høyere utdanning, som kan være en del av begrunnelsen for deres valg (Wilken, 2008). En annen begrunnelse kan være at de begge har som mål å spille fotball ute i Europa innen to til tre år.

En av dem forklarer hvorfor han har valgt å utsette studiene slik:

Også tenker jeg nå som jeg har blitt fotballspiller hvorfor skal jeg ta utdanning nå. Når jeg kan ta utdanning når jeg for eksempel er 30 (...) At jeg på en måte satser 100 % på fotballen uansett hva som skjer. Så hvis det ikke funker da, hvis man for eksempel blir skadet eller mister lysten, da kan man ta utdanning.

Intervjupersonen uttrykker klart at det å være fotballspiller er det som kommer først, han har oppnådd en drøm og hvorfor da ikke leve den ut til det fulle og se hvor langt det kan gå. Denne intervjupersonen opplever samme holdning hjemmefra som intervjupersonen over, hvor mor mener at han bør ta utdanning mens faren «(...)er mere sånn at du har en sjanse i livet, og den bør du ta som fotballspiller nå». Likheten mellom disse to er at «fotball er i familien» og at foreldrene ikke har høyere utdanning. Det kan derfor se ut til at deres utvikling av en fotballhabitus, har gått på bekostning av en utdanningshabitus. Dette finner vi også igjen i deres handlinger der han i «mellomgruppen» velger å avbryte studiene med et år igjen for å satse på fotballen, mens intervjupersonen omtalt her har valgt å utsette studiene og satser 100 % på fotball. Jeg tolker det som at de mener fotballen kommer først, og forberedelse til arbeidslivet, gjennom høyere utdanning, står i veien for fotballkarrieren.

Han uttrykker videre i intervjuet at han ikke har noen bekymringer rundt det å ta utdannelsen sin senere, når han er ferdig som fotballspiller. Dette taler i mot det utviklingssjef i henholdsvis Olympiatoppen og NIF, Helge Bartnes og Anja Veum, uttrykker i et innlegg i Dagbladet, der de sier at å starte utdanning etter idrettskarrieren kan være vanskelig på grunn av familieliv og den sosiale settingen (Bartnes & Veum,

2012). Det å utsette utdanning eller annet yrkesliv for å satse på idrettskarrieren er dog ikke uvanlig, og et resultat vi finner igjen i flere studier (Solenes et al., 2008; Henningsen, 2001; Andresen & Hanstad, 2011). I følge Henningsen (2001) handler det i første rekke om å utsette kravet om livsplanlegging, det kan være til man er en vel etablert spiller på et eliteserielag og har tid til overs, eller for alltid dersom de skulle lykkes i så høy grad som fotballspillere at de ikke lenger vil ha behov for inntekter ut over det de har tjent seg opp som fotballspiller (s.54). Mens intervjupersonen over gir uttrykk for at han skal ta utdanning uansett, om det blir når han er 30 år eller etter karrieren, har han andre som utsetter studiene en ambisjon om at han skal lykkes i så høy grad at han ikke har behov for videre inntekter:

Hvis jeg går gjennom hele karrieren ut å ta en utdanning så er det en grunn til det. Da har jeg sikkert tjent opp nok penger til å slippe å jobbe eller gjøre noe resten av livet. Så, jeg er nok bestemt på hva jeg skal gjøre. Og hvis jeg lykkes så har jeg ikke bruk for utdanning

Denne intervjupersonen har, i likhet med resten av utvalget, uttalt på direkte spørsmål at han har tenkt på å ta utdanning. Dette sitatet viser at det kan være forskjeller på hva en intervjuperson svarer på et direkte spørsmål og hva som kommer frem når du «graver litt dypere». Jeg tolker sitatet til at hele hensikten med utdanning er å senere konvertere den kulturelle kapitalen i økonomisk kapital. Hvis derimot den fysiske kapitalen hans kan gi han nok økonomisk kapital trenger han ikke utdanning, eller å «gjøre noe resten av livet». For meg uttrykker han en holdning der det er penger som betyr mest. Nettopp høye lønninger, som et resultat av profesjonaliseringen, har blitt argumentert som en begrunnelse for at fotballspillere ikke tar utdanning (Eide, 2012; Solenes et al., 2008). Hva han da skulle gjøre etter karrieren med mye penger var ikke noe han hadde tenkt noe spesielt på, men «det blir vel familie og sånn da». Som vist i innledningen uttalte Marcus Pedersen noe av det samme til Aftenposten i 2010 (Aas & Bergli, 2010). Storø (2010) satte da spørsmålstegn ved denne uttalelsen og argumenterte med at Claus Lundekvam ikke endte i et tomrom på grunn av penger, men fordi han ikke fant «mening i tilværelsen etter at karrieren var over og samholdet og kontakten med medspillerne forsvant». Assisterende landslagssjef Ola By Rise på sin side skrev i sin blogg at han ikke er bekymret for Marcus Pedersen:

Utfordringen ligger ikke hos stortalentene som velger å skyve utdanning til side, men de neste hundre eller to hundre spillerne på lista. Det er de andre, som drømmer om det samme som Marcus Pedersen, men ikke har samme talent og forutsetninger (Rise, 2010).

Det er mulig Ola Bye Rise bare snakker om det økonomiske aspektet hos Marcus Pedersen, men uansett har det vist seg at det å tjene mye penger i fotballen ikke nødvendigvis betyr høy økonomisk kapital resten av livet og mange profesjonelle utøvere går personlig konkurs etter idrettskarrieren (Dean, 2013). Intervjupersonen over er fullt klar over at mange har rotet bort pengene sine, og legger derfor vekt på at å gjøre gode investeringer og å spare penger vil være viktig for å sikre fremtiden.

Sammenfattende diskusjon av de tre gruppene i lys av Bourdieu

I forhold til Bourdieu sin teori vil vi sosialisere oss med de som har noenlunde samme væremåte og interesser og dermed de som har tilnærmet lik posisjon som oss i det sosiale rom (Bourdieu, 1995). Basert på mitt utvalg ser derimot fotball ut til å være en idrett som tiltrekker seg personer fra ulike posisjoner i det sosiale rom. Deres interesser og verdier innenfor toppfotballfeltet og kobling ut mot utdanningsfeltet ser derimot ut til å være forskjellige og preges av deres sosiale bakgrunn og klassespesifikke habitus. Grupperingene jeg delte opp i viser det: De som er barn av foreldre med mastergrad befinner seg begge i «utdanningsgruppen». Den siste i «utdanningsgruppen» har foreldre uten høyere utdanning, men jeg begrunnet hans deltagelse med en endring i samfunnet og en utviklet habitus gjennom foreldrene sin forventning i grunnskolen og den videregående skolen. I «mellomgruppen» er det mere variert. De av foreldre med høyere utdanning ønsker å ta videre studier i nærmeste fremtid, mens han som ikke har foreldre med høyere utdanning, og har fotball i familien, ønsker heller å jobbe ved siden av. Å gjøre noe ved siden vil for han bidra til en avkobling fra fotballen som gjør at fotballkarrieren blir bedre og kan vare lengre. I «100 % fotball gruppen» finner vi to som er barn av foreldre uten høyere utdanning, hvor en heller kan sies å ha blitt påvirket av farens fotballbakgrunn.

Disse funnene stemmer godt overens med Bourdieu sine synspunkter. For selv om alle i dagens samfunn har rett og mulighet til å ta utdanning, fungerer, ifølge Bourdieu, ikke det i praksis fordi det krever spesielle disposisjoner for å ta i mot den kulturelle kapitalen som utdanningsinstitusjonene forvalter. Jo større likhet det er mellom preferansene og praksisene som man møter hjemme og de verdiene og praksisene som

er i utdanningssystemet, jo større sannsynlighet er det at man kan ta imot den kulturelle kapitalen som utdanningssystemet gjør tilgjengelig (Wilken, 2008).

Videre er en av grunnsteinene i Bourdieu sin teori at alle individer kjemper for å akkumulere mer kapital for å styrke eller beholde sin posisjon i det sosiale rommet (Aakvåg, 2008). Dette kan være noe av grunnen til at vi ser at de med høyere utdannede foreldre også ønsker å ta høyere utdanning, og ikke satse kun på idretten. For det første kan man risikere ved en mislykket karriere å minke den totale kapitalmengden og dermed få en lavere posisjon i det sosiale rom, og for det andre er ikke idretten en akseptabel livsvei, da det ikke vil gi dem noen mulighet for stigning. For dem kan fysisk kapital understreke sosiale verdier, kroppsholdninger eller være et middel for økt sosial kapital (Bourdieu, 1991). Selv om det er vanskelig å plassere spillerne sitt utgangspunkt i det sosiale rom (begynnelse av livsbanen), da jeg ikke kjenner foreldrenes totale kapitalmengde, viser de i «100 % fotball gruppen» og en i «mellomgruppen» en holdning til idrettspraksis som stemmer overens med en lav posisjon i det sosiale rom. Hvor idretten er en av de få mulighetene for sosial mobilitet, og konverteringen av fysisk kapital og toppfotballspesifikk kapital til økonomisk kapital virker viktig og som en drivkraft for disse spillerne. Resten av «mellomgruppen» virker å ha en mer instrumentell tilnærming til studiene, der fagene i seg selv nødvendigvis ikke er så viktig, men effekten av utdanning på karrieren og livet etter er av betydning.

5.2.2 Spillernes holdning til utdanning

Som vi har sett varierer utvalgets utdanningsplaner. Derimot er det ikke noen spesielle forskjeller i hvorfor de mener at utdanning er viktig, både med tanke på fremtiden og nåtiden. Først og fremst er det en bred enighet blant alle i utvalget at å ta utdanning er den beste måten å forberede seg til livet etter fotballkarrieren. En av dem trekker frem at

Det er mange som sier de får et slag i trynet når de er ferdig, (...), mange blir deprimerte og se på Claus Lundekvam, begynne med dop og sånn. Da tror jeg det vil hjelpe med en utdanning. Så du kan starte i en jobb.

Da Claus Lundekvam sto frem med sin historie i media i 2010, som intervjupersonen her referer til, uttrykte daværende sportsdirektør i Viking, Egil Østenstad, til Aftenposten bekymring, og han var 100 % sikker på at det kom til å skje igjen fordi dagens fotballspillere er ekstremt dårlig forberedt på livet etter fotballen (Nilssen,

2010). Eksempelet med Claus Lundekvam trekkes også frem av en annen intervjuperson, hvor han påpeker at hvis du ikke gjør noe annet med livet ditt de 15-16-17 årene du er fotballspiller så vil «den tomheten du får ved å ikke være i garderoben, det å ikke ha noe å stå opp for da, tror jeg at lett kan gjøre at du begynner å drikke. for eksempel som Claus Lundekvam gjorde»

Som jeg refererte til i innledningen til oppgaven er denne tomheten, eller tomrommet man kan ende i, et resultat av mangel på refleksjon på livet etter karrieren mens karrieren pågår. For å unngå dette potensielle tomrommet må spillerne opparbeide seg en annen kapital ved siden av fotballkarrieren (Storø, 2010). En form for kapital som kan opparbeides ved siden av fotballkarrieren (utenfor toppfotballfeltet) er, som alle intervjupersonene nevner, utdanningskapital, eller institusjonalisert kulturell kapital for å bruke Bourdieu sitt begrep (Bourdieu, 1986). Tidligere fotballspiller Christer Basma beskriver i Aftenposten (Skaufel & Oddekalv, 2010) også dette tomrommet og oppfordrer dagens spillere til å gjøre det de kan på den fritiden de har:

Det kan fort oppstå et vakuum når karrieren er over: Hva er jeg god til? Hva mestrer jeg? Når du har mestret noe helt «her» oppe, ønsker du kanskje å mestre alt annet like høyt. Da kan det være tungt å begynne «på bunnen» igjen.

Med referanse til Bourdieu & Wacquant (1993) kan sitatet tolkes som at fotballspillere er vant med å ha mye feltspesifikk kapital i et felt og dermed hatt en høy posisjon i dette feltet, for så å stå igjen med en kapital som kanskje ikke er særlig anvendbar i et annet felt. Eller at man har hatt så mye fokus på å hevde seg i toppfotballfeltet at man ikke vet hvilke andre felt som kan være attraktive. Nettopp det å slippe å «stå der med lua i hånda», som en intervjuperson uttrykker det, er hovedgrunn til at alle, med unntak av en, i utvalget synes utdanning er viktig for fremtiden (han som ikke vil gjøre noe etter karrieren, hvis han tjener nok penger). I tillegg nevner noen intervjupersoner også «det å ha noe meningsfylt å gjøre» og «å føle at man gjør noe nyttig» som grunner for å ta utdanning ved siden av fotballkarrieren. Tilslutt peker mange også på at karrieren som regel ender i 30 årene og da har mange års yrkesliv igjen og at man kan bli utsatt for en skade som kan sette en stopper for karrieren enda tidligere. Begrunnelsen for hvorfor intervjupersonene ønsker å ta utdanning ved siden av fotballkarrieren ligner de utsagnene flertallet i Bergsgard (2003) sin studie var enige i, hvor en stor andel av utvalget skulle ta utdanning ved siden av toppidrettskarrieren for å «ha noe å gjøre etter idrettskarrieren» (s. 25), og «sikre seg hvis idrettskarrieren mislykkes» (s.25).

Intervjupersonen som ser på utdanning og fotball som en mulighet for å øke sin økonomiske kapital skiller seg ut i begrunnelsen for hvorfor utdanning er viktig for ham. Han kaller det en «*plan B*», og det bygger oppunder tolkningen at fotballen for han skal føre til stigning i det sosiale rom. Hvis planen ikke lykkes, må han gjøre noe annet for å tjene penger.

Begrunnelsene intervjupersonene oppgir for å ta utdanning ved siden av fotballkarrieren er velkjente og har vært mye fremme i media og vært begrunnelsene fra Olympiatoppen og NISO for at toppidrettsutøvere bør ta utdanning ved siden av idrettskarrieren (Gudbrandsen, 2011; Bartnes & Veum, 2012; NISO, 2011). Den store likheten mellom intervjupersonenes utsagn og det som har vært publisert i media gjør at jeg stiller meg spørsmål ved troverdigheten i svarene. Sier de bare det som er «politisk korrekt» eller er det en refleksjon de har gjort som et resultat av oppmerksomheten rundt temaet? Men det kan også være en holdning de alltid har hatt eller holdning påvirket av klubbens eller organisasjonens rundt.

5.2.3 Fotballfeltets holdning til utdanning

Som kapittel 2.4 viste har organisasjonene Olympiatoppen og NISO virkelig satt yrkesforberedelse på dagsorden, og etter hvert har flere og flere klubber tilknyttet seg til en utdanningsinstitusjon. En av intervjupersonene karakteriserer NISO sitt arbeid slik: «(...) NISO og det arbeidet de har lagt ned i forhold til skole og utdanning tror jeg har vært ganske avgjørende for den økende delen av utdannede eller kommende utdannede spillere» Påvirkningen gjelder for denne intervjupersonen først og fremst bevisstgjøringen av viktigheten av utdanning hos spillerne. En annen trekker også frem påvirkningen på klubbene: «De [NISO] har pusha veldig på at det skal være aksept i klubben for at vi skal kunne ta utdanning»

Intervjupersoner fra begge klubber opplever at ledelsen i deres klubb oppmuntrer og aksepterer at spillere tar utdanning. En i utvalget har det som en del av kontrakten sin og en annen uttaler «Her har vi en trener som virkelig vil at vi skal studere». Om holdningen skyldes at det er pålagt i henhold til overensstemmelsen mellom NISO og NHO-idrett (NHO, 2011), eller om det er den reelle holdningen i klubbene er vanskelig å vite, men studier på norske tippeligaklubber og i australsk fotball har vist at klubbene ser nytten av utdanning både på prestasjon og livet etter (Eide, 2012; Hickey & Kelly,

2008). De to samme studiene viser samtidig at klubbene i liten grad prioriterer å tilrettelegge og «sette» spillere i utdanning.

Den ene av de to klubbene mine intervjupersoner spiller i oppgis å ha et samarbeid med en utdanningsinstitusjon. En uttaler seg slik om samarbeidet: *«De sier vel at de har et sånt samarbeid med [navn på studiested], men jeg har ikke hørt noe til det samarbeidet»*. Jeg tolker det som at det er en mangel på kommunikasjon ut fra klubben mot spillerne i forhold til hva dette samarbeid innebærer, og hvilke muligheter de har, eller at det fra klubbens side ikke tillegges særlig betydning. Noe lignende viser resultatene til Eide (2012) også, hvor de fleste klubbene involvert i studiet hadde en form for kommunikasjon med et studiested i nærheten slik at de kunne få til en ordning hvis en spiller ønsket det. Klubbene, med et unntak, så det derimot ikke som sitt ansvar å informere om muligheten eller ta initiativ for at spillere skulle ta utdanning. Det ansvaret ble skjøvet over på utdanningsinstitusjonene og spesielt spillerne selv (Eide, 2012). I utvalget mitt tar spillerne selv ansvar for å ta initiativ og ordne en tilrettelegging av studier. Alle i utdanningsgruppen har selv ordnet med tilretteleggingen, en via en avtale Olympiatoppen har og de to andre direkte med studiestedet. Av de som i nær fremtid ønsker å studere peker på at de må undersøke litt mer selv og finne ut hva som lar seg kombinere. Lignende finner jeg igjen i Solenes et al. (2008), som tolket sine resultater til at spillerne tar hovedansvaret for utdanning selv, men at «bedre tilrettelegging og større forventinger fra klubben – en klarere politikk eller holdning fra klubbene – hadde fått flere av dem til å prioritere høyere utdanning» (s.20).

Videre viser en undersøkelse gjort av NISO i 2009 at 75 % av tippeligaspillere ønsker å ta en utdannelse ved siden av fotballkarrieren, men at bare 25 % var i gang med utdanning (Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon, 2010). Basert på dette kan jeg anta at flere i utvalget mitt ville ha vært i gang med utdanningen hvis klubbene hadde vært tydeligere med hvilke muligheter som finnes og vært mer behjelpelige med å tilrettelegge for studier. Eller i Bourdieu sine termer å utvikle en handlingspraksis til å ta høyere utdanning, i likhet med handlingspraksisen om å ta videregående utdanning som ser ut å være utbredt blant fotballspillere (Sæther, 2013).

I intervjuet tok jeg opp hvorfor det kan virke som flere tar utdanning nå enn tidligere, med henvisning til tallene som viser at 2 av 10 tok utdanning i 2010 (Bergli, 2010), og 4 av 10 i 2012 (TV2, 2012). Ved siden av NISO sitt arbeid, som jeg allerede har diskutert,

er en forklaring som går igjen blant intervjupersonene at lønningene har gått ned og at kontraktene har blitt kortere de siste årene. Frykten dette, i følge McGillivary og McIntosh (2006), fører med seg har gjort at spillere i Skottland i større grad diskuterer fremtiden deres nå enn tidligere. Studiet viser videre at en blanding av økonomisk usikkerhet og økt aktivitet fra fotballorganisasjoner har oppmuntret spillerne til å delta i høyere utdanning, men at dette ser ut til å være et tvunget, eller instrumentelt engasjement i utdanning. Som vi så tidligere, var to av intervjupersonene mine tilbøyelige til å velge en annen studie enn det de primært ønsket, som jeg da karakteriserte som en instrumentell holdning til utdanning – i likhet med hva McGillivary & McIntosh (2006) konkluderer med her.

Videre er profesjonaliseringen av idretten, og dermed økonomi og lønninger, blitt brukt som argument i tidligere studier for hvorfor fotballspillere (Eide, 2012; Solenes et al., 2008) og langrennsløpere (Bjerkeli & Veum, 2006) ikke tar utdanning ved siden av idrettskarrieren. Samtidig tror intervjupersonene at historier om spillere som har tydd til alkohol eller andre rusmidler, og faren for å bli fotballinvalid har åpnet øynene til dagens fotballspillere, og som vi har sett også åpnet øynene til spillerne i denne studien. At media har publisert slike historier har derfor vært med på å påvirke og kanskje vært en øyeåpner. Som Bourdieu (1998) (sitert av Skogvang, 2006) selv sier: «Ingenting får betydning før det har vært på fjernsynet» (s. 276).

Mange i utvalget trekker også frem at det er en utvikling man ser i samfunnet generelt, som en intervjuperson sa det:

Jeg tror det er samfunnet som helhet. Det er mye mer sånn nå og det blir mer og mer at du må ha en utdanning, hvis ikke får du deg ikke jobb. (...) om 10 år så er det vel sånn at hvis du ikke har en bachelor grad så får du deg omtrent ikke jobb som vaskehjelp (...)

Han setter det litt på spissen på slutten av sitatet, men det understreker hvor viktig utdanning etter hvert har blitt, og som Trond Giske sa i et stortingsmøte: «(...) utdanning er i stadig større grad veien til arbeidslivet (...)», noe vi også ser av utdanningsstatistikken (SSB, 2011), og som mange av intervjupersonene mine erkjenner. Det at mange flere tar utdanning karakteriserer Bourdieu (1984) som en «devaluing» av akademiske kvalifikasjoner, men samtidig gjør det at personer med fullført akademisk utdanning tar over jobbene som tidligere var for dem uten akademiske kvalifikasjoner. Noe som resulterer i at de uten utdanning lider.

En intervjuperson mener også at det kan være en «snøballeffekt», «ved at folk da blir mer bevisst på at hvis sidemannen gjør det, så kan like godt jeg gjøre det». Som vi har sett har foreldrenes utdanning og ønsker en påvirkningen, men påvirkningen fra signifikante andre kan også ha betydning (Coakley, 2003). I tillegg kan kanskje det at personer med høye posisjoner i feltet ta utdanning påvirke til at flere andre også tar det. En intervjuperson nevner at Manchester City forsvarer Vincent Kompany tar utdanning ved siden av fotballen, det samme gjør også Norges landslagskaptein Brede Hangeland (Hoff, 2012). I følge Bourdieu (1984) vil praksiser som har sitt utgangspunkt i overklassen, gradvis bli mer populært nedover i hierarkiet. Hvis vi overfører det til toppfotballfeltet vil praksisen til spillere med høyere posisjon i feltet, noe Brede Hangeland og Vincent Kompany udiskutabelt har, etter hvert virke over på de med lavere posisjoner. Som dermed kan brukes som en annen forklaring på hvorfor flere tar høyere utdanning ved siden av fotballkarrieren.

Totalt sett kan det virke som at det er blitt en holdning i toppfotballfeltet hvor mange spillere ønsker å studere og ser den positive effekten av utdanning, en holdning også klubbene har, men at det er opp til hver enkelt spiller å ta initiativ og ordne med utdanning. Med en referanse til Bourdieu (1993) kan man si at det er en heterodoxa som utfordrer den profesjonaliserte toppfotballfeltets tidligere doxa, hvor utdanning ikke fikk særlig oppmerksomhet. Men samfunnets krav, organisasjoners påvirkning og mange spilleres ønsker er at institusjonalisert kulturell kapital skal bli en del av toppfotballfeltets spesifikke kapital. Om det vil bli en endring i hele feltets syn på utdanning gjenstår å se, men med for eksempel overenskomsten mellom NISO og NHO idrett (NHO, 2011) kan det virke som det er en kamp som har startet, og som dermed på sikt kan endre strukturen i toppfotballfeltet.

5.2.4 Kombinasjonen fotball og utdanning

Diskusjonen over tyder på at man generelt i toppfotballfeltet har fått en større forståelse for at utdanning for livet etter karrieren er viktig, men de fleste i utvalget ser også en positiv effekt på fotballkarrieren. En av intervjupersonene uttalte det ganske tydelig:

(...)for det første kan det få deg til å bli bedre konsentrert og være fokusert og samtidig så er det en avkobling fra å gå og tenke på fotball. For etter en trening, særlig en kamp så går du og spiller den kampen og situasjoner om og om igjen i hodet, Og hvert fall jeg blir veldig sliten av det da, og mister litt motivasjonen og lyst fordi hvis du går og tenker på fotball hele tida så blir du lei nesten, eller du

blir sliten i hodet i hvert fall.(...)selv om det ikke er hvile så er det hvert fall avkobling og det tror jeg kan være positivt

Lignende utsagn kan vi finne igjen blant mange topputøvere¹⁰, både i fotball og andre idretter, og det å utvikle flere områder hos en utøver enn bare idretten er en del av kjernen i det helhetsorienterte mennesket som Olympiatoppen mener bidrar til å utvikle de beste utøverne (Olympiatoppen - seksjon for unge utøvere, 2011). Også relativt mange i Bergsgard (2003) sin studie var i stor grad enig i påstanden om at «jeg studerer fordi det er viktig å ha noe å gjøre ved siden av» (s.25), noe som i følge Bergsgard (2003) betyr at studiene bidrar til å styrke den idrettslige utviklingen. Intervjupersonen i sitatet over er inne på at å kun tenke på fotball kan føre til at man mister litt motivasjon og lyst. En studie gjort av Coakley viste at utbrenthet «occurred when the young people felt they had lost control over their lives and felt they could not explore and develop identities apart from sports (...) As stress increased and fun decreased, they burned out» (Coakley, 2003, s. 105- 106). Lignende funn er også gjort i idrettspsykologien, hvor det hevdes at når den indre motivasjonen og gleden forsvinner og man begynner å lete etter ytre faktorer som penger for motivasjon, kan det føre til utbrenthet (Lemyre, Treasure & Roberts, 2006). En annen bruker nettopp uttrykket «utbrent», og sier at «*det er jo fare for å bli utbrent hvis du etter trening bare sitter på sofaen og spiller PlayStation og venter på neste trening*». Ved å ha noe å gjøre ved siden av fotballen, jobb eller studier, kan det ifølge ham redusere muligheten for å bli utbrent og da vil man få mer glød og gled på fotballbanen, og karrieren vil vare lengre. Dette er funn som støttes av studiet til Price et al. (2010) og av Olympiatoppen – seksjon for unge utøvere (2011).

En av de i utdanningsgruppen snakker også om det med avkobling, men for han tar studiene såpass mye tid av dagen at forholdet er omvendt:

Jeg føler i hvert fall at når jeg begynte på skolen [høyere utdanning] så er det mye gøyere å gå på trening. Å lese er ikke nødvendigvis det gøyeste i verden, men det å få et avbrekk fra studiene og komme på trening og gi jernet et par timer for du vet at dette er et avbrekk fra studiet. Det føler jeg er med på å gi en positiv effekt på treningshverdagen min og kvalitet på det jeg gjør. (...) Jeg får den riktige balansen i hverdagen

¹⁰ Se for eksempel: <http://touch.vg.no/article.php?artid=10046832>,

Aftenposten (2012, 4. oktober) -Tull å kutte utdanning [Intervju med Eirik Verås Larsen og Olaf Tufte], *Aftenposten-sport*, s. 27

Lars Heltné (2012, 8.oktober) «Jeg har prestert absolutt best i de periodene jeg har studert» [Intervju med langrennsløperen Gjerdalen og Urenholdt Jacobsen] *Aftenposten-sport*, s 23

Måten han bruker fotball som et avbrekk fra studier kan tyde på at det er skolen som er det viktigste og fotballen kommer i andre rekke, kanskje som en godt betalt hobby? Fotballen er for intervjupersonen et sted for opplevelser og gleder, samtidig som han får anerkjennelse for sine ferdigheter ved å for eksempel spille for tusenvis av tilskuere, men at det, etter min tolkning, er hva utdanningen bærer med seg for intervjupersonen som er fremtiden. Dette er en prioritering vi også fant igjen i hans valg av videregående skole, der han valgte å ikke gå på idrettslinje for å få de riktige fagene til å komme inn på studiet og som vist til i kapittel 5.2.1 at det virker som han setter studiet først. På en annen side kan denne måten å strukturere hverdagen på være det optimale for hans utvikling som fotballspiller og den riktige veien mot drømmen om å spille i utlandet. For på denne måten får han gitt 100 % på trening, og at den sterkeste drivkraften hans ved fotball – gleden - opprettholdes.

Et par av intervjupersonene ser også at studier kan påvirke fotballkarrieren negativt. En av spillerne under utdanning uttrykker det slik:

hvis jeg ikke har kontroll på skolearbeidet og jeg føler at jeg henger etter eller at dette her går skikkelig dårlig så har jeg enda et stressmoment da (...)det kan slå negativt ut og så kan det slå positivt ut. Hvis du får inn en fast rutine og er organisert og strukturert da mener jeg at det utvikler deg

Han beskriver kombinasjonen av fotball og utdanning som noe som kan slå begge veier. Hvis utdanningen blir en arena han ikke har kontroll over vil det bli et stressmoment som vil gå ut over fotballkarrieren. Hvis han derimot klarer å være organisert og strukturert vil det utvikle han som fotballspiller. Jeg tolker det videre til at det ikke bare er avkoblingen fra fotballen som gjør at det har en positiv effekt på fotballkarrieren, men også det at han ved å utvikle seg som person gjennom utdanning også utvikler seg som fotballspiller. Som den samme intervjupersonen selv sier:

hjernen er jo en veldig viktig del av fotballen også og du får på en måte sette den i trening. Du må jo utvikle den i forhold til ting du ikke kan og lære nye ting. Både i form av å tenke, men også det sosiale.

Slik jeg tolker intervjupersonen trekker han frem sider ved utdanning som Storø (2010) også nevner i sin kronikk: «Utdanning handler heller ikke utelukkende om å få vitnemålet, søke jobb og deretter tjene penger. Det handler også om dannelse, om å tilegne seg meninger og ideer og kanskje aller viktigst – evnen til å lære». Storø påpeker, i Bourdieu sine termer, at utdanning ikke bare er akkumulering av kulturell

kapital som gir symbolsk kapital, men også en tilegnelse av kroppsliggjort kulturell kapital, som kan bidra til å prestere bedre på fotballbanen og i samfunnet for øvrig.

I følge assisterende landslagstrener Ola Bye Rise kan man som en effekt av utdanning se bedre prestasjoner på banen ved at en spiller lettere kan se gode løsninger i tette situasjoner, forstå kamputvikling og ta strategiske avgjørelser for seg selv og laget (Rise, 2010). I tillegg nevner intervjupersonen det sosiale. Som i likhet med Price et al. (2010) sine resultater kan vise til at sosiale ferdigheter kan tas med inn igjen og brukes i idrettskarrieren, i gjennom for eksempel kommunikasjon på banen eller målrettet arbeid i en gruppe, og som også er en av tre ressurser som inngår i betegnelsen fotballferdighet (Dreier et al. 2009).

Spillerne i utdanningsgruppen beskriver alle en klar plan på hvordan de strukturer studiehverdagen sin for å ha kontroll på skolearbeidet og dermed at det slår positivt ut på fotballen og ikke motsatt. En intervjuperson beskriver hvordan han tydelig skiller mellom fotball, skole og fritid. Når det er trening er det trening, når han er på skolen så er det skole, all planlegging og skolearbeid skjer på studiestedet, og når han kommer hjem så er det fritid og da kan han slappe av. Denne strukturen i hverdagen kan i seg selv, i følge alle i «utdanningsgruppen», bidra til at treningsarbeidet blir bedre ved at du blir flinkere til å planlegge og sette deg mål. Som en av dem sier «*skal du komme noen vei [med treningen] må du ha en viss plan*»

Kombinasjonen idrett og utdanning har i flere studier vist seg å være problematisk (Solnes et al., 2008; Bjerkeli & Veum, 2006; Andersen & Hanstad, 2011; Henningsen, 2001). Dette begrunnes med mangel på tilrettelegging og for lite fleksibilitet i studiene, hvor nettbaserte studier trekkes frem som en mulig løsning (Bjerkeli & Veum, 2006; Solnes et al., 2008). Selv om profesjonsstudier med praksis, som vi har sett, virker vanskelig å la seg kombinere, ser ikke flertallet i utvalget på kombinasjonen mellom fotball og utdanning som et spesielt stort problem. Hvis man ser på fotballuken til utvalget er det nok tid, problemet i følge Ola Bye Rise er at unge fotballspillere begynner «å se på tid som noe en slår i hjel, og ikke en ressurs de kan utnytte» (Rise, 2010). Intervjupersonene beskriver en hverdag med treningsøkt fra 10:30, og ferdig med felles lunsj klokken 13, med unntak av dager med dobbeløkter (to til tre utenom sesong, en i sesong) hvor de er ferdig kl 17. Klubbene i Eide (2012) sin studie sier også at fotballspillere har tid til å forberede seg til karriere nummer to, men de fleste påpeker at hvile og restitusjon også er viktig. Dette er noe de fleste i utvalget også nevner, men at

det allikevel er tid til utdanning. Restitusjon kan jo også, som OL-vinner Olaf Tufte sier; «(...)være å ha fokus på andre ting, lese litt, bli smartere» (Aftenposten, 2012b).

To av dem som studerer forteller at de har tid til å lese, men at det er selvstudier. For å få til kombinasjonen må man som en av intervjupersonene sier, ha «*en motivasjon og en glød og ønske om å få det til, da er det fullt mulig*». Videre trekker alle i utdanningsgruppen frem selvstendighet, selvdisiplin og struktur som avgjørende faktorer for å få til kombinasjonen. En fra «mellomgruppen» og en fra «100 % fotball gruppen» så på kombinasjonen mellom fotball og utdanning som vanskelig. Det er naturlig å anta at andremann i «100 % fotball gruppen», selv om han ikke uttalte seg om det, også ser det som vanskelig å kombinere. I og med at han mener utdanning er viktig, men at det blir utsatt på grunn av fotballkarrieren. Begrunnelsen for at kombinasjonen blir sett på som vanskelig er først og fremst tid. Men basert på hva de i utdanningsgruppen mener skal til for å få til kombinasjonen, kan det være en mangel på motivasjon, glød og ønske, som fører til mangel på nok selvdisiplin og struktur som er problemet. Lignende resultat finner vi også igjen i studiet til Hickey og Kelly (2008) som fant at tid ble nevnt som vanlig problem, men at mangel på fokus og engasjement viste seg å være det største hinderet for å oppnå suksess i utdanning.

5.3 Kapital akkumulert i og i tilknytning til toppfotballfeltet

Vi har nå sett på utdanning og akkumuleringen av kapital utenfor delfeltet toppfotball, samt spillernes og feltets holdninger til utdanning og spillernes utdanningsplaner. Videre vil jeg se på hva de tenker de kan få ut av kapital akkumulert i eller i tilknytning til toppfotballfeltet, og om denne kapitalen vil ha relevans for dem i et fremtidig arbeidsliv. Her vil det bli snakk om å bruke den toppfotballspesifikke kapitalen til vertikal stigning i toppfotballfeltet eller tverrgående forflytninger i det sosiale rommet (Bourdieu, 1984).

5.3.1 Kulturell Kapital

Akkumulering av fotballspesifikk kapital startet allerede i fire til seks års alderen for intervjupersonene da de begynte med organisert fotball. Som henvist til i kapittel 3.4.1 er en persons toppfotballspesifikke kapital basert på prestasjon, som kommer av ens fysiske kapital, men også en rekke andre egenskaper er viktige. Utvalget fremhever

mange av disse egenskapene som attraktive også i et videre arbeidsliv. Disse egenskapene referer blant annet til evnen til å samarbeide, målrettet arbeid, kommunikasjon, struktur og evne til å håndtere press. En av intervjupersonene uttrykte seg slik:

Det er veldig mange egenskaper ved toppidrettsutøvere som er ettertraktet da (...)veldig mange sosiale egenskaper i forhold til samarbeid, i forhold til det å kunne kommunisere og være målbevisst i lag da (...) individuelle egenskaper som er ettertraktede i forhold til målbevisste og beslutningssterke og sånne ting

Han legger vekt på både sosiale egenskaper, og egenskaper for å kunne prestere i en gruppe og individuelt. For fotballspillere handler det om å skape best mulig resultater med klubben man er i og jakten på trofeer. Samtidig har spillere ofte mål om en plass på landslaget og å spille i en klubb ute i Europa (jamfør kapittel 5.0), noe som krever en individuell utvikling. På den måten blir trening i laget viktig, men også strukturering av sin egen treningshverdag. En annen trekker frem keeperen som selvstendig:

Ikke for å skryte av keepere, men altså vi er ganske mye mer selvstendig enn vanlig utespillere tror jeg. De er en gruppe på et par og tjue spillere og så har de en trener eller to da som skal passe på dem liksom, du blir som et flokkdyr da, du følger flokken gjør han det så gjør jeg det også liksom, men som keeper så er du maks 2 da kanskje i en keepergruppe og da føler jeg at du har ikke så mange å konkurrere mot da. Du må nesten legge litt din egen vei for deg sjøl da, hvis du skal komme noen vei. (...) Så den selvstendigheten det tror jeg er en egenskap, du hvert fall som keeper kan ta med deg videre livet

Intervjupersonen trekker frem keeperen som å være i en litt spesiell posisjon i en spillergruppe. Der han må stå mer på egne ben, gjøre arbeidet selv og dermed utvikler en selvstendighet, i motsetning til i resten av spillergruppen hvor man følger nabomannen eller det treneren sier. Ut fra sitatet kan det tolkes som at utespiller kanskje ikke er så beslutningssterke og målbevisste som keepere, og dermed også motsier intervjupersonen som mente fotballspillere har disse egenskapene. En annen bekrefter en slik tolkning ved å forklare om forholdet til treneren:

(...) treneren er jo sjefen, så uansett hva han sier så må du bare nikke du kan aldri være uenig. Eller du kan være uenig, men når det er ansikt til ansikt så skal du bare «yes, det er greit», tar det til meg.

Det kan virke som at den omtalte treneren ikke gir mye rom for individuelle beslutninger, men samtidig har treneren ansvar for hele spillergruppen og slik sett burde dette også gjelde keeperen. Holdningen intervjupersonen her viser til kan tolkes som

doxa i toppfotballfeltet, at det er trenerens ord som gjelder. Det er doxa som får intervjupersonen til å godta den sosiale orden, uten at det går opp for han at han blir undertrykt, eller at det finnes alternativer. Dette karakteriserer Bourdieu som symbolsk vold. Symbolsk vold er en myk form for vold og en usynlig makt som innebærer at ingen av de involverte kjenner til, eller stiller seg kritisk til, maktutøvelsen (Wilken, 2008). Det bør legges til at trenere har forskjellige lederstiler og at denne type lederstil ikke trenger å være lik rundt i alle klubber, men at det er denne lederstilen som råder i klubben disse to intervjupersonene spiller i. Det er grunn til å tenke at dette kan bidra til å hindre utviklingen av evnen til å tenke selv og ta selvstendige valg fordi de er vant med at treneren tar absolutte beslutninger for hva som er rett og galt.

På den andre siden har vi sett at intervjupersonene selv tar ansvar for å ta høyere utdanning og samtidig ønsker hver og en å bli best mulig. Det krever en egeninnsats også ved siden av fellestreningene hvor treneren har makten. Studier på kjennetegn ved unge talentfulle fotballspillere viser nettopp at det å ta ansvar for egen utvikling og være selvgående og selvinstruerende er noe som karakteriserer talenter som lykkes med å få et gjennombrudd i Tippeligaen i kontrast til de som ikke når helt opp (Pettersen, 2011; Naustan, 2008). Vi kan derfor si at selv om treneren kan ha mye å si i kamp og på fellestreninger, er det innsatsen, treningsarbeidet og valgene hvert enkelt individ tar som avgjør deres utvikling, som gjør at de må være beslutningssterke, selvstendige og målrettet.

Andre intervjupersoner la vekt på egenskaper som konsentrasjon og evne til å tåle press, og samtidig fungere som en gruppe. En av dem uttrykte seg slik:

Man lever jo av å levere resultater og det skal man gjøre med et vanvittig press. Så man lærer å håndtere press på en unik måte. Man lærer å hele tida være på tå hev, være konsentrert og jobbe med kvalitet. Men det å skulle jobbe sammen i en gruppe, det å nå de samme målene, det er kanskje en av de viktigste egenskapene man lærer seg

Intervjupersonen legger spesielt vekt på det å jobbe sammen i en gruppe og nå de samme målene som det viktigste man lærer seg. På fotballbanen er samarbeid en avgjørende faktor for at laget skal prestere. Et godt organisert lag, hvor alle jobber for hverandre vil ofte vinne mot lag bestående av individualister. Presset han prater om karakteriseres av en annen intervjuperson som «*press fra media, press fra trener, press fra medspiller og deg selv ikke minst som du må takle og håndtere*»

Alle i utvalget ser muligheten til å bruke en eller fler av egenskapene nevnt over også utenfor fotballen. Disse egenskapene faller innenfor det Bourdieu (1986) karakteriserer som kroppsliggjort kulturell kapital. Denne formen for kulturell kapital er langvarige disposisjoner i kropp og sinn, som er utviklingen av et menneske sine egenskaper, eller personlighet. Spørsmålet er om disse egenskapene faktisk er overførbare til arbeidslivet. Hvis vi ser på noen av egenskapene som intervjupersonene mine nevner: å prestere under press, innsats, jobbe sammen mot et felles mål, struktur, målbevissthet individuelt og kollektivt, vilje til å vinne (levere resultater) og kommunikasjon, er de alle egenskaper som går innenfor det Mayocchi og Hanrahan (2000) karakteriserer som «transferable skills». Dette er egenskaper som er potensielt overførbare til et hvert felt eller karriere, uansett hvor de først ble lært. Det som er avgjørende for om idrettsutøvere bruker disse ferdighetene i deres ikke-idrettslige karriere er i følge Mayocchi og Hanrahan (2000) om utøverne ser på jobben som interessant og utfordrende, og om man er motivert til å gjøre en god jobb. Videre er flere av disse egenskapene, personlige egenskaper som arbeidsgivere vanligvis vektlegger i sine stillingsannonser (Karrieremagasinet, u.å.), noe som støttes av en tidligere toppløper i langrenn, sitert av Andersen og Hanstad (2011): «vi har mange gode egenskaper og erfaringer som kan brukes i arbeidslivet. Jobbe målbevisst, være strukturert, ståpå vilje, omgjengelighet og teamarbeid» (s.11).

Nytten av egenskapene utvalget har nevnt virker derfor å være stor og stemme overens med tidligere forskning og hva som er ettertraktet på arbeidsmarkedet, men en intervjuperson stiller spørsmålstegn ved gjenkjennelsen av disse egenskapene av aktører utenfor toppfotballfeltet: «Men du får jo ikke noen papirer på det da, hvis du skjønner». Jeg tolker det dit at selv om disse egenskapene kan overføres og direkte brukes i en annen setting gjenkjenner nødvendigvis ikke alle utenfor idrettsfeltet at man besitter disse egenskapene. Du får ikke et vitnemål når du er ferdig som fotballspiller med en oversikt over din kompetanse på samme måte som den institusjonaliserte kulturelle kapitalen du får fra utdanning, som er en tydelig og gjenkjennbar kapital (Bourdieu, 1986). Arbeidsgivere som ikke har kjennskap til toppfotballfeltet vil kanskje derfor ikke kunne kjenne igjen egenskapene som er viktig for å lykkes i toppfotballfeltet. Skulle arbeidsgiver «kjenne igjen» og verdsette egenskapene er personlige egenskaper alene sjeldent tilstrekkelig for å få en jobb. Man trenger gjerne også fagkunnskap som man erverver gjennom utdanning og/eller erfaring innenfor det aktuelle feltet.

En fotballspiller uten utdanning eller arbeidserfaring ved siden av fotballen kan oppleve å bare sitte igjen med den kapitalen de har prøvd å akkumulere og kjempet om i det feltet som har vært viktig for dem, toppfotballfeltet. En intervjuperson beskrev mulighetene til en fotballspiller uten høyere utdanning slik:

Trener, det sier seg selv da. Både innenfor fysisk trening og spesielt fotball. Du kan jo ha gått tre år på skole, men hvis du har vært fotballspiller i 15 år så har du kanskje lært det samme liksom. Så absolutt, du får jo kompetanse fra forskjellige steder, men mest fra innenfor fysisk og idrett og sånn.

Intervjupersonen beskriver at å være fotballspiller kan være en skole i seg selv, som gir kunnskap om trening innenfor idrettsfeltet og delfeltet fotball spesielt. Dette kan forstås som at de opparbeider kunnskap om trening og selve spillet, men også hvordan idretten fungerer, dens normer og dens regler, som da kan brukes til å jobbe innenfor idretten. Skogvang (2006) karakteriserer kunnskap om fotballens regler og språk, og trenerutdanning, som kulturell kapital. Den kulturelle kapitalen i form av kunnskap om fotball er en kunnskap alle fotballspillere tilegner seg, mens trenerutdanning, som en institusjonalisert kulturell kapital, er en utdanning man må ta innad i fotballfeltet for å kunne jobbe som fotballtrener. Mengden trenerutdanning som kreves, og dermed mengden institusjonalisert kulturell kapital man må akkumulere, avhenger av hvilket nivå man skal være trener på. Fotballkunnskapen og erfaringen en tippeligaspiller tar med seg etter karrieren vil være nyttig i en jobb som trener, men den gjør deg ikke automatisk til en god trener. En trener må i tillegg ha gode pedagogiske evner og lederegenskaper (Lesjø, 2008). Det er dette de får gjennom trenerutdanning og som gjør at de kan få en vertikal stigning i toppfotballfeltet.

En annen intervjuperson nevner også trener som en mulighet for fotballspillere uten høyere utdanning, men at det kommer litt an på. Han uttrykker det slik: «*Trener, spillerutvikler, kommer helt an på åssen han er. Det er litt vanskelig å si egentlig, det er forskjellig fra person til person det*». Sitatet understøtter det jeg beskriver over og hva flere gir uttrykk for i intervjuene. Nemlig at fotball består av mange ulike personlighetstyper, og om man passer inn som trener eller spillerutvikler avhenger veldig mye av personlighet, men selvfølgelig også interesser. Å fortsette videre i fotballen har dog vært en vanlig vei for mange toppfotballspillere. TV2 lagde i 2010 en oversikt over hvor de norske spillerne fra VM 98 da befant seg. Av 22 spillere var da to fortsatt aktive, og to i sivil jobb. Resten var fortsatt involvert i fotball, som trener,

spillerutvikler, sportsdirektør eller ekspertkommentator (Johannessen, 2010). Som vi kan se er en jobb innenfor eller tilknyttet toppfotballfeltet vanlig for 90-tallets store profiler, og i følge Munk (1999) spiller mengde ervervet idrettskapital en rolle i forbindelse med besettelse av idrettsrelaterte jobber. Det er, i følge Munk (1999) sine resultater, primært tidligere utøvere med en del eller mye sportskapital som ansettes som sportsmanagere eller sportsdirektører. Men fotballens profesjonalisering og utvikling de siste 20 årene har også ført til at det har åpnet seg mange flere jobber i toppfotballfeltet eller i tilknytning til feltet (Munk, 1999). I dag ansettes det personer på heltid i breddeklubber, toppklubbene, organisasjoner, fotballakademier og med den økende mediedekning også i media. For spillerne i utvalget mitt er dette derimot ikke en vei de ønsker å gå, men med den «riktige» personligheten, fotballkunnskapen de besitter og trenerutdanning er det absolutt en mulighet for fotballspillere å bli trener, spillerutvikler eller lignende.

Selv om alle ser nytten, dog i forskjellig grad, av egenskapene, kunnskapen og ferdighetene det å være fotballspiller utvikler, virker ikke dette å være tilstrekkelig for å få seg jobb utenfor toppfotballfeltet og kanskje heller ikke innenfor toppfotballfeltet. Egenskapene fungerer mer som noe som er nyttig og ettertraktet på arbeidsmarkedet, men for å få seg jobb må det også gjøres noe ved siden av selve fotballspillingen. En uttrykker seg sånn i intervjuet på spørsmål om hvordan fotballspillere kan være best mulig forberedt: *«Det nytter hvert fall ikke å bare og gå på trening og så gjemme seg bort hjemme tror jeg. Du må prøve å tilknytte deg noe kontakter, det tror jeg. Eventuelt da få en utdanning»* Sitatet støtter det jeg diskuterte tidligere under utdanning. At det er en endring i toppfotballfeltet de senere årene hvor også andre aspekter enn fotballspillingen er viktig for deltakerne i feltet, kanskje spesielt utdanning.

Vi skal videre se på det å knytte til seg kontakter.

5.3.2 Sosial Kapital

Gjennom å spille fotball på toppnivå møter en mange ulike personer, fra ulike felt og med ulik bakgrunn. Som vi skal se videre viser intervjuene spesielt til en kontakt med andre innad i toppfotballfeltet og med eksterne felt som media og næringsliv. Koblingen mellom idrett og media ble, som beskrevet i kapittel 2.2, sterkere utover 1990-tallet, og det utviklet seg et symbioseforhold, hvor sponsorene har kommet stort inn som et

resultat av mengden sportssendinger og eksponeringen idrettsutøvere får (Lesjø, 2008; Goksøyr, 2008; Helland, 2004; Skogvang, 2006; Skogvang, 2013). Sponsorere og media, sammen med tilskuere på kamp, er kanskje det spilleren merker mest til i sin fotballhverdag. Alle spillerne i utvalget er i klubber som blir sponset av flere bedrifter, og media er til stede på alle kamper og av og til treninger og andre «happeninger». En uttrykker hvilke muligheter fotball gir gjennom kontakt med media og næringsliv (sponsorer):

Du får en vanvittig opplæring som svært få får gjennom fotballen når det gjelder møte med sponsorer og kontaktene du opparbeider med sponsorene og at du kan komme inn i yrkeslivet på den måten. Og spesielt med media, ikke bare at du har en enorm medialæring, men også at du kan få jobb innenfor mediebransjen. Så det er klart at det for mange åpner seg muligheter der, gjennom en lang fotballkarriere. Det er jeg ikke i tvil om

Intervjupersonen tegner et ganske lyst bilde for mulighetene til en fotballspiller. Det å være fotballspiller og den nære kontakten med media og sponsorer gir, i følge han, både en mulighet for økt sosial kapital og en opplæring i hvordan mediebransjen fungerer. Dette gir potensielt muligheten for fotballspillere å skaffe seg jobb etter fotballkarrieren.

Alle i utvalget er enige om at kontakten med sponsorer kan hjelpe dem inn i yrkeslivet. Allikevel er det et fåtall som per i dag bevisst jobber for å utvikle nettverket sitt i forhold til sponsorer. Men en av dem er tydelig på at han er bevisst betydningen av å bruke sponsorer og media for å bygge seg opp et nettverk:

Veldig bevisst [forhold til sponsor og media]. I forhold til strategisk, i forhold til å være utadvendt, det å være med på sponsoroppdrag og på en måte være ivrig der da. Og det å etterlate et inntrykk om at du er en bra person og sånne ting. Og på sponsoroppdrag prater du ikke bare med de på gulvet, det er jo sjefer ikke sant. Så det er ganske avgjørende i forhold til ditt nettverksbyggende. (...) Det skal også sies at jeg tipper det er ganske mange spillere som er lite bevisst på det og ikke tenker at det er en potensiell verdi da og heller tenker at det er en ekstra byrde da

Sitatet viser en person som er bevisst på forholdet til sponsorer og media, men også aktivt går inn for å skape et godt inntrykk av seg selv både i media og blant sponsorene og ser virkelig gevinsten av å knytte seg til sponsorer. Vi kan se at han bruker muligheten hans fysiske kapital gir til å erverve sosial kapital. Han ser den potensielle verdien i å være med på sponsoroppdrag, mens han hevder andre ser på det som en

byrde. Dette kan vi se i sammenheng med spillerens habitus, som i følge Bourdieu har betydning for hvilke muligheter man ser til å konvertere en type kapital til en annen (Wilken, 2008). Han nevner også at man ikke bare prater med de på gulvet, som jeg tolker som arbeidere i bedriften, men også sjefer. Han øker dermed sin sosiale kapitalmengde, gjennom å etablere et nettverk med personer med høy kapital mengde (ref. sjefer), og kapital han ikke selv besitter, for dermed å ha flest mulig å «spille på» når han er ferdig med fotballkarrieren og skal ut å søke jobb. Han går med andre ord bevisst inn for å etablere sosiale relasjoner som han kan bruke etter fotballkarrieren. Sosial kapital er jo som beskrevet i teorikapittelet summen av ressurser som kan mobiliseres når man har brukt for det. (Bourdieu & Wacquant, 1993).

En annen av intervjupersonene som tenker på å bruke det nettverket man kan få gjennom sponsorer, opplever derimot problemer med å få kontakt inn mot sponsorene:

[Navn på klubben] er en liten klubb i forhold til resten av Norge, spør du meg da. Her har du [navn på spiller] og [navn på spiller] som er store profiler og de er jo sponsorene veldig glad i å knytte seg til. Og så har du selvfølgelig også de unge [lokale spillere] som også har litt verdi da. Men vi som kommer utenifra kommer liksom ikke helt inn i det da. Jeg har ikke fått så veldig mye kontakt med sponsorer og jeg har ikke vært så mye ute på oppdrag og sånne ting da. Men jeg skulle gjerne, jeg har lyst til å bruke de mer aktivt.

Som det går frem av sitatet har han lyst til å bruke sponsorer aktivt, men hans kapitalsammensetning har ikke gitt han muligheten til å være med i feltene til sponsorene. Han får ikke mulighet til å bruke sponsorer, og øke sin sosial kapital, fordi han ikke blir ansett som en stor profil eller kommer fra lokalområdet. Han har dermed ikke en kapitalsammensetning som verdsettes høyt nok i feltet, og sponsorene ser ikke på han som noe som vil selge. Han ser derimot en fremtidig mulighet til å knytte seg til et firma relatert til hans utdannelsesprofil som kanskje skal inn å sponse klubben:

Da har du i hvert fall en direkte link inn mot skole. Da får jeg hvert fall det miljøet jeg savner litt da, kanskje. Hvis det er mulighet til å få til noe praksis der. (...)Det hadde vært gull hvis det hadde gått an å få til noe sånt

Slik jeg tolker sitatet er ikke ønsket hans først og fremst å bruke sponsorene til kontakter etter fotballkarrieren. Det virker heller som at han kan tenke seg å mobilisere ressursene koblingen til en sponsor gir med en gang, for å få en praksis i firmaet, og dermed få arbeidserfaring innenfor det feltet han skal jobbe i når han er ferdig med

studiene. Hvis han får til det, vil fotballkarrieren øke mulighetene hans for å utvikle jobb-relaterte ferdigheter og øke kunnskapen om det sosiale liv utenfor idrettsfeltet. Dette er i følge Coakley (2003) en av seks ting som idrettskarrieren må gi muligheter til, for at idrettsdeltakelse skal kunne føre til suksess på arbeidsmarkedet og oppadgående sosial mobilitet. Kanskje er mulighet for praksis, som intervjupersonen nevner, en måte sponsorer og klubber kan dra nytte av hverandre i fremtiden. Spillerne får en kompetanse som vil gjøre de bedre forberedt til arbeidslivet etter karrieren og bedriftene får kanskje et større inntrykk av hva en toppidrettsutøver kan bidra med, samtidig som aktiviteter utenfor fotballkarrieren virker positivt på idrettsdeltakelse (Price et al., 2010) og sånn sett vil gagne klubbene. På den samme måten kan også praksis hos eventuelle eiere av klubben også være positivt for alle parter.

De tre foregående sitatene jeg nå har presentert kommer fra to av intervjupersonene som er under utdanning. Grunnen til at nettopp disse har et fokus på å bygge et nettverk kan forklares med at kapitalen de har opparbeidet seg gjennom utdanning og deres utviklede habitus gjør at de har interesserer og ser verdier i andre felt enn toppfotballfeltet. Den tredje i «utdanningsgruppen» beskriver at han ikke aktivt prøver å etablere kontakter for etter fotballkarrieren, men han sier at man som fotballspiller «*må være bevist på både media biten og sponsorbiten*». At han ikke aktivt etablerer kontakter kan forklares med at han allerede har en jobb som venter på han gjennom familien etter fotballkarrieren og studiene.

Som nevnt ser også resten av utvalget potensialet i å knytte seg kontakter i sponsorenes firmaer, og de er som de selv uttaler «*hyggelige*» og «*behandler de med respekt*», men de jobber ikke aktivt for å få gode relasjoner til sponsorene som de kan bruke senere. Først og fremst begrunnes dette av intervjupersonene med at de fortsatt er unge og «*ikke trenger å se så langt frem i tid*», som en av dem sier. Men det kan også være et resultat av at de per dags dato først og fremst kjemper om posisjonene i toppfotballfeltet og at deres kapitalsammensetning gjør at kampene i dette feltet er viktigere enn andre. Kanskje vil det bli mer aktuelt for dem å knytte til seg kontakter når de begynner med utdanning og da får en annen kapitalsammensetning og utvikler andre interesserer som gjør det verdt å kjempe om feltspesifikk kapital og posisjoner i andre felt (Bourdieu & Wacquant, 1993). I likhet med mine resultater fant også Andersen og Hanstad (2011) at

mange så betydningen av å benytte seg av kontakter, og i tillegg oppfordret de til å gripe de åpninger som gis. En i utvalget deres kommer med følgende oppfordring:

Vær bevisst i omgang med mennesker i skilmiljøet/sponsorer, skaffe seg kontakter, lære rutiner, se hvordan det jobbes ut mot media og publikum. Som toppidrettsutøver er det lett å bli bortskjemt og egoistisk, så øv på å by på deg selv og å stille opp for andre. Etter karrieren må man sy putene under egne armer (Andersen & Hanstad, 2011, s. 10)

Intervjupersonen prater tydeligvis av erfaring, og utsagnet viser at det er viktig for idrettsutøvere å skaffe seg kontakter, men også at det ligger et læringsaspekt ved forholdet til sponsorer og media. Dette læringsaspektet så vi tidligere at en av mine intervjupersoner også er klar over, når han beskriver en vanvittig opplæring når det gjelder møte med sponsorer og spesielt media. Dette betyr at en medialæring kanskje kan åpne for muligheter ved å jobbe aktivt mot media, som for eksempel presseansvarlig, eller åpne for en jobb i media.

Som vi har sett så langt er alle i utvalget mitt klar over hvilke fordeler det er å få en god kontakt med sponsorer, men et fåtall gjør faktisk noe bevisst for å forberede seg for fremtiden, samtidig virker de som er i utdanning mer bevisste enn de som ikke er det. I følge Bourdieu (1986) bruker man investeringsstrategier for å etablere sosiale relasjoner, bevisst eller ubevisst. Det at intervjupersonene er i kontakt med sponsorer, kan derfor også føre til at de har opparbeidet seg sosial kapital som de kan bruke senere. Den sosial kapital blir bare mer tydelig hos han som bevisst og aktivt jobber for å øke sin sosiale kapital, og relasjonene bærer kanskje mer preg av kjennskap og gjensidig anerkjennelse, enn de som ikke er bevisst.

Nettverksbygging er ikke bare viktig for idrettsutøvere, men også i samfunnet for øvrig når man prøver å få tak i jobb. Hanne Zimmermann, administrerende direktør i bemanningsbyrået Xtra-personell, uttaler at: «jobbsøking i dag handler om å promotere seg selv i de kanalene man har» (Hanstad, 2013). Og da lønner det seg selvfølgelig å ha flest mulig kanaler å promotere seg selv i. Bevisstheten til spillerne om betydningen av nettverk er viktig, og ubevisst kan de, som vi har sett, opparbeide seg mer sosial kapital. Men basert på Zimmermann sin uttalelse tolker jeg dem som at relasjonene vil ikke hjelpe dem like mye, før de aktivt gjør noe for promotere seg selv ut mot sponsorene. Som de selv sier er de fortsatt unge, og det er lenge til de skal ut i annet arbeid, så

kanskje er det ikke så viktig å promotere seg selv enda med tanke på jobb etter arbeidslivet.

Det er ikke bare gjennom eksterne felt tilknyttet toppfotballfeltet fotballspillere øker sin sosiale kapitalmengde. De har nesten daglig kontakt med spillere og ledere i klubben, og hver uke møter de andre spillere, ledere og dommere, noe som også kan åpne for muligheten til å etablere sosiale kontakter, slik det kommer frem fra en av intervjupersonene:

Du lager et stort kontaktnett da, hver gang man spiller, etter hver kamp så er det sånn at du snakker med motspillerne dine. Så du har jo et relativt stort kontaktnett. Så det kan jo selvfølgelig gi fordeler for jobb det og.

Sitatet viser at en fotballspiller har, på samme måten som med sponsorer, mulighet til å utvikle eller vedlikeholde sin sosiale kapital hver uke. Det er mange ulike personligheter i Tippeligaen, med forskjellig bakgrunn, forskjellig utdanningsnivå og forskjellig status i toppfotballfeltet. Dette gjør at man får mange ulike personer man kan kontakte ut i fra hvilken situasjon man er i, og hvilke ressurser man trenger å mobilisere. De sosiale kontaktene innad i toppfotballfeltet kan, basert på Bourdieu og Wacquant (1993) sin definisjon av sosial kapital, være avgjørende for fotballkarrieren i form av klubbskifter, spilletid, tilknytte seg gode agenter eller at det åpner for muligheter når spillerkarrieren er over. Det kan være ved at kontakten med en fotballeder er så god at du blir ansatt i klubben eller i forbundet, eller at det kan hjelpe spilleren inn i for eksempel næringslivet. Igjen sosial kapital er relasjoner man kan benytte seg av på kort eller lang sikt, som fotballen virkelig gir muligheter for, men bare et fåtall i mitt utvalg aktivt utnytter eller har konkrete planer om å utnytte.

5.3.3 Symbolsk Kapital – kampen om posisjoner i toppfotballfeltet

Fotballspillere i Tippeligaen viser seg frem for hele Norge, gjennom media, hver uke. For å få ekstra oppmerksomhet, handler det først og fremst om å bli en profil. For å bli en profil handler det i følge en intervjuperson om: «prestasjoner, prestasjoner, prestasjoner.» At prestasjoner er avgjørende for å bli en profil er alle intervjupersonene enige i, og som vi finner igjen flere andre steder (for eksempel Munk, 1999; Skogvang, 2006; Skogvang, 2013; Lippe, 2011). Prestasjoner er noe som skapes først og fremst gjennom spillerne sin fysiske kapital, men også psykologiske og sosiale egenskaper

(Dreier et al, 2009). For at den toppfotballspesifikke kapitalen skal verdsettes kreves det noen som ser på, trenere, spillere, tilskuere og tv-tittere (Skogvang, 2006), og at disse har en evne til å verdsette denne kapitalen (Bourdieu, 1996).

Med referanse til intervjupersonen som ikke hadde vært så mye på sponsoroppdrag hadde ikke han nok av den verdsatte kapitalen til å bli ansett som en profil. Han er en av Norges beste i sin posisjon, og har flere ganger vært med på A-landslaget, så man kan trygt si at han har prestert. Følgelig må det også være andre faktorer i det norske toppfotballfeltet som bidrar til å skape en profil. I hans tilfelle virket det faktum at han ikke var fra det geografiske området avgjørende. For fotballklubber har lokal tilhørighet og en lokal identitet vært hevdet å være viktige faktorer for å få flere tilskuere på kamper (Kvinnen, 2011; Bergsli, 2012). Det kan hende at det derfor er et bevisst valg fra klubbens side å sende spillere som lokalmiljøet allerede kjenner, og verdsetter på grunn av den lokale tilhørigheten, på sponsoroppdrag. Det har ikke jeg noe klart svar på, men den nevnte spilleren beskriver det å skape seg en profilstatus i klubben han spiller i slik:

«så er ikke [navn på klubb] den største klubben og det vanskelig å bli en profil ut av [klubb] da. Du har [Navn på spiller] som har vært her i 15 år, da får du nesten den profilstatusen uten videre ikke sant, mens [navn på spiller] har levert på de fleste arenaer. (...) Så det å være for eksempel Norges nr 1, da er du jo profil uten videre, hva skal jeg si- du trenger ikke å tenke over det en gang, da er du en profil»

I tillegg til lokal tilhørighet tyder sitatet på at det er vanskelig å bli en profil i denne klubben på grunn av størrelsen, noe Skogvang (2006) også påpeker; at spillere i en liten klubb har mindre verdsettelse i toppfotballfeltet enn spillere i store klubber. Hun mente at «økonomisk kapital virker styrende på de andre kapitaltypene og verdsettingen av disse» (Skogvang, 2006, s. 283). Det gjør at det er de klubbene med høyest lønninger og størst omfang av materielle goder som får størst anerkjennelse i feltet, og følgelig er de som omtales som store klubber. Videre sier hun at «toppfotballfeltets logikk er som andre felt avhengig av sammensetningen av de ulike kapitaltypene og hva som gir størst uttelling, samt aktørenes posisjon og relasjon til hverandre.» (Skogvang, 2006, s.283). Det gir med andre ord mer anerkjennelse nasjonalt å prestere godt i Rosenborg, Brann eller Vålerenga enn for eksempel Hønefoss eller Sogndal. Toppfotballfeltets logikk gjør også at de store klubbene får mye plass i media uansett hvordan de presterer, og noen vil derfor føle seg oversett av nasjonale medier og dermed også sponsorer. Imidlertid

har alle klubber også lokale medier, først og fremst aviser, som er flinke til å følge opp og publisere stoff om klubbene i nærområdet, både på toppnivå og breddenivå (Lesjø, 2008; Goksøy, 2008).

I tillegg til klubbstørrelse og prestasjoner som betydning for en persons anerkjennelse, nevner alle intervjupersonene i den ene klubben at det å ha være en «klubbsspiller» er en vei til å bli en profil:

Først og fremst å gjøre gode prestasjoner på banen. Men også at du er på en måte en klubbsspiller. At du gjør markedsarbeid for klubben. Du går på barneskoler, du går til ulike bedrifter. At du alltid er hyggelig, er aldri arrogant. Da tror jeg at du på en måte vinner, at du blir populær da (...) Hvis du er en spiller som takler, du vinner dueller, du gjør alt for laget. Da blir du selvfølgelig godt likt av fansen.

Slik jeg tolker dette utsagnet og de andre spillerne fra samme klubb gjelder dette først og fremst statusen din i nærområdet. Gjennom å representere og respektere klubben lokalbefolkningen elsker, skaper spillerne en tilhørighet til lokalbefolkningen. Med markedsarbeid, besøk på skoler og å være hyggelig mot dem man møter føler befolkningen en tilknytning til spilleren og man blir populær. Hvis spillerne også gir alt og «blør for drakta» når de er på banen, viser de i henhold til denne intervjupersonen noe fansen verdsetter. Jeg ser på det som at man ofrer alt for byens identitetsmarkør og stolthet.

På nasjonalt nivå kreves det kanskje noe mer, enn på lokalt. Som vi har sett mener alle intervjupersonene at prestasjoner er avgjørende, en gikk så langt og sa at du måtte være «nummer 1». I tillegg er de nasjonale mediene en sterk og avgjørende part i «bestemmelsen» av hvem som blir profiler (Skogvang, 2006). De er med på å påvirke gjennom hvilke personer de intervjuer, hvem de zoomer inn på, måten de vinkler sakene på og hvem de prater om før, under og etter en kamp (Lesjø, 2008; Veen, 2003). Flere av intervjupersonene trekker spesielt frem en spiller som de siste årene har vist seg frem i media, og vært en av Tippeligaens virkelig store profiler:

Noen har bygd opp sitt image gjennom media, kan referere til Daniel Nannskog for eksempel da, som har vært ekstremt flink i mixed zone og er en interessant person. Som kan både si og være ekstremt voldsom i ordene han bruker og så kan han bruke, ja store ord på godt og vondt.. Men han fanger interesse.

Sitatet viser et eksempel på en person som ved siden av å ha vært toppscoreren i Tippeligaen, viste enorme følelser på banen og sa akkurat det han mener. Det gjorde ham til et yndet intervjuobjekt. Dette kan begrunnes med at det i mediefeltet er stor kamp om flest klikk, flest seere eller flest kjøpere av aviser. Det gjør at mediefolk er ute etter profiler og hendelser som er interessante for et stort publikum, og ikke bare de fotballinteresserte. Profiler som gir litt av seg selv og er seierrike blir i følge Lippe (2011) lettere fremstilt som interessante.

Basert på diskusjonen så langt kan vi si at for å få en høy status i media, og dermed i befolkningen og toppfotballfeltet må man ved siden av prestasjoner også skille seg ut, tørre å si hva man mener og skape litt farge, og spille i en stor klubb. Samtidig kan det, spesielt i lokale medier, være en fordel å være fra nærmiljøet og/eller ha spilt lenge i klubben. Intervjupersonen som er keeper mener også keeperen er spesiell for media. Han refererte til når sjefsredaktør i Tv2-sporten holdt foredrag for keepere i

Tippeligaen:

(...)der sa han direkte ut at keeperen for dem er noe helt særegent fordi enten så er han helten eller så er han syndebukken. Men liksom, de sier jo i media at de har et annet syn på keeperen enn de har på utespilleren. At keeperen, at det er noe stort med keeperen da. Han står alene egentlig, på mange måter, selv om han er en del av et lag, at det liksom står så mye og faller på skuldrene til keeperen.

Helten eller syndebukken som han peker på er noe sportsjournalistikken alltid leter etter (Lesjø, 2008; Helland, 2004), de vil ha dramatik for å fenge publikum. Keeperen sin rolle i media og hvordan han håndterer negativ omtale ble tatt opp i en artikkel av Kristiansen, Roberts og Sisjord (2011). De hevder at keepere spesielt blir uthengt i forhold til andre spillere på laget, i tillegg fant de at keeperen får mindre media oppmerksomhet enn andre nøkkelspillere på laget, og hvis keeperen gjør som han skal er han ikke veldig interessant. Keeperen får omtale kun når han gjør en mirakuløs redning, men mer vanlig, når han ikke redder et skudd som burde vært reddet. Keeperen står i følge forfatterne alene og det blir dermed lett å legge skylden over på keeperen hvis han gjør en liten feil, som gjør at de føler at de får en ufortjent kritisk omtale i media. Dette gjør at keepere må være mentalt sterke, og må takle et enda større press fordi de er så synlige. Unngåelse av media er en av strategiene som keeperne i Kristiansen et al. (2011) bruker for å unngå negative medieoppslag. Dette er dog ikke i tråd med hva sponsorer og klubben ønsker, da medieomtale er avgjørende for

økonomien i klubben, og dermed resultatene (Gammelsæter & Ohr, 2002) og eksponeringen av sponsorene.

Igjen så ser vi media sitt ønske om å finne noen som peker seg ut, som skiller seg ut fra mengden. Er man kjedelig, er man ikke interessant (Kristiansen et al., 2011). På grunn av media sin sentrale rolle for at spillere skal oppnå status og anerkjennelse, er det i følge Skogvang (2006) «viktig hvordan fotballspillere i toppklubbene fremstår i det offentlige rom, deriblant media» (s. 303). Dette opplever også alle i utvalget, og det har blitt en del av deres handlingspraksis, hvor intervjupersonene sier at de vet at de er forbilder for andre og dermed må fremstå med gode verdier, holdninger og representere klubben på en god måte. Noe som igjen er viktig for sponsorene til klubben. En spiller kan på mange måter skape et positivt eller negativt bilde av seg selv gjennom media. Har man, i følge flere av intervjupersonene, klart å skape et positivt bilde av seg selv og man har et kjent fjes og navn, kan det bidra til at en skiller seg ut i bunken av jobbsøknader, samtidig kan man bruke det kjente ansiktet til å være en modell og selge et produkt eller firma, og «*selvfølgelig bli fotballekspert.*» En intervjuperson uttrykker betydningen av å ha vært i media slik:

Jo mer ansiktet ditt syns i media jo enklere er det å bygge videre på det da. Det er lettere å selge seg selv ovenfor dem du skal jobbe hos. De kan bruke deg til å skape inntekter. Så jeg vil absolutt si at det er en fordel å være et kjent fjes. Og ja vært en del i media (...)noen ser kanskje på fotballspiller som dumme, men generelt vil jeg si at det er en fordel da

Sitatet viser, slik jeg tolker det, at et kjent ansikt har markedsverdi på to forskjellige måter. Det hjelper en å selge seg inn i en bedrift og bedriften kan bruke en fotballspillers kjente navn og fjes til å selge bedriften, og øke anerkjennelsen til firmaet ved å ha noen som er kjent for mange ansatt i firmaet. For at det skal ha noen effekt, og at den generelle befolkningen skal kjenne til at noen er ansatt i en bedrift må han etter mitt syn da også ha en stilling som retter seg en del ut mot media eller folket, så man får «brukt» det kjente fjeset. Det trenger ikke nødvendigvis være salg av et produkt, men at man holder foredrag, er bedriftens talsperson utad eller lignende. Det betyr at linken med mediefeltet gjør at spillerne kan bli attraktive på jobbmarkedet, noe som stemmer overens med resultatene til Munk (1999) og Skogvang (2006). Skogvang fant i sin studie den tette linken mellom toppfotball, media og næringslivet har en innvirkning på økonomiske forhold, dekning i media og anerkjennelse av spillerne i det sosiale rom (Skogvang, 2013).

I sitatet over er intervjupersonen også inne på at noen kanskje ser på fotballspillere som dumme. Derfor blir det viktig for spillere å fremstå på en god måte, og dermed bygge opp sin merkevare, blant folk og i media. Andersen og Hanstad (2011) anbefaler råd og skolering om merkebygging i avslutningen av sin rapport: «Mange vil kunne bruke idrettskarrieren til å skaffe arbeid. Denne formen for døråpning bør benyttes. Å gi utøvere råd og skolering om merkebygging ser vi som helt avgjørende» (s.13) Samtidig bruker Bjerkeli og Veum (2006) medieoppmerksomheten idrettsutøvere får som begrunnelse for at flertallet av utøverne i deres utvalg mente at gode idrettsprestasjoner gir høyere status i samfunnet enn høyere utdanning. Lignende resultat fant også Andresen og Hanstad (2011). Videre er mediedekning i følge Skogvang (2013) tett knyttet til hennes intervjupersoners oppfatning av hvordan man får status blant andre spillere, i en lokal kontekst, blant tilskuere og blant supportere.

Det tyder derfor på, som anbefalingen viser, og hva de jeg intervjuet har sagt, at symbolsk kapital kan være en sterk medvirkende faktor for å få arbeid etter fotballkarrieren, også for de uten arbeidserfaring eller utdanning ved siden av. Den symbolske kapitalen (toppfotballkapitalen) gir en høy posisjon i feltet og på grunn av den sterke tilknytningen til andre felt, hjelper det dem med å konvertere kapitalen til en kapital verdsatt i et annet felt (Munk, 1999; Skogvang, 2013), og gi jobb utenfor toppfotballfeltet. I utvalget mitt er ikke alle like mye fremme i nasjonale medier, men det gjelder like mye i lokale medier. Skal du ha jobb i området du bor kan det, etter mitt syn, være vel så viktig å være kjent og bygge et positivt bilde av seg selv i lokalbefolkningen, som nasjonalt.

Totalt sett utvikler spillerne, i likhet med spillerne i Skoglund (2006) sin studie, ulike former kulturell kapital, sosial kapital og symbolsk kapital som de kjenner til at de kan benytte seg av og dra fordeler av i et senere arbeidsliv. Graden av deres handling i forhold til dette varierer dog ganske mye. Det virker samtidig som at alle spillerne har utviklet en handlingspraksis rundt det å være i og håndtere media, som er veldig viktig for byggingen av seg selv som profil og en eventuelt fremtidig jobb. Hvis de også hadde fått innarbeidet en handlingspraksis/habitus som omhandler en enda klarere merkevarebygging, og å opprette tydelige sosiale kontakter med sponsorer, vil fotballspillere kunne ha god nytte av det både som spiller og i arbeidslivet etter. Klubber og organisasjoner rundt spillerne bør kanskje sette i gang et arbeid om å utvikle en slik habitus som Andersen og Hanstad (2011) foreslår i sin rapport. Dette arbeidet bør starte

allerede i ung alder, da det tar lang tid å utvikle eller eventuelt endre en persons habitus (Wilken, 2008).

5.4 Arbeidslivsplaner etter fotballkarrieren

Alle i utvalget har en formening om hva som skal til for å være best mulig forberedt til arbeidslivet etter fotballkarrieren. En intervjuperson sammenfatter på en god måte hva alle intervjupersonene mente skulle til:

Det er jo lurt å ta en utdanning da. Det vil jeg jo egentlig råde alle til, og man har tid til det i mer eller mindre grad og studere ved siden av. (...) Det er karriereforberedende selvfølgelig å spille fotball på høyt nivå og. Både media biten og god relasjon til sponsorer som kan være med å bidra til at du får en jobb du interesserer deg for. Samtidig får du jo en haug med egenskaper i løpet av en fotballkarriere som du kan bruke i forskjellige jobbsammenhenger

Som sitatet viser, og som jeg har vært innom tidligere i diskusjonen, har fotballspillere i tillegg til utdanning mulighet til å skape relasjoner til sponsorer, få media trening, bli eksponert i media og de utvikler mange personlige egenskaper som kan brukes i ulike jobbsammenhenger gjennom det å være toppfotballspiller. Intervjupersonenes meninger støttes av Munk (1999) sine funn, som fant at idrettsutøvere som fikk jobb via idretten har benyttet idretten som en kanal til å skaffe seg en levevei, spesielt gjennom å benytte seg av den sosiale kapitalen. I tillegg fant Munk (1999), i likhet med mine intervjupersoners holdninger, at det er primært utdanning som er avgjørende for den videre fremtid uansett om en har akkumulert mye idrettskapital. Dette finner vi også igjen i utvalgets planer for arbeidslivet etter karrieren. Hva som er planen og hvor tydelig plan de har om arbeidslivet etter karrieren samstemmer med hvor langt de har kommet i utdannelsen. For å gi en ryddig oversikt over deres planer vil jeg derfor presentere resultatene om intervjupersonenes plan for arbeidslivet etter karrieren i de tre grupperingene jeg brukte under diskusjonen om utdanning: Utdanningsgruppen, mellomgruppen og 100 % fotball gruppen.

I utdanningsgruppen tar, som sagt, to av intervjupersonene profesjonsstudier, som skulle åpne for en jobb innenfor deres spesifikke felt. En er allerede sikret jobb gjennom familien hvis han ønsker det, og han andre ser for seg at statusen som fotballspiller, og forhåpentligvis en god relasjon med sponsorer, vil sammen med utdanning bidra til at

han får en interessant jobb. Tredjemann som tar en litt mer åpen utdanning, uttaler seg slik om planene etter fotballkarrieren:

Jeg vet jo ikke hva jeg interesserer meg for akkurat der og da, så det er litt vanskelig å si. Men hvis du tenker at jeg har en bachelor, så har jeg sannsynligvis oppbygd et nettverk gjennom fotballen av ulike sponsorer og sånne ting at jeg kan få en jobb da. (...)det nettverket jeg har bygget opp er jo også en måte å finne ut hvilke jobber som er interessante for meg da

Sitatet viser at han ikke helt vet hva det skal bli til, men med mulighetene som fotballkarrieren gir og det bevisst oppbygde nettverket kombinert med en utdanning ser han ingen problemer med fremtiden. Hva man ønsker å jobbe med om 10 til 15 år er selvfølgelig vanskelig å vite, men han tenker allerede på det og han ser på det oppbygde nettverket som en måte å finne ut hva som er interessant for han. For han har dermed relasjonen til sponsorene to funksjoner. At han gjennom kjennskapen og kontakten har en inngang til arbeidsmarkedet, og at opparbeidelsen og vedlikeholdet av den sosiale kapitalen fører til en bedre kjennskap til hvilke felt og hvilke jobber innenfor feltet som er interessante for han. Denne intervjupersonen var den i utvalget som klarest uttrykte at utdanning var viktig, at han aktivt jobbet for å knytte seg kontakter med sponsorer, og han nevnte mange personlige egenskaper han utviklet gjennom fotballen som han mente næringslivet så etter. Slik jeg tolker uttalelsene hans ønsker han, i likhet med resten av utvalget, å jobbe utenfor toppfotballfeltet, og at han ved siden av utdanningskapital, vil konvertere den toppfotballspesifikke kapitalen for å sikre fremtidig yrkeslivssuksess.

En likhet blant de tre i «utdanningsgruppen» er at fotballspillingen gir økonomisk kapital som kan gi en mulighet til å erverve kulturell kapital, i institusjonalisert form, uten støtte fra lånekassen. Deres involvering i et universitets-/høyskolefelt virker også å ha bidratt til at de er mer fremtidsrettet, og derfor også er mer bevisst på hvilken kapital som er attraktiv i næringslivsfeltet og akkumulerer annen kapital som gjør dem i stand til å ta en del av og kjempe om posisjoner i et annet jobbrelatert felt. Det ser vi blant annet gjennom at alle tre vil bruke sin sosiale kapital til å skape fordeler for deres neste karriere. Enten gjennom familie, eller gjennom sponsorer. Intervjupersonene i denne gruppen virker å stå godt skodd for arbeidslivet etter karrieren, noe som samstemmer med et sitat fra Coakley (2003): «when young people use sport participation to expand

their social worlds and personal experiences, they have an advantage when seeking occupational careers» (s. 359).

Når det gjelder «mellomgruppen» avhenger det for to av dem av hvilken utdanning de starter på, men begge har en bestemt retning de ønsker å ta innenfor utdanning og videre arbeidsliv. Men, som vi har sett, hvis de ikke får til å ta den utdanning de ønsker vil de finne en annen utdanning som gjør at de er klare til arbeidslivet når fotballkarrieren er over. Tredjemann i gruppen som tar kurs innenfor en profesjon, har en far med eget firma og han har da det som en «last resort» som han uttaler det, men utover det har han ingen spesielle planer, noe han selv uttrykker slik: *«Jeg har [kursutdanning] nå så skal jeg jobbe innenfor det en stund og se så åssen det funker, så får jeg se om jeg kan finne på noe etter det, jeg har ikke helt bestemt meg»*

For de to i «100 % fotball gruppen» er arbeidslivet etter karrieren enda mer uklar. En av dem har vi sett at ikke kommer til å «gjøre noe som helst» hvis han blir så god og akkumulerer så mye økonomisk kapital som han ønsker. Han setter likevel en tidsfrist. Hvis han er 27-28 år og ikke har slått igjennom i utlandet, vil han ta en utdanning, men hva finner han ut senere. Denne intervjupersonen er veldig fokusert på det økonomiske aspektet, og han ønsker etter min tolkning å stige i det sosiale rom gjennom fotballdeltakelse. I Bourdieus termer konvertere sin feltspesifikke toppfotballkapital i økonomisk kapital. Denne måten å få til en stigende livsbane stemmer dårlig overens med Munk (1999) sine resultater, som viste at de i utvalget som hadde en oppadgående livsbane (at idrettskarrieren fører til en høyere posisjon i det sosiale rommet enn utgangspunktet) hadde alle mer eller mindre idrettskapital og en mellomlang eller akademisk utdanning og at tilsvarende nedadgående bevegelser primært ble begrunnet i mangel på utdanning. Andre mann i «100 % fotball gruppen» uttaler at det er mye han har lyst til å gjøre, men det er så langt frem i tid at han ikke trenger å ta noen beslutninger enda. På spørsmål om hva han ønsker å gjøre etter fotballkarrieren svarte han: *«Jeg har faktisk ikke kommet så langt for jeg er i begynnelsen av min karriere. Men det er mye jeg har lyst til å gjøre da.»* I intervjuet nevner han videre fire ulike yrker han kan tenke seg, men fokuset hans ligger, som også diskutert i kapittel 5.2, mer på kampene i toppfotballfeltet enn andre steder. Fokuset på å utvikle seg ligger nå på utvikling og akkumulering av toppfotballspesifikk kapital og ikke på mer generell kapital.

I følge Bourdieu er det ved å kartlegge en persons livsbane det blir det mulig å diskutere sosial mobilitet og muligheten for å konvertere kapital fra en form til en annen (Wilken, 2008). Gjennom diskusjonen har vi sett at det er forskjeller i utvalgets begynnelse av livsbanen (sosiale bakgrunn), som preger en persons habitus og kulturelle kapital. Dette påvirker videre deres valg og prioritering i forhold til utdanning, og ønske om å bruke sin sosiale kapital, som igjen har en innvirkning på spillernes arbeidslivsplaner og om de i det hele tatt har planer. Lignende resultater fant også Munk (1999) når han studerte utøvere fra mange ulike idretter. Han så at en den enkelte idrettsutøvers konverteringsstrategier til andre felt avhenger av mange forhold. Hvor sosial opprinnelse, besittelse av kulturell kapital, spesielt utdannelseskapital, og kontaktnettverk spilte en rolle. Han legger også til at som oftest er det enkelte individs livsbane uhyre kompleks og forskjelligartet fra andre individers baner (Munk, 1999). Det vil, basert på dette utsagnet fra Munk (1999), derfor være vanskelig å gi en spesifikk livsbane som gjelder alle fotballspillere.

6. Oppsummering av sentrale funn

I denne oppgaven har jeg sett på unge norske tippeligaspilleres forhold til akkumulering av kapital i -, i tilknytning til - og utenfor toppfotballfeltet, og hvordan de mener dette kan brukes for å få inngang i eller brukes i et arbeidsliv etter karrieren, og hvordan de selv forholder seg til forberedelsen til arbeidslivet videre. Dette kapitlet skal gi et svar på underproblemstillingene, før jeg i neste kapittel gir svar på hovedproblemstillingen. Underproblemstillingene er som kjent:

Hva gjør unge tippeligaspillere for å akkumulere kapital utenfor toppfotballfeltet og hvilken effekt har det på fotballkarrieren?

Hva slags kapital kan fotballspillere akkumulere i, eller i tilknytning til toppfotballfeltet, og på hvilken måte kan denne kapitalen anvendes etter karriereslutt?

Diskusjonen har vist at akkumuleringen av kapital utenfor toppfotballfeltet først og fremst gjelder kulturell kapital i institusjonalisert form, gjennom utdanning. Resultatene mine viser at alle ser på høyere utdanning som den beste måten å forberede seg på arbeidslivet etter fotballkarrieren og at alle på direkte spørsmål oppgir at de har tenkt eller tar utdanning. Utdanning vil, ifølge intervjupersonene, gjøre at de slipper å stå «med lua i hånda» og ende i et tomrom etter karrieren. I denne sammenheng trekkes det også frem at man har et langt yrkesliv etter fotballkarrieren og at det er fare for at skader kan ende karrieren enda tidligere, som gjør det viktig at de har noe å falle tilbake på når fotballschoene legges på hylla. Disse holdningene og begrunnelse for utdanning virker å være en del av en holdning som sprer seg blant spillerne i toppfotballfeltet, som et resultat større krav til utdanning i samfunnet, påvirkning fra NISO, lavere lønninger, kortere kontrakter og «skrekkhistorier» i media.

Samtidig mente de fleste at utdanning kan ha en positiv effekt på fotballkarrieren. Å ha noe å gjøre ved siden av bidrar til at man kan tenke på noe annet, og gir dermed en avkobling fra fotballen. Denne avkoblingen gjør at de unngår å bli utbrent, som igjen gir dem mer glød på fotballbanen og kan gjøre at fotballkarrieren varer lengere. Et annet funn var at en utdanning også utvikler spilleren som person, i form av en utvikling av

sosiale egenskaper, og evnen til å lære og tenke, som gjør at man presterer bedre på fotballbanen.

Selv om funnene mine viser at utdanning er positivt for tiden som fotballspiller og arbeidslivet etter fotballkarrieren, og at alle uttrykker at de har tenkt å ta utdanning, varierer deres prioriteringer ovenfor fotballkarrieren og deres utdanningsplaner, og følgelig hva de gjør for å akkumulere kapital utenfor toppfotballfeltet.

Av et utvalg på åtte spillere var tre i høyere utdanning. To spillere tar en mastergrad og en tar en bachelorgrad. Videre har to spillere planer om å ta utdanning i nær fremtid, og en hadde avbrutt sin høyere utdanning og tok nå en ettårig utdanning for å ha mulighet til å jobbe ved siden av fotballen. Tilslutt valgte to spillere å utsette den høyere utdanningen for å kun satse på fotball. Foreldrenes utdanningsnivå og foreldrenes påvirkning i form av å utvikle en habitus som så på utdanning som viktig viste seg, i likhet med Bourdieus teori, å ha en innvirkning på om spillerne var i, snart hadde tenkt å ta utdanning eller utsatte å ta høyere utdanning. Samtidig viste det seg at spillernes motivasjon og ambisjoner med fotballdeltakelsen, som hadde en sammenheng med Bourdieus teori om idrettsdeltakelse, også hadde en sammenheng med utdanningsdeltakelsen. De som var veldig utviklingsorienterte tok utdanning, og to av de med klareste ambisjoner om spill i utlandet innen de neste par årene var de som utsatte studiene og fokuserte kun på fotballen. En av de som utsatte utdanningen uttalte også at hvis han akkumulerte nok økonomisk kapital gjennom fotballspillingen trenger han heller ikke utdanning. I motsetning tyder resultatene på at to av dem som tok utdanning satte utdanningen foran fotballkarrieren. De som skulle starte på høyere utdanning i nær fremtid hadde det som ble karakterisert som en instrumentell tilnærming til utdanning, hvor fagene nødvendigvis ikke er så viktig, men effekten på fotballkarrieren og det å ha noe å falle tilbake på når karrieren er over var viktig.

Videre viser diskusjonen at kombinasjonen idrett og høyere utdanning kan være krevende, hvor profesjonsstudier med praksis blir ansett som spesielt vanskelig å kombinere grunnet oppmøtekrav. For å lykkes med kombinasjonen fotball og utdanning krever det at man er disiplinert, strukturert og selvstendig. Klarer man ikke å være det vil man ikke ha kontroll på skolearbeidet som fører til at det blir et stressmoment, som kan gi en negativ effekt på fotballkarrieren. De som ikke har tenkt å studere i nær fremtid ser på kombinasjonen som vanskelig, og skylder først og fremst på mangel på

tid. Jeg argumenterer derimot for at det er nok tid, men at problemet kan være en mangel på motivasjon, glød og ønske om å ta høyere utdanning, som fører til at man ikke er disiplinert og strukturert nok til å kunne lykkes.

To av spillerne ønsket også å akkumulere kapital utenfor toppfotballfeltet gjennom arbeid (etter den ettårige utdanningen), og praksis i forbindelse med studier. Praksisen håpet han å få til hos en potensiell fremtidig sponsor i klubben, og dermed benytte seg av den sosiale kapitalen deltagelse i toppfotballfeltet gir, på grunn av dens sterke tilknytning til media- og sponsor-/næringslivsfeltet.

Denne tilknytningen, karakterisert ved et symbiotisk forhold, til media og dermed også næringslivsfeltet, ble argumentert for å gi muligheter for et fremtidig arbeidsliv etter fotballkarrieren, gjennom symbolsk kapital og sosial kapital. Spesielt koblingen mot sponsorer ble trukket frem av spillerne som en potensiell mulighet til å tilknytte seg kontakter som de kunne bruke for å få en inngang til et nytt arbeidsliv etter karrieren, men også for å finne ut hva man interesserer seg for. Alle spillerne som er i med på sponsoroppdrag får en økt sosial kapital gjennom fotballen, selv om det for de fleste skjedde ubevisst. Her viste det seg å være en sammenheng mellom utdanningsdeltakelse og om man ville bruke, eller brukte, sponsorene aktivt med tanke på arbeidslivet senere. Samtidig pekte spillerne på store muligheter for å akkumulere sosial kapital innad i toppfotballfeltet, som kan brukes både for fotballkarrieren og arbeidslivet etter.

For å kunne benytte seg av sponsorene tyder resultatene på at å være en profil, ha mye symbolsk kapital, var en fordel. På grunn av symbioseforhold mellom mediefeltet og toppfotballfeltet, spiller media en stor rolle i «konstruksjonen» av profiler.

Intervjupersonene var derfor bevisste på at de skulle fremstå som forbilder, med gode holdninger og sunne verdier i media. I «konstruksjonen» av profiler er media ute etter de som presterer på et høyt nivå, de som skiller seg litt ut, og de er ute etter helter og syndebukker. På den måten er keepere i en spesiell posisjon. Samtidig er det lettere å bli en profil i en stor klubb enn en liten, basert på økonomisk kapital, fordi den økonomiske kapitalen er styrende i toppfotballfeltet (Skoglund, 2006). I lokalavisen får klubben medieoppslag uansett, og resultatene viser at her vil det å være fra lokalområdet og en klubbspiller sammen med prestasjoner være viktig for å få en profilstatus. Å utvikle en profilstatus (ha mye symbolsk kapital) kan bidra til at en skiller seg ut i bunken av jobbsøknader, at man kan markedsføre et produkt eller kan være bedriftens ansikt utad,

eller det kan føre til en jobb som ekspertkommentator. Det sistnevnte blir også mulig på grunn av ens kulturelle kapital akkumulert i toppfotballfeltet.

Den kulturelle kapitalen som erverves gjennom fotball viste seg først og fremst å være personlige egenskaper. Her nevnes blant annet egenskaper som kommunikasjon, målbevissthet i lag og individuelt, selvstendighet og evne til å takle press, som er personlige egenskaper som ofte utlyses i stillingsannonser og er overførbare egenskaper. Disse egenskapene er anvendbare i en eventuell ny jobb og kan være positive for å få jobb, hvis den potensielle arbeidsgiveren kjenner til at man besitter egenskapene og verdsetter dem. Videre ble kulturell kapital i form av kunnskap om toppfotballfeltet, dens struktur, normer og regler, og kunnskap om trening trukket frem, som først og fremst åpner for jobber innad i idrettsfeltet, eller spesielt toppfotballfeltet. Det vil dog ofte kreve en akkumulering av institusjonalisert kulturell kapital innad i eller utenfor toppfotballfeltet, gjennom utdanning.

7. Konklusjon

Hensikten med oppgaven var å se på hvordan unge norske tippeligaspillere forholder seg til forberedelsen til arbeidslivet etter fotballkarrieren, med et fokus på egenskapene, kunnskapen, statusen og det sosiale nettverket spillerne kan opparbeide seg gjennom fotball, og deltagelsen i og holdningen til høyere utdanning. Dette ble diskutert i lys av Pierre Bourdieus begrepsapparat og vil bli svart på gjennom hovedproblemstillingen:

Hvordan forholder unge norske tippeligaspillere seg til forberedelsen til arbeidslivet etter fotballkarrieren?

Unge norske tippeligaspillere ser flere faktorer fotballkarrieren kan bidra med i forhold til et fremtidig arbeidsliv. Fotballkarrieren gir mulighet for akkumulering av kulturell, symbolsk og sosial kapital som er anvendbar i andre felt eller kan konverteres til å gi verdi i andre felt. Hvor spillerens status, som i stor grad styres av media, kan bli sett på som en viktig faktor for deres tilgang til kontakter i næringslivsfeltet og jobbmuligheter, også uten utdanning. Samtidig ser alle på høyere utdanning som den viktigste investeringen for fremtidig arbeidsliv, dog for en av dem kun hvis han ikke tjener nok penger på fotballkarrieren.

Holdningen og bevisstheten til akkumuleringen av kapital har vist seg å være en ting, men deres aktive bruk av å bygge seg selv som merkevare, bruk av sponsorer til nettverksbygging og deltagelse i utdanning varierer en del. Hvor tre av åtte er i høyere utdanning, to har planer å begynne studiene i nær fremtid og har en instrumentell holdning til utdanning, en tar ettårig utdanning for å kunne jobbe og to utsetter studiene for å kun konsentrere seg om fotball.

Spillernes sosiale bakgrunn og habitus påvirker spillernes utdanningsdeltakelse og motivasjon og mål med idrettsdeltakelsen, som igjen har en sammenheng med utdanningsdeltakelsen. Videre har, eller ønsker, de som er i høyere utdanning et mer bevisst forhold til sponsorer, og de har tydeligst planer for arbeidslivet etter fotballkarrieren. Dette viser at høyere utdanning er en avgjørende del av planleggingen og forberedelsen av arbeidslivet etter fotballkarrieren, som er naturlig med dagens økende krav om utdanning for en vei inn i arbeidslivet.

Spillernes bevissthet rundt nyttig kapital fra fotballkarrieren og holdning til utdanning viser til en endring i toppfotballfeltet, hvor NISO sitt arbeid, lavere lønninger, kortere

kontrakter, samt fokus i media og et krav i samfunnet for øvrig, har ført til at også andre aspekter enn fotballspillingen er viktig for deltakerne i feltet, kanskje spesielt utdanning. Men holdningene virker ikke å stå i stil med handling.

Studien har derfor argumentert for at et tydeligere arbeid fra klubbene rettet mot å bidra med tilrettelegning, og å utvikle en handlingspraksis hos spillerne til å ta utdanning, markedsføre seg selv, og å opprette tydelige sosiale kontakter med sponsorer, vil bidra til at flere aktivt bruker mulighetene de vet finnes. Noe som kan gagne spillernes fotballprestasjon, og dermed også klubbene.

7.1 Videre studier

Basert på mine funn er det en del videre forskning jeg ser på som interessant og nyttig. Da mine intervjupersoner er i det som karakteriseres som små klubber kunne en titt på om funnene i min studie også samstemmer med holdningene i klubber hvor lønningene er høyere og kravet for topplasseringer er større. En kvantitativ studie på alle klubber med fokus på både utdanning, sosialt nettverk, egenskaper og status ville også bidratt med nyttig kunnskap.

En studie på hva næringslivet og sponsorer faktisk er ute etter, og deres holdning til å skulle ansette tidligere toppfotballspillere eller toppidrettsutøvere generelt vil også være nyttig for å forstå deres muligheter etter idrettskarrieren. Sentrale spørsmål kunne vært om de kjenner til hvilken kompetanse toppidrettsutøvere sitter med, om de kunne tenke seg å ansette toppidrettsutøvere uten utdanning og hvordan sponsorer stiller seg til en sponsormodell der idrettsutøvere får mulighet for arbeidslivserfaring gjennom praksis eller jobb i firmaet.

Tilslutt mangler det forskning på hvor det er blitt av den første generasjonen profesjonelle fotballspillere som har lagt opp. En studie hvor man får et innblikk i både tidligere profilerte og mindre profilerte tippeligaspilleres liv etter karrieren, hvordan de forberedte seg og hvilke erfaringer de har med å anvende kapital fra fotballen i arbeidslivet ville bidratt med nyttig kunnskap, som spillere, klubber og organisasjoner kan dra nytte av.

Studier på disse områdene, sammen med min studie, vil kunne bidra til å skape større forståelse rundt hvordan spillere opplever muligheten og hva de gjør for å forberede seg, samt gi innblikk i hva som trengs og hvilke muligheter som er i næringslivet. Alt dette kan føre til en større forståelse, som vil bidra til at organisasjoner som NISO, men også Tippeligaklubber, kan legge til rette et enda bedre og omfattende tilbud som gjør spillerne forberedt til arbeidslivet etter fotballkarrieren.

Referanser

- Aakvåg, G. C. (2008). Pierre Bourdieu: En konfliktteoretisk syntese. I: G. C. Aakvåg, *Moderne sosiologisk teori*. (s. 148-172). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Aambø, J. (2011). *Olympiatoppens prinsipper for forholdet til videregående skoler*. Hentet 10. februar 2013 fra <http://www.olympiatoppen.no/fagavdelinger/ungeutovere/media23893.media>
- Aas, O. I., & Bergli, Y. (2010, 6. juni). Pedersen: - Trenger ikke utdanning. [Intervju med fotballspiller Marcus Pedersen]. *Aftenposten*. Hentet fra <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article171491.ece>
- Aftenposten (2012a, 4. oktober). –Lagidretter mer krevende. [Intervju med utviklingsleder i Olympiatoppen Helge Bartnes]. *Aftenposten*, s.27.
- Aftenposten (2012b, 4. oktober). -Tull å kutte utdanning! [Intervju med idrettsutøverne Eirik Verås Larsen og Olaf Tufte]. *Aftenposten*, s.27.
- Alsaker, Ø. (2010, 9. juni). Lundekvam innrømmer narkotikamisbruk. [Intervju med tidligere fotballspiller Claus Lundekvam]. *Tv2, Sport*. Hentet fra <http://www.tv2.no/sport/fotball/lundekvam-innroemmer-narkotikamisbruk-3225008.html>
- Andersen, S. S. & Hanstad, D. V. (2011). *Livet under og etter langrennskarrieren: Utdanning og yrke*. Hentet 8. september 2012 fra Web-siden til Norges idrettshøgskole: <http://www.nih.no/upload/Forskning/2011%20Rapport%20Utdanning%20og%20yrke%20hos%20tidligere%20langrensl%C3%B8pere%2027-05-2011.pdf>
- Bartnes, H. & Veum, A. (2012, 30. august). Ikke alle kan bli ekspertkommentatorer. *Dagbladet, debattinnlegg*. Hentet fra <http://www.dagbladet.no/2012/08/30/kultur/debatt/debattinnlegg/studier/toppidrett/23179746/>
- Bergli, B. (2012, 7. oktober). Lokallaget mot «internasjonale» Trondheim. [Intervju med Odd trener Dag-Eilev Fagermo]. *Telemarksavisa, fotball*. Hentet fra <http://www.ta.no/fotball/telemark/odd/article6273557.ece>,
- Bergli, Y. (2010, 9. juni). 8 av 10 eliteseriespillere mangler utdanning. *Aftenposten*. Hentet fra <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article171480.ece>
- Bergsgard, N. A. (2003). *Fornuft og følelser. Unge lovende idrettsutøvere på spranget til en toppidrettskarriere*. Arbeidsrapport nr. 2. Bø: Telemarksforskning.
- Best? Gode hoder - gode hjerter*. (u.å.). Hentet 10. Februar 2013 fra <http://www.stfk.no/pagefiles/63185/Gode%20hoder,%20gode%20hjerter.%20Brosjyre.pdf>

- Bjerkeli, M. R. & Veum, A. R. (2006). *Toppidrettsutøvere og utdanningsvalg: En kartlegging av dagens utdannings situasjon for toppidrettsutøvere*. Masteroppgave ved Høgskolen i Lillehammer, Lillehammer.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (oversatt av R. Nice). London: Routledge. (Originalutgave utgitt i 1979).
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital (oversatt av R. Nice). I: J. E. Richardson (Eds.), *Handbook of theory of research for the sociology of education* (s. 241-258). New York: Greenwood Press. (Originalutgave utgitt i 1983).
- Bourdieu, P. (1991). Sport and social class. I: C. Mukerji & M. Schudson (Eds.), *Rethinking popular culture: Contemporary perspectives in cultural studies* (s. 357-373). Berkeley: University of California press. (Originalutgave utgitt i 1978).
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in question* (oversatt av R. Nice). London: SAGE Publications Ltd. (Originalutgave utgitt i 1984).
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften* (oversatt av A. Prieur). Oslo: Pax Forlag A/S. (Originalutgave utgitt i 1979).
- Bourdieu, P. (1996). *Symbolisk makt* (oversatt av A. Prieur). Oslo: Pax. (Originalutgave utgitt i 1994).
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. (1993). *Den kritiske ettertanke: grunnlag for samfunnsanalyse* (oversatt av B. N. Kvalsvik). Oslo: Det Norske Samlaget. (Originalutgave utgitt i 1991).
- Coakley, J. (2003). *Sports in society: issues & controversies* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Dean, W. (2013, 4. mars). A reason to feel sorry for Premier League footballers? Three of five players declare bankruptcy after retirement. *Independent, sport*. Hentet fra <http://www.independent.co.uk/sport/football/news-and-comment/a-reason-to-feel-sorry-for-premier-league-footballers-three-of-five-players-declare-bankruptcy-after-retirement-8519908.html>
- Dreier, S., Morisbak, A. & Skarsfjord, T. (2009). *Fotballferdigheten*. Oslo: Akilles.
- Eide, K. A. (2012). *Toppfotballklubber og utdanning: En kvalitativ studie av hva som kjennetegner tippeligaklubber når det gjelder spillernes forberedelser til livet etter fotballkarrieren*. Masteroppgave ved Norges idrettshøgskole, Oslo.
- Fiskerstrand, Å. & Rimeslått, E. (2008). *Veien til toppidrett*. Oslo: Gyldendal.
- Gammelsæter, H. (2008). *Idrettspensjonistene- En sak for idretten?*. Hentet 4. mai 2013 fra http://www.sportsanalyse.no/wip4/idrettspensjonistene_-_sak_idretten/d.epl?id=190217
- Gammelsæter, H. (2011). Fotballkommersialisering uten bremsere? I: D. V. Hanstad (Red.), G. Breivik, M. K. Sisjord & H. B. Skaset, *Norsk Idrett: Indre spenning og ytre press*. (s. 277-293). Oslo: Akilles.

- Gammelsæter, H., & Ohr, F. (2002). *Kampen uten ball: Om penger, ledelse og identitet i norsk fotball*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Goksøy, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Goksøy, M. & Olstad, F. (2002). *Fotball!: Norges Fotballforbund 100 år*. Oslo: Norges Fotballforbund.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gudbrandsen, A. (2011). *Ener på banen eller på skolebenken*. Hentet 13. april 2013 fra <http://www.studenttorget.no/index.php?show=3799&expand=3796,3799&artikkeld=9627>
- Hansen, M. N. & Mastekaasa, A. (2010). Utdanning – stabilitet og endring. I: I. Frønes og L. Kjølsvold (Red.), *Det norske samfunn (6. utg.)*. (s. 116–144).
- Hanstad, I. (2013, 6. april). Flere bruker personlig nettverk i jobbjakten. [Intervju med blant annet daglig leder i Xtra personell Hanne Zimmermann]. *E24, jobb*. Hentet fra <http://e24.no/jobbb/flere-jobbsoekere-bruker-personlig-nettverk/20354208>
- Helland, K. (2004). *Sport som attraksjon: Symbiosen mellom fotball og medier*. Hentet 10. mai 2013 fra <http://www.idrottsforum.org/articles/helland/helland.html>
- Henningsen, E. (2001). Fotballspilleren – motsigelse og mening. *Sosiologi i dag*, 31(1), 49-69.
- Hickey, C. & Kelly, P. (2008). Preparing to not be a footballer: higher education and professional sport. *Sport, Education and Society*, 13, 477-494.
- Hoff, J. B. (2012, 31. Mai). - Vil gjerne ha papirer på at jeg kan mer enn å dirigere en forsvarsfirer. [Intervju med fotballspiler Brede Hangeland]. *Dagbladet*. Hentet fra <http://www.dagbladet.no/2012/05/31/sport/landslaget/fotball/drillo/vm-kvalifisering/21863796/>
- Høgskolen i Telemark. (2011). - Intellektuell trening gir bedre spillere. Hentet 10. Februar 2013 fra <http://www.hit.no/HiT/Om-HiT/Nyhetsarkiv/2011/Intellektuell-trening-gir-bedre-spillere>
- Johannessen, S. (2010, 1. Juni). «Drillos»' 94: - En spesiell gruppe med ledertyper. *Tv2, sporten*. Hentet fra <http://www.tv2.no/sport/fotball/landslag/vm2010/drillos-94-en-spesiell-gruppe-med-ledertyper-3218885.html>
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode (4. utg.)*. Oslo: Abstrakt Forlag
- Karrieremagasinet. (u.å.). *Det leter arbeidsgivere etter*. Hentet 12. april 2013 fra <http://www.karrieremagasinet.no/Utdanningsmagasinet/Friaar/Jobbe-et-aar/Det-leter-arbeidsgiver-etter>

- Kristiansen, E., Roberts, G. C. & Sisjord, M. K. (2011). Coping with negative media content: The experiences of professional football goalkeepers. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 9(4), 295-307.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2.utg.).(oversatt av T. M. Anderssen & J. Rygge). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. (Originalutgave utgitt 2009)
- Kvinen, T. G. (2011). *Fotball på Sørlandet*. Hentet 15. mai 2013 fra <http://www.bi.no/bizreview/artikler/Nyheter-2011/Fotball-pa-Sorlandet/>
- Laberge, S. & Kay, J. (2002). Pierre Bourdieu's sociocultural theory and sport practice. I: J. Maguire, & K. Young (Eds.), *Theory, sport & society*. (s. 239-264). London: JAI.
- Lemyre, P-R., Treasure, D.C. & Roberts G.C. (2006). Influence of variability in motivation and affect on elite athlete burnout susceptibility. *Sports Psychology*, 28, 32-48.
- Lesjø, J. H. (2008). *Idretts sosiologi: Sportens ekspansjon i det moderne samfunn*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Lippe, G. von der. (2011).Medierte idrettsidoler – fra rollemodeller til modeller? I: D. V. Hanstad (Red.), G. Breivik, M. K. Sisjord, & H. B. Skaset, *Norsk Idrett: Indre spenning og ytre press*. (s. 199-214). Oslo: Akilles.
- Mayocchi, L. & Hanrahan, S. J. (2000). Transferable Skills for Career Change. I: D. Lavalee & P. Wylleman (Eds.), *Career Transitions in Sport: International Perspectives*. (s. 95-110). Morgantown, WV: West Virginia University.
- McGillivray, D. & McIntosh, A. (2006). 'Football is my life': Theorizing social practice in the Scottish professional football field. *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*, 9, 371-387.
- Munk, M. D. (1999). *Livsbaner gjennom et felt: En analyse af eliteidrætsudøveres sociale mobilitet og rekonversioner af kapital i det sociale rum*. Doktorgradsavhandling ved Lunds Universitet, Lund.
- Munk, M. D. & Lind, J. B. (2004). *Idrættens kulturelle pol: en analyse af idrætsfeltets autonomi belyst ved Pierre Bourdieus meotde*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Naustan, R. (2008). *Tenåring i tippeligaen: En kvalitativ undersøkelse av fotballspillere som har markert seg i tippeligaen i svært ung alder*. Masteroppgave ved Norges idrettshøgskole, Oslo.
- Nilssen, S. (2010, 9. Juni). Østenstad: - Vil garantert se flere slike eksempler. [Intervju med tideligere fotballspiller og sportsdirektør Egil Østenstad]. *Aftenposten*. Hentet fra <http://fotball.aftenposten.no/england/article171579.ece>
- Næringslivets hovedorganisasjon. (2011). *Overenskomsten mellom Næringslivets hovedorganisasjon NHO Idrett på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge Norske Idrettsutøvers Sentralorganisasjon på den annen side*. Hentet 5. februar 2013 fra

http://www.nho.no/getfile.php/bilder/NHO%20Idrett/452%20Overenskomst_fotball__h%E5ndball_og_ishocky_2011-2014.pdf

Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon. (2010). *75 % av spillerne i Tippeligaen er interessert i å studere ved*. Hentet 15. mai 2013 fra <http://www.niso.no/innhold/131/news-detail/nyheter/newsitemid/17377/75>

Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon [NISO]. (2011). *Forhandlinger NISO - NHO Idrett tirsdag 3. mai og onsdag 4. mai*. Hentet 7. februar 2013 fra http://www.niso.no/files/cms_userfile/forhandlinger/NISOs_krav_hjemmeside.doc

Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon. (2012). *Program for NISOs karrieredag*. Hentet 7. februar 2013 fra <http://www.niso.no/innhold/131/news-detail/nyheter/newsitemid/17565/program-for-nisos-karrieredag>

Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon [NISO]. (u.å.). *NISO: idrettsutøvernes fagforbund*. Hentet 7. februar 2013 fra <http://niso.no/innhold/105/>

Norges Idrettsforbund og olympiske komite. (2007). *Idrettspolitisk dokument: Tingperioden 2007-2011*. Oslo: Akilles. Hentet 11. februar 2013 fra <http://www.idrett.no/omnif/ipd/Documents/ipd.pdf>

Olympiatoppen - seksjon for unge utøvere. (2011). *Olympiatoppens filosofi for utvikling av "morgendagens utøvere"*. Hentet 5. mai 2012 fra <http://www.olympiatoppen.no/fagomraader/ungeutovere/utviklingsfilosofi/media24129.media>

Olympiatoppen. (2009). *Toppidrettsstatus*. Hentet 3. mars 2013 fra <http://www.olympiatoppen.no/forutovere/Utdanningskoleogjobb/forutovere/Utdanningskoleogjobb/toppidrettogstudier/media3844.media>

Olympiatoppen. (2013a). *Karriereveiledning og jobbmuligheter gjennom Adecco*. Hentet 3. mars 2013 fra <http://www.olympiatoppen.no/forutovere/Utdanningskoleogjobb/toppidrettogarbeid/page1902.html>

Olympiatoppen. (2013b.). *Olympiatoppens avtaler med studiesteder, søknadsprosedyrer og generell informasjon 2012-13*. Hentet 3. mars 2013 fra <http://www.olympiatoppen.no/forutovere/Utdanningskoleogjobb/toppidrettogstudier/page4784.html>

Olympiatoppen. (u.å.). *eCademy: Yrkesrettet utdanning*. Hentet 3. mars 2013 fra <http://www.olympiatoppen.no/forutovere/Utdanningskoleogjobb/toppidrettogstudier/studiesteder/ecademy/page3294.html>

Pettersen, S. R. (2011). *Talent i fotball: Erfaringer fra samarbeidet mellom Lyn og NTG. UEFA A-Lisens oppgave ved Norges Fotballforbund, Oslo*. Hentet 16. april 2013 fra http://www.fotball.no/Documents/PDF/2011/Trener/UEFAA_oppgaver_SveinRoggerPettersen.pdf

- Price, N., Morrison, N. & Arnold, S. (2010). Life out of the limelight: Understanding the non-sporting pursuits of elite athletes. *The International Journal of Sport and Society*, 1(3), 69-79.
- Rise, O. B. (2010). *Proff uten plan*. Hentet 3. april 2013 fra <http://www.fotball.no/Community/Min-blogg/?userId=328090&entryId=275>
- Shilling, C. (1991). Educating the body: Physical Capital and the production of social inequalities. *Sociology*, 25(4), 653-672.
- Shilling, C. (2003). *The body and social theory* (2nd ed.). London: Sage Publications.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction* (2nd ed.). London: SAGE Publications Ltd.
- Skaufel, L. L. & Oddekalv, F. (2010, 9. juni). Basma ber klubbene ta mer ansvar for spillernes fritid. [Intervju med tideligere fotballspiller Christer Basma]. *Aftenposten*. Hentet fra <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article171582.ece>
- Skogvang, B. O. (2006). *Toppfotball – et felt i forandring*. Doktorgradsavhandling ved Norges idrettshøgskole, Oslo.
- Skogvang, B. O. (2013). Players' and coaches' experiences with the gendered sport/media complex in elite football. I: G. Pfister & M. K. Sisjord (Eds.), *Gender and Sport: Changes and Challenges*. (s. 103-122). Münster: Waxmann.
- Solenes, O., Gammelsæter, H. & Herskedal, K. M. (2008). *Penger inn, vettet ut? - om idrett, utdanning og kommersialisering*. Molde: Høgskolen i Molde & Møreforskning Molde AS.
- Statistisk Sentralbyrå. (2011). *Utdanning 2011- Veien til arbeidslivet*. Hentet 28. april 2013 fra <http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa124/sa124.pdf>
- Statistisk Sentralbyrå. (2013). *Fakta om utdanning 2013 - nøkkeltall fra 2011*. Hentet 28. april 2013 fra http://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/89691?_ts=13c2976a960
- Storø, O. I. (2010). *Fotballspillere i tomrom*. Hentet 4. mai 2012 fra <http://www.sportsanalyse.no/wip4/fotballspillere-i-tomrom/d.epl?id=493304>
- Stortinget. (2008). *Stortinget - Møte torsdag den 17. januar 2008 kl. 10: Sak 5*. Hentet 10. februar 2013 fra <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2007-2008/080117/5/#a2>
- Sæther, S. A. (2013). *Høye ambisjoner og riktig studievalg – eneste vei til en fotballkarriere?* Hentet 21. februar 2013 fra <http://idrottsforum.org/saether130213/>
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (3.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

- Tromsø Idrettslag. (u.å.). *Strategiplan 2012-2015*. Hentet 10. februar 2013 fra http://213.184.205.90:8089/Troms%C3%B8/StrategiplanTIL_2012-2015_Skjerm.pdf
- TV2. (2012, 14. september). Ny hverdag i Tippeligaen: Dobbelt så mange studerer. *Tv2, sporten*. Hentet fra <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/ny-hverdag-i-tippeligaen-dobbelt-saa-mange-studerer-3864009.html>
- Universitets- og høyskoleloven (2005). *Lov om universiteter og høyskoler: Trådt i kraft 1. august 2005, sist endret 22. juni 2012*. Hentet 20. mai 2013 fra <http://www.lovdatabasen.no/all/hl-20050401-015.html>
- Veen, E. van (2003). *Samba mot maskinfotball: Nasjonale stereotyper i fotballjournalistikken*. Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.idrottsforum.org/articles/vanveen/vanveen.html>
- Wilken, L. (2008). *Pierre Bourdieu* (oversatt av V. F. Andreassen). Trondheim: Tapir Akademiske Forlag. (Originalutgaven utgitt i 2006)
- Wylleman, P., Alfermann, D. & Lavalee, D. (2004). Career transitions in sport: European perspectives. *Psychology of Sport and Exercise*, 5, 7-20.

Figuroversikt

Figur 3.1: Det sosiale rom. Fritt tegnet og forenklet fra Bourdieu (1995) s. 35..... 28

Figur 3.2: Idrettsfeltet med dets delfelt. Fritt tegnet fra Laaberge og Kay (2002) s. 257
..... 33

Vedlegg

Vedlegg 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel +47-55 58 21 17
Fax +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr 985 321 884

Mari Kristin Sjørd
Seksjon for kultur og samfunn
Norges idrettshøgskole
Postboks 4014 Ullevål stadion
0806 OSLO

Vår dato: 26.10.2012

Vår ref:31898 / 3 / MSI

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 23.10.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

31898	<i>Den unge norske tippeligaspilleren - planlegging av et liv etter fotballkarrieren</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Norges idrettshøgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Mari Kristin Sjørd</i>
Student	<i>Jørgen Jevne</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

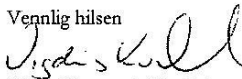
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.10.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Marte Sivertsen

Marte Sivertsen tlf: 55 58 33 48

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Jørgen Jevne, Brekkelia 5d, 0882 OSLO

Tidligere utgaver i Privat i Offisiell

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47 22 85 52 11. nsd@nsd.uib.no
BERGEN: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7031 Thraurheim. Tel: +47 73 59 12 07. kjre.svar@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD SVS, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47 77 64 43 36. nsdmas@svt.uib.no

Vedlegg 2:

Gmail - Prosjektnr: 31898. Den unge norske tippeligaspilleren - planlegging av et liv e... Page 1 of 1

Jørgen Jevne <jevne.j@gmail.com>

**Prosjektnr: 31898. Den unge norske tippeligaspilleren - planlegging av et liv etter
fotballkarrièren**
1 message

Marte Sivertsen <marte.sivertsen@nsd.uib.no>
To: jevne.j@gmail.com

Tue, Nov 27, 2012 at 1:48 PM

Hei,

Viser til revidert informasjonsskriv, mottatt 13.11.12. Personvernombudet finner skrivel tilfredsstillende utformet. Lykke til med
prosjektet!

--

Vennlig hilsen

Marte Sivertsen
Rådgiver

Norsk samfunnsvitenskapelig datajeneste AS
Personvernombud for forskning
Harald Hårfagres gate 29, 5007 BERGEN

Tlf. direkte: +47 55 10 33 00
Tlf. sentral: +47 55 10 33 00
Faks: +47 55 10 33 00
Epost: marte.sivertsen@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no/prosjekt31898

<https://mail.google.com/mail/u/0/?ui=2&ik=72ba6d427d&view=pt&q=31898&q=31898&qs=true...> 5/22/2013

Vedlegg 3:

Deltagelse i studiet:

Den unge norske tippeligaspilleren – planlegging av livet etter fotballkarrièren

Hvem står bak studien

Jørgen Jevne (jevne.j@gmail.com) – Masterstudent idrettssosiologi ved Norges Idrettshøgskole.

Veileder: Mari-Kristin Sisjord (mari.kristin.sisjord@nih.no)

Prosjektstart: 03.10.2012

Prosjektlutt: 30.10.2013

Bakgrunn og hensikt

Denne studien har til hensikt å belyse unge tippeligaspillere (alder 20-24 år) sine planer og refleksjoner rundt livet etter fotballkarrièren og forberedelser til denne tiden.

Hva innebærer studien

Studien vil innebære intervju av 8-10 spillere. Sted for intervju avtales med hver enkelt. Intervjuene antas å vare opp til 1 time og vil bli tatt opp med lydopptaker.

Spørsmålene jeg stiller under intervjuene vil omhandle livet ved siden av fotballen, fremtidsplaner, utdanning og anvendelse av egenskaper tillært i fotballen. Noen spørsmål vil også omhandle oppvekst og familiebakgrunn.

Hva skjer med informasjonen om deg

Det er kun personer som er knyttet til prosjektet som har adgang til råmaterialet som kommer av intervjuene. Det betyr først og fremst meg (Jørgen Jevne) som forsker, intervjuer og transkriberer. Veileder (Mari-Kristin Sisjord) kan få tilgang til noen av intervjuene for å hjelpe med bearbeidelse av materialet.

Etter at intervjuet er gjennomført vil det bli transkribert og ved slutføring av prosjektet vil opptak bli slettet (senest 30.10.2013). Opplysninger om deg i det ferdige materialet vil bli anonymisert. Dette innebærer at navn, klubb og annen personidentifiserende opplysninger ikke vil bli brukt eller de vil bli grovkategorisert. Dermed vil ingen enkeltpersoner kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Du kan når som helst og uten å oppgi grunn trekke deg fra å delta i studien.

Har du spørsmål til studien kan du kontakte Jørgen Jevne på telefon; 41658363 eller per epost: jevne.j@gmail.com

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg er villig til å delta i studien

-

(signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om studien

(Signert, rolle i studien, dato)

Vedlegg 4

Intervjuguide:

Introduksjon (uten lydopptaker): forteller litt om intervjusituasjonen, litt om formålet med intervjuet, hva lydopptakeren skal brukes til, om det er greit. Fortelle hva som gjøres med materialet etterpå. Spør om intervjupersonen har noen spørsmål før intervjuet begynner.

Fotballkarrieren:

Kan du begynne med å fortelle litt om deg selv.

- Oppvekst
- Fotballkarrierens utvikling
 - Når begynte du med fotball?
 - Når bestemte du deg for å satse på fotball?
 - Hva var motivasjonen?
- Hvilke tanker gjør du deg om den videre fotballkarrieren?
 - Ambisjoner
 - Mål
 - Motivasjonen nå
 - Økonomi: kan du leve av fotballen?
 - kontraktssituasjon

Det å gjøre noe ved siden av:

Kan du fortelle meg om hvordan en typisk uke ut for deg?

Ved siden av fotballen, hva gjør du da?

- Jobb (hvis han jobber) – har du hatt jobb de siste årene?
 - Hvor mye har du jobbet? Heltid/deltid
 - Har du i jobben hatt nytte av dine ferdigheter og erfaringer fra fotballbanen (eller visa versa)
 - På hvilken måte?
- Utdanning (uansett)
 - Hvor mye skolegang har du?
 - Hva tenker du om utdanning?
 - På hvilken måte er utdanning viktig
 - For fotballkarrieren?
 - For fremtiden?
 - Synes foreldrene dine utdanning er viktig?
 - Kan du fortelle litt om kombinasjonen fotball og utdannelse? – Hvordan ser du på det?

- Hvordan opplever du holdningen til utdanning er innenfor fotballen?
 - Hva skyldes holdningen?
 - NISO sitt arbeid
- Hvilken betydning har det du gjør ved siden av fotball i dag for deg som fotballspiller og livet etter fotballspillerkarrieren?

Muligheter fotballkarrieren gir:

- Egenskaper gjennom fotball:
 - Kan du si litt om dine egenskaper og ferdigheter som karakteriserer deg som fotballspiller?
 - Fysiske
 - Personlige
 - andre
 - Hvilke av disse ferdighetene tror du gjenkjennes og settes pris på av trener, publikum og tv-seere?
- Sosiale Kontakter: Hvilket forhold har du til å skape deg sosiale kontakter gjennom fotballen?
 - Kontakter i og utenfor fotballen (sponsorer, media osv)
 - Hvordan tror du dette kan brukes i fremtiden?
 - Hvem er mest attraktive?
 - Profiler

Livet etter karrieren

- Kan du fortelle meg litt om hva du tenker om livet etter fotballkarrieren?
- Hva ønsker du å gjøre etter spillerkarrieren? Og hva skal til for å oppnå det
 - Hvordan planlegger du for det?
- Vil det at du har vært fotballspiller gjøre deg attraktiv på jobbmarkedet? Gi deg en vei inn?
 - På hvilken måte?
 - Hvilke jobbmarkeder vil du være spesielt attraktiv?
- Hva kan man som fotballspiller gjøre for å være best forberedt på livet etter fotballkarrieren?

Avslutning

Rund av, og spør om det er noe han ønsker å legge til.